

# Profesionalno usmjeravanje i profesionalni interesi

---

Lesar, Tajana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:222399>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)



**SVEUČILIŠTE U RIJECI**  
**FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI**  
**ODSJEK ZA PEDAGOGIJU**

**PROFESIONALNO USMJERAVANJE I PROFESIONALNI INTERESI**  
**Diplomski rad**

**IME I PREZIME STUDENTA:** Tajana Lesar

**STUDIJ:** Diplomski jednopredmetni studij pedagogije

**MENTOR:** izv. prof. dr. sc. Kornelija Mrnjaus

**Rijeka, lipanj 2015. godina**

## SADRŽAJ

### *I Teorijski dio*

1. Uvod .....	3
2. Koncept karijere .....	5
2.1. Teorije karijere i njihova klasifikacija .....	6
2.1.1. Tradicionalne teorije profesionalnog usmjeravanje .....	6
2.1.2. Druga generacija teorija .....	7
2.1.3. Teorije i koncepti u nastajanju .....	8
2.2. Vrste koncepata karijere .....	9
2.2.1. Raznovrsna karijera .....	10
2.2.2. Slobodna karijera .....	11
2.3. Doprinos i rasprava .....	12
3. Profesionalno usmjeravanje.....	13
3.1. Povijesni pregled profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj.....	18
3.2. Računalni sustavi za profesionalno usmjeravanje .....	20
3.3. Savjetnici za profesionalno usmjeravanje.....	22
3.4. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje.....	23
3.5. Profesionalno usmjeravanje za osobe s teškoćama.....	26
3.6. Izazovi i prepreke.....	27
4. Profesionalni interesi.....	28
4.1. Istraživanja.....	28
5. Profesionalna zrelost.....	30
5.1. Istraživanja.....	31

<i>II Metodologija istraživanja</i> .....	32
<i>III Rezultati istraživanja i interpretacija rezultata</i> .....	38
Rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog s predškolicima .....	38
Rezultati kvantitativnog istraživanja provedenog s osmašima .....	42
1. Opći podaci o ispitanicima: spol i školski uspjeh.....	42
2. Socioekonomski status roditelja ispitanika .....	43
3. Profesionalne namjere ispitanika.....	46
4. Profesionalno usmjeravanje ispitanika .....	54
5. Profesionalna zrelost ispitanika .....	55
Rezultati kvantitativnog istraživanja provedenog s maturantima .....	57
1. Opći podaci o ispitanicima: spol, škola koju pohađa, školski uspjeh .....	57
2. Socioekonomski status roditelja .....	61
3. Profesionalne namjere ispitanika.....	65
4. Profesionalno usmjeravanje ispitanika .....	72
5. Profesionalna zrelost ispitanika .....	73
<i>IV Zaključci i preporuke</i> .....	77
Sažetak.....	80
Summary .....	81
Literatura:.....	82
Popis priloga.....	87

## 1. Uvod

Zbog sve bržih promjena koje iziskuju nova znanja i vještine, profesionalno usmjeravanje i interesi pojedinca u sve većoj mjeri dobivaju na važnosti. Prema američkom psihijatru i utemeljitelju realitetne terapije i terapije izbora, Williamu Glasseru, izbor zanimanja iza izbora životnog partnera, najvažnija je odluka.

Međutim, „do pojave organizirane društvene pomoći u posredovanju između obrazovanja i rada, dolazi tek sa pojavom masovnih problema nezaposlenosti i siromaštva kao posljedice ubrzane industrijalizacije (1880. – 1910.)“ (Đermanov & Kosanović, 2013, str. 14).

Potrebno je usmjeriti pojedinca na zanimanje koje će u sljedećih pet ili deset godina biti traženo na tržištu rada, imajući na umu kako neka zanimanja nestaju te kako će u budućnosti biti popularna nova zanimanja koja su nam (možda) još uvijek nepoznata. „U prve, tradicionalne profesije se ubrajaju svećenička, liječnička i pravna. Znatno kasnije status samostalnih profesija stječu arhitekti i inženjeri.“ (Đermanov & Kosanović, 2013, str. 13)

Što se tiče budućih zanimanja, autori Friedrich i Schaff prema Petričeviću (2012) u svom radu „Mikroelektronika i društvo“ iznose zaključak kako nas u budućnosti očekuje šest skupina područja rada: područja rada koja se vežu uz socijalni život ljudi (istraživanje društvenih potreba, školstvo, zdravstvo, zaštita okoliša, promet), područja rada kontrolora i organizatora proizvodnje te uslužnih djelatnosti, područja rada koja će preživjeti mikroelektronički udar (šumarstvo, vrtlarstvo, poslovi na održavanju gradova i stvaralačkog rada), područja rada koja su povezana sa socijalnom skrbi (skrb o starijim osobama, invalidima rada i rata, mladima u razvoju), umjetnička područja te područja rada u vezi s organizacijom i osmišljavanjem slobodnog vremena ljudi (formalno i neformalno obrazovanje, studijska putovanja, turizam). Nadalje, rezultati istraživanja nekih tvrtki iznose kako će u budućnosti biti aktualna nova zanimanja kao što su: „stručnjaci za stvaranje novih organa, specijalisti za nanomedicinu, GM farmer, wellness menager za starije ljude, kirurzi za poboljšanje pamćenja, svemirski piloti, arhitekti i vodiči, vertikalni farmeri, etičar „nove znanosti“, osobni medijski djelatnik, upravitelj virtualnim učiteljem, čistač informacija, organizator virtualnog života, trgovac vremenom, virtualni odvjetnik, psiholog za virtualno neprilagođene“ (Petričević, 2012, str. 28).

Prisutnost ubrzanih promjena na tržištu rada iziskuje potrebu za praćenjem i predviđanjem promjena te prilagođavanje sustava cjeloživotnog učenja kako bi se održao raskorak između ponude koju pruža okruženje te sposobnosti i želja pojedinaca. Upravo je iz navedenih razloga velik naglasak na profesionalnom usmjeravanju te pedagozima koji kao stručni suradnici u školama te savjetnici u određenim institucijama trebaju pripremiti učenike za zanimanje koje će biti aktualno u sljedećim desetljećima.

Gospodarstva, tehničko-tehnološka dostignuća i inovacije u profesijama i radu, uzrokuju sve učestalije i sve značajnije promjene. „Često se navode nalazi istraživanja kalifornijskog Sveučilišta Stanford, po kojem se procjenjuje da je cjelokupno ljudsko znanje koje je nastalo do 1900. godine, udvostručeno do 1950., a od tada se udvostručuje svakih 5 do 8 godina.“ (Sobota, 2011. str. 90) Jasno je da se ta činjenica osobito odražava na ljudske djelatnosti, pa se mnoga zanimanja bitno izmijene, neka nestanu, a neka nova nastanu tijekom vremena koje je znatno kraće od uobičajenog radnog vijeka pojedinog čovjeka. Shodno tome, profesionalno usmjeravanje, od nekada uobičajeno jednokratne ili eventualno dvokratne pomoći pojedincu u odabiru njegovog „životnog poziva“, s vremenom prerasta u potrebu višekratne pomoći s učestalim prilagodbama izmijenjenim i novim zahtjevima snalaženja u svijetu zanimanja i rada.

Potruga za savršenom formulom pomoću koje ću učiti i raditi ono što volim, što me ispunjava zadovoljstvom, donosi uspjeh u društvu i sredstva za život, priča je koju možemo podvesti pod dobro obavljeno profesionalno usmjeravanje. Neminovno je da proces profesionalnog usmjeravanja nije jednostavan te kako za njega ne postoji univerzalan recept.

Na područje profesionalnog usmjeravanja i profesionalnih interesa utječu teorijske spoznaje, praktične implikacije, provedena istraživanja, politički i ekonomski diskurs. Svi ti aspekti (ne)posredno se odražavaju na ovaj proces, a budući da se velika zadaća stavlja pred pedagošku djelatnost, ovaj diplomski rad se u teorijskom dijelu sadržajno usmjerava na koncept karijere, teorijsku osnovu profesionalnog usmjeravanja i profesionalnih interesa te profesionalnu zrelost. Osim toga, empirijski dio rada ima za cilj dati odgovor na postavljeno istraživačko pitanje - mijenjaju li se profesionalni interesi ispitanika s obzirom na njihovu dob i obrazovne razine (predškolci, osmoškolci i maturanti).

## 2. Koncept karijere

Već na kraju osnovne škole trebamo se opredijeliti za program daljnjeg obrazovanja koji najčešće određuje naše buduće zanimanje. Rijetko tko će čitav život obavljati isti posao. Velik broj ljudi promijeni po nekoliko poslova pa i zanimanja tijekom svog radnog vijeka. „Taj slijed poslova i zanimanja koje pojedinac obavlja tijekom svog života naziva se karijerom.“ (Šverko, 2012, str. 17)

Izveden iz latinskog i francuskog jezika, pojam karijere prvotno je označavao stazu ili trkalište, odnosno brzo kretanje ljudi, životinja i nebeskih tijela. S vremenom, ovaj je pojam korišten u različitim područjima s drugačijim namjenama i perspektivama, kao i temeljnim pretpostavkama. Ti različiti načini stvorili su mnoga kontekstualizirana značenja tako da karijera nije univerzalno definirani koncept, već niz konstrukata koji često ima neke zajedničke elemente. Upravo je taj velik broj određenja obogatio značenje pojma karijere. Međutim, ono što otežava prijevod ovog pojma u drugim jezicima su današnji sve veći međunarodni razmjeri koji se pojavljuju o pitanjima karijere (Greenhouse & Callanan, 2006). Postoje dvije vrste pokazatelja karijere – subjektivni i objektivni. Primjerice, pokazatelji subjektivne karijere su uspjeh, zadovoljstvo karijerom i poslom, dok su plaće i promocije pokazatelji objektivnog uspjeha (Volmer, Spurk, 2011).

S obzirom na individualne razlike ljudi, postoje različite karijerne težnje i vrijednosti koje se pridaju sigurnosti zaposlenja, dohotku, radnom mjestu, statusu, napredovanju kroz različite poslove, pristupima učenju te važnosti koje ima rad u odnosu na slobodno vrijeme (Arthur, Knapova & Wilderom, 2005).

Odnosom pojedinca i društva te rada i obrazovanj, bavili su se brojni filozofi, prosvjetitelji i pedagozi u vremenu srednjeg i novog vijeka. „lako se u literaturi najčešće spominju samo pojedini pedagoški koncepti, općenito se može reći da nema pedagoške koncepcije u prošlosti, niti danas, koja se direktno ili indirektno ne bavi ovim pitanjem.“ (Đermanov & Kosanović, 2013, str. 12) Primjerice, Locke je isticao kako se učenje treba biti u skladu s mogućnostima djeteta, dok je Rousseau smatrao kako obrazovanje treba pratiti djetetovu prirodu te tako omogućiti razvoj njegovih sklonosti, sposobnosti i interesa. Također, značajan je i Komenski koji se zalagao da kod djece treba razvijati tzv. „radni nagon“ koji je urođen.

S obzirom na to da karijera obilježava život svakog pojedinca, potrebno je razumno planiranje i usmjeravanje karijere koje će pridonijeti uspješnom i zadovoljnom životu. „Bilo bi dobro kad bi svaki pojedinac znao i mogao promišljeno odabrati zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima, interesima i osobinama ličnosti.“ (Šverko, 2012, str. 18) Međutim, odabir zanimanja često je rezultat nepromišljenih odluka. Ne bi li se to promijenilo ili pak svelo na minimalnu razinu, početkom 20. stoljeća pokušalo se sustavnom primjenom psihologijskih spoznaja pomoći ljudima tijekom pravilnog odabira zanimanja. Ta, sada već globalna aktivnost, naziva se *profesionalno usmjeravanje*. Opsežniju definiciju profesionalnog usmjeravanja dala je Organizacija za ekonomsku suradnju (OECD) koja ga određuje kao „skup usluga i aktivnosti kojima je cilj pomoći pojedincima, u bilo kojem razdoblju njihova života, da odaberu svoj program obrazovanja, zanimanje ili posao te usmjere svoju karijeru“ (Šverko, 2012, str. 19). Šverko (2012, str. 18) navodi da je profesionalno usmjeravanje „složena i sustavna djelatnost pružanja pomoći pojedincima pri odabiru njihova zanimanja i razvoju karijere“.

## **2.1. Teorije karijere i njihova klasifikacija**

Što se tiče teorija karijere, riječ je o veoma mladom istraživačkom području na kojemu se prva teorija pojavila tek početkom 20. stoljeća (Frank Parsons, 1909). Iako je proučavanje fenomena karijere kratko, ipak je moguće pratiti njegovu teorijsku evoluciju. Prema autoricama Đermanov i Kosanović (2013) postoje tradicionalne teorije profesionalnog usmjeravanja, druga generacija teorija (konvergencija i adaptacija ranih teorija karijere) te teorije i koncepti u nastajanju (integrativni pristup karijernom razvoju).

### **2.1.1. Tradicionalne teorije profesionalnog usmjeravanja**

„Za „starije“ teorije, u početnoj fazi proučavanja nekog fenomena, uslijed nedovoljnog poznavanja njegove prirode, karakteristično pitanje koje se postavlja je: „što“, „kada“?“. (Đermanov & Kosanović, 2013, str. 27) Upravo takva pitanja pokazuju kako se na profesionalno usmjeravanje gleda kao na opis te periodizaciju osobine i dimenzija.

U skupinu tradicionalnih teorija ubrajaju se psihodinamičke, interakcionističke, razvojne i fenomenološke teorije. Psihodinamičke teorije profesionalnog usmjeravanja „polaze od postulata da se čovjek prilagođava zahtjevima koje postavlja društvo, potiskujući pri tome



svoje društvene impulse“ (Đermanov & Kosanović, 2013, str. 37). Teoretičari koji su proučavali tradicionalne teorije profesionalnog usmjeravanja smatraju kako je ova teorija dala značajan doprinos ukupnoj misli karijernog vođenja. Nadalje, diferencijalno – strukturalna teorija također pripada skupini tradicionalnih teorija profesionalnog usmjeravanja. Njezin autor, John D. Holland, dao je velik doprinos ovom području osmislivši upitnik pomoću kojeg se prikupljaju potrebne informacije za profesionalno usmjeravanje osobe, a velikoj afirmaciji ove teorije doprinijela su brojna empirijska istraživanja. Holland je ponudio jednostavan način koji pomaže pri klasifikaciji ljudi i radnih okolina unutar jednog sustava koji razlikuje šest osnovnih orijentacija ili tipova ličnosti – realistički, istraživački, umjetnički, socijalni, poduzetnički i konvencionalni.

Teorija koja je omogućila da se proces odabira zanimanja shvati kao razvojni proces je razvojna teorija koja smatra da se profesionalno usmjeravanje odvija kroz više faza tijekom djetinjstva i završava adolescencijom. Autor ove teorije je Eli Ginzberg koji periodizira razvoj profesionalnog usmjeravanja na: period fantazije, probnog izbora i fazu realizma.

Posljednja tradicionalna teorija je fenomenološka teorija koja je prema mišljenju autora najobuhvatnija teorija na području profesionalnog usmjeravanja. Ističe se kako je tvorac ove teorije, Donald Edwin Super, „proveo najozbiljniju analizu životnih faza u kojima se na osnovu uspjeha u rješavanju razvojnih zadataka može predviđati napredovanje u karijeri“ (Osipow, 1990, prema Đermanov & Kosanović, 2013, str. 12).

### **2.1.2. Druga generacija teorija (konvergencija i adaptacija ranih teorija karijere)**

Ova teorija prilikom profesionalnog usmjeravanja postavlja pitanje „kako?“ usmjeravajući se na čimbenike razvoja. Druga generacija teorija dijeli se na: teoriju kompromisa i sociokognitivne teorije. Teorija kompromisa predstavlja spoj teorije izbora zanimanja i profesionalnih interesa. Prema njezinoj autorici, Lindi Gottfredson, izbor zanimanja je proces eliminacije i sužavanja opcija izbora zanimanja koji se organizira oko tri područja: spola, interesa i statusa u društvu. Smatra se da je prilikom izbora zanimanja potrebno postaviti sljedeća pitanja: „Kako pojedinci razvijaju preferencije prema pojedinim zanimanjima?“ i „Kako se objašnjava razlog učestale pojave da osobe biraju zanimanja koja ne odražavaju njihove interese?“ (Đermanov & Kosanović, 2013, str. 103).

U ovu skupinu teorija ubrajaju se i sociokognitivne teorije koje su relativno nove teorije nastale 80-ih godina 20. stoljeća. U literaturi se ova teorija često naziva i teorijom

samoefikasnosti jer se vodi istoimenim konceptom i Bandurinom teorijom socijalnog učenja. Ključni konstrukti ove teorije su: samoefikasnost, očekivani ishodi – anticipacija posljedica te ciljevi – anticipacija budućnosti. Autori Lent, Brown i Hackett ovu teoriju predstavljaju kao tri međusobno povezana teorijska modela razvoja karijere. Prvi model nazivaju razvoj interesa te se odnosi na razdoblje djetinjstva i rane adolescencije, a drugi model - izvor karijere, obuhvaća kasnu adolescenciju i rano odraslo doba. Posljednji, treći model čini period nakon prvog zaposlenja pojedinca, a autori ga nazivaju performansi ili izvođenja.

### **2.1.3. Teorije i koncepti u nastajanju (integrativni pristup karijernom razvoju)**

U ovoj teoriji, središnje pitanje procesa profesionalnog usmjeravanja je „zašto?“ budući da se bavi cjelokupnim proučavanjem, iskazujući tako kompleksnost procesa. U skupinu ove teorije ubraja se sistemski pristup kojeg su 1999. godine osmislili autori Patton i McMahon kao metateorijski okvir za proučavanje fenomena karijere. Upravo je sistemski pristup omogućio da se multidisciplinarno gleda na pojam karijere i da se oni tradicionalni ne zanemare, već da se nadopune novim paradigmama koje se temelje na holizmu, konstruktivizmu i subjektivnosti (Đermanov & Kosanović, 2013). Temeljno polazište ove teorije je gledanje na pojedinca kao sistema koji je skup osobina ličnosti, sposobnosti i interesa. „Za novo promišljanje o karijernom vođenju kao kompleksnom fenomenu, karakteristična je promjenjivost i kompleksnost, nelinearnost i nepredvidljivost, što je karakteristika ljudskog ponašanja i djelovanja i u mnogim područjima.“ (Đermanov & Kosanović, 2013, str. 139) Sistemska teorija je prepoznata na širem društvenom planu od strane svjetskih organizacija kao što su OECD i UNESCO, a njezini autori smatraju da upravo sistemski okvir ostavlja prostor za daljnja istraživanja i primjenu u praksi kao i provjeru postulata njihovog modela.

## 2.2. Vrste koncepata karijere

Postoje dva ključna faktora koja mogu proporcionalno utjecati na rezultate u karijeri putem stvarnog ponašanja - raznovrsna i slobodna karijera (*eng. protean i boundaryless*)<sup>1</sup>.

Ukoliko osoba posjeduje raznovrstan stav, to može rezultirati većim postavljanjem ciljeva te također većim ulaganjem truda jer osoba želi djelovati u skladu s vlastitim vrijednostima i težnjama. Valja napomenuti da, dok su raznovrsni i slobodni koncepti prilično različiti, oni dijele značajna preklapanja u znanosti „teorijskih i empirijskih napora“ (Briscoe & Hall, 2006, str. 6). Oba koncepta o karijeri razvijena su u američkim poslovnim školama, koje su tradicionalno zaokupljene funkcioniranjem i upravljanjem velikim poslovnim organizacijama koje obično potiču organizacijsku karijeru (Inkson & Arthur, 2002).

Status metafore ovim pojmovima daje posebnu živost, jačajući tako njihova značenja i potičući zainteresirane na maštovit i kreativan razvoj. Budući da su metafore ideološke te su se u njih legitimirala pojedina značenja karijere, raznovrsna i slobodna karijera predstavljaju odmak od dotadašnje „tradicionalne“ karijere. Nove metafore tako ponekad implicitno i eksplicitno veličaju pojedinca tijekom organizacijske strukture, ističući ga bitnim segmentom za razvoj karijere koji je prilagodljiv i proaktivan (Inkson, 2006).

Doprinos koji su autori Volmer i Spurk (2011) dali u ovom području su poveznice između subjektivnog i objektivnog uspjeha u karijeri. Njihovi dobiveni rezultati pokazuju kako su komponente raznovrsne karijere više povezane sa subjektivnim uspjehom u karijeri, dok su komponente slobodne karijere u većoj korelaciji s objektivnim uspjehom u karijeri.

---

<sup>1</sup> Pojmovi protean i boundaryless su neologizmi koji još nisu u potpunosti postali dio aktivnog govora pa ih ne možemo pronaći u rječniku hrvatskog jezika. Sukladno navedenom, upit o značenju ovih dvaju pojmova poslan je Udruzi studenata anglistike „Slang“ koji su dali odgovor kako pojam protean znači promjenjiva, fleksibilna i raznovrsna, dok se pojam boundaryless odnosi na strukturu organizacije koja nije hijerarhijska te je tako njegovo značenje slobodna karijera.

Također, Oxfordov rječnik (1990, str. 960) definira proteansku karijeru kao onu koja poprima različite oblike ili je svestrana“ (Inkson, 2006, str. 51). Uzimajući u obzir prijevod Udruge studenata anglistike i onih pronađenih u stranoj literaturi, u daljnjem radu za pojam protean koristit će se riječ raznovrsna, a za pojam boundaryless riječ slobodna, tj. raznovrsna i slobodna karijera.

Također, iznose činjenicu kako je važna analiza obje karijere jer upravo ona može predvidjeti nečiji uspjeh u karijeri.

Raznovrsna i slobodna karijera nisu samo pojmovi koji osvjetljavaju suvremeni svijet rada, već su metafore s potencijalom koji mogu donijeti novim promjenama pa će u budućnosti taj izazov za teoretičare koji proučavaju područje karijere biti jedan od glavnih zadataka.

### **2.2.1. Raznovrsna karijera**

Značenje riječi raznovrsna dolazi iz pojma *protean* koji proizlazi iz metafore Proteja. U grčkoj mitologiji on je bio bog mora koji je imao dar proricanja te je koristio sposobnost metamorfoze ne bi li sakrio svoje znanje od drugih. Tako je *protean* sinonim za fleksibilnost, prilagodljivost i promjenu.

Koncept raznovrsne karijere datira od 1976. godine, kada je u knjizi *Organizacija karijere* Douglas T. Hall napomenuo kako je nastajanje vrsta i oblika karijere manje ovisno o organizaciji u smislu definiranja uspjeha ili ostvarenja nekih rezultata. Središnja karakteristika raznovrsne karijere je da je ona odraz i manifestacija karijere pojedinca. Naime, pojedinac s raznovrsnom karijerom stavlja samoispunjenje i psihološki uspjeh iznad interesa i normi koje će imati svoj izvor izvan pojedinca. Psihološki uspjeh se smatra subjektivnim uspjehom osobe u vlastitim uvjetima, u usporedbi s objektivnim uspjehom koji bi mogao biti izmjeren ili definiran izvana (npr. plaća ili promocije). Dok bi raznovrsna karijera mogla biti identificirana izvana kao odrediv uzorak karijere, literatura se prvenstveno oslanja na to kako je donesena odluka o karijeri te kako se definira i vrednuje iz subjektivne perspektive pojedinca (prema Greenhouse & Callanan, 2006).

Raznovrsnu karijeru Hall definira kao karijeru „u kojoj osoba ima vođene vrijednosti u smislu da unutarnje vrijednosti te osobe pružaju usmjeravanje i mjeru uspjeha za pojedinca te samousmjerenje prema osobnom razvoju u karijeri" (Briscoe & Hall 2006, str. 8, prema Volmer & Spurk, 2011, str. 209).

Nadalje, odrednica raznovrsne karijere je da je upravljana od strane osobe, a ne organizacije, na temelju pojedinačnih i vlastitih ciljeva te je motivirana psihološkim (subjektivnim)

uspjehom i usmjerena na osobnu karijeru i menadžerske sposobnosti koje trebaju biti prilagodljive u procesu učenja i postupku izvedbe (Briscoe & Hall, 2002, prema Inkson, 2006). Fugate, Kinicki i Ashforth (2004) smatraju da radnici trebaju biti vrlo prilagodljivi i upravljati s više identiteta da bi bili uspješni u današnjem radnom okruženju (prema Inkson, 2006, str. 53).

### **2.2.2. Slobodna karijera**

Dok pojam slobodne karijere nema izravnog mitološkog praoca kao što je Protej, pojam slobodnog putovanja preko granica uvijek održava određenu dozu intrigacije. Slobodnu karijeru najbolje možemo usporediti s Merkurom, glasnikom bogova, koji je bio bog trgovine i zaštitnik putnika te je zahvaljujući tome što je mogao slobodno letjeti velikim brzinama, osvajao različite udaljenosti i prepreke na koje je nailazio. U prenesenom značenju, pojam slobode može dočarati sliku karijere koja se odvija bez ikakvog ograničenja. Međutim, postavljaju se pitanja: Je li takva konotacija moguća? Ne nailazimo li uistinu nikada na određene granice u karijeri?

Tvorci ovog karijernog koncepta su Arthur i Rousseau (1996) čija provedena istraživanja o teoriji slobodne karijere naglašavaju sve veću propusnost granica, kako unutar organizacije tako i između organizacija i njihovih okruženja (prema Inkson, 2006).

Autori Sullivan i Arthur (2006, str. 9) su također proučavali ovaj koncept karijere te smatraju da osoba sa slobodnim razmišljanjem „plovi i mijenja radni krajolik donošenjem odluka koje karijeru karakteriziraju na različitim razinama fizičkog i psihičkog pokreta" (prema Volmer & Spurk, 2011, str. 209). Nadalje, oni u svom članku o razvoju slobodnog karijernog koncepta pozivaju znanstvenike da koriste različite načine prikupljanja podataka i istraživanja dizajna ovog koncepta kao partnerstvo znanstvenika i menadžera koji će koristiti akcijska istraživanja, ne bi li se pomoglo zaposlenicima u njihovoj potrazi za zadovoljavajućim poslom i karijerom.

Ne bi li osoba posjedovala atribut/kompetenciju fleksigurnosti, potreban joj je širok spektar kompetencija koje je neće ograničavati, već će ona biti prilagodljiva najrazličitijim zahtjevima

s kojima se susretne na radnom mjestu. Upravo takav koncept naglašava slobodna karijera koja podrazumijeva gledanje na karijeru kao način samoostvarenja, s visokom razinom želje za mobilnošću te slobodnim razmišljanjem (Sullivan & Arthur, 2006, prema Volmer & Spurk, 2011).

Karakteristika osobe sa slobodnim razmišljanjem je da ona uživa raditi na projektima s ljudima koji dolaze iz različitih organizacija jer voli stjecati nova, do tada nepoznata iskustva. „Tipičnu slobodnu karijeru karakterizira identitet karijere koja je neovisna od poslodavca (primjerice „Ja sam software inženjer.“), akumulacija zaposlenja sa slobodnim znanjem (npr. kako raditi u novom i poboljšanom putu prema kvaliteti) i razvoj mreže koja je nezavisna od tvrtke (npr. zanimanje ili temelji industrije), nije hijerarhijska (npr. zajednica prakse), a radnik samostalno donosi odluke". (DeFillippi & Arthur 1996, str. 123-124, prema Banai & Wes, 2004, str. 98)

Slobodna karijera je bila prekretnica koja je dovela do revizije nekih od postojećih konvencionalnih razmišljanja o karijerama jer naglašava kako takve karijere vjerojatno neće biti linearne, jednosmjerne i hijerarhijskog karaktera (Mendenhall, 2002, prema Brocklehurst, 2003).

Neki kritičari ovog koncepta, kao što je Gunz (2000, prema Brocklehurst, 2003, str. 48), ističu: „Problem sa slobodnom hipotezom je da je to još samo: hipoteza“. Tako je pojam slobodne karijere potrebno uzimati s određenom dozom opreza, budući da će granice u određenim oblicima vjerojatno ostati ne bi li izgradile određeno značenje bez obzira što one nisu organizacijske forme.

### **2.3. Doprinos i rasprava**

U skladu s europskom kritikom novije literature o karijeri, Forrier, Sels i Stylen (2009) u literaturu uvode područja o mobilnosti karijere te istovremeno nastavljaju dorađivati pojmove raznovrsne i slobodne karijere. Doprinos koji je dala ova skupina autora je osmišljeni model koji ne uključuje samo pojedinačni faktor koji objašnjava mobilnost karijere (kao što su težnje u karijeri i kompetencije). Naprotiv, njihov model obuhvaća strukturne čimbenike (karakteristike tržišta rada, institucijska pravila i propisi te organizacijske strukture). Upravo na taj način ovakav model može služiti kao pomoć, ne bi li se pokazala

spona koja egzistira između pojedinačnih i strukturnih čimbenika. Zahvaljujući modelu koji će služiti kao određeni oblik pomoći i usmjeravanja, može se potaknuti veliki broj istraživanja o raznovrsnoj i slobodnoj karijeri s obzirom na varijablu institucionalnog konteksta.

Značajan rezultat istraživanja kojeg su proveli Briscoe, Hall i Frautschy DeMuth (2006) je da sklonost prema mobilnosti u karijeri nije nužno u korelaciji s raznovrsnom ili slobodnom karijerom. Rezultati pokazuju da teza raznovrsne i slobodne karijere u smislu karijere stavova nije sinonim za mobilnost na poslu kao što se ona smatra u nekoj literaturi.

Nadalje, otvorena pitanja na kojima treba uložiti daljnje napore odnose se na činjenicu može li se tvorevina dvaju karijernih konstrukata koristiti za daljnja predviđanja koja bi mogla nagovijestiti osobni razvoj nečije karijere. Upravo su takva pitanja ključna za rasprave u akademskom području koje će na svoj dnevni red uvrstiti rasprave o karijeri, a čiji bi potencijal bile praktične preporuke za što prihvatljiviju i uspješniju primjenu dvaju koncepata karijere – raznovrsne i slobodne karijere.

### **3. Profesionalno usmjeravanje**

Današnja tržišta radne snage zahtijevaju nova zanimanja i neprestano mijenjanje profila vještina, kvalifikacija i iskustva. Nedostaci vještina i njihova neprilagođenost, posebno kada je riječ o informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, često su jedan od razloga nezaposlenosti u određenim regijama te među marginaliziranim društvenim grupama.

Kao jedan od mogućih odgovora na ubrzane promjene na tržištu rada predlaže se koncept fleksibilnosti. „Fleksibilnost je složeni koncept koji uključuje različite uspješne tranzicije tijekom života pojedinca – iz škole u svijet rada, s jednog posla na drugi, između nezaposlenosti i neaktivnosti na posao, iz rada u mirovinu. Sigurnost kao protuteža fleksibilnosti, s druge strane, znači više od sigurnosti zadržavanja posla, ona se odnosi na opremanje radnika vještinama i znanjima koje će im omogućiti napredovanje tijekom radnog vijeka te im pomoći u pronalaženju novog zaposlenja“. (Kulušić, 2009, prema Perin, 2009, str. 139)

Spajanjem dviju riječi, „fleksibilnost“ i „sigurnost“, nastala je nova riječ – fleksigurnost. Ovaj pojam je postao moderan devedesetih godina prošlog stoljeća, a odražavao je rastući trend poslodavaca koji su davali prednost labavom pristupu zakonskoj zaštiti zaposlenika (Sultana,

2013). U ovisnosti o različitim zahtjevima na koja se nailazi u poslovnom ciklusu, fleksibilnost poslodavca proporcionalno utječe na nesigurnost zaposlenika. Naime, povećana fleksibilnost poslodavaca može rezultirati povećanom nesigurnošću zaposlenika.

Ne bi li se smanjile takve poteškoće, politika fleksigurnosti nastoji smanjiti i upravljati tom nesigurnošću kroz određene mjere. Shodno tome, postoje mjere izvan tvrtke koje se nazivaju **vanjska fleksigurnost** (npr. usluge profesionalnog usmjeravanja kao pomoć u usklađivanju ponude i potražnje na tržištu rada) te mjere unutar tvrtke – **unutarnja fleksigurnost** (npr. jamstvo da će zaposlenik za raspodjelu posla ili prihvaćanje zadataka unutar tvrtke koji nisu uključeni u ugovor o radu zauzvrat dobivati plaću).

Iako ne postoji država koju možemo smatrati „utjelovljenjem“ koncepta fleksigurnosti, Danska i Nizozemska često se priznaju kao vodeće europske države koje su, svaka na svoj način, najbolje provele fleksigurnosti poštujući tzv. „zlatni trokut“ koji podrazumijeva relativno labave zaštite zaposlenja, velikodušne naknade za nezaposlene i opsežne mjere aktivnih politika koje se nalaze na tržištu rada.

Većina literature predlaže da države koje traže najpovoljnije putove do fleksigurnosti trebaju u obzir uzeti četiri vrste fleksibilnosti koje će odgovarati upravo njihovim specifičnim kontekstima:

**numerička/ugovorna fleksibilnost** – odnosi se na radni status, a proizlazi iz vrste ugovora koji mogu povećati fleksibilnost, poput ugovora na određeno vrijeme, odnosno privremenog zaposlenja

**privremena/financijska fleksibilnost** – odnosi se na atipično radno vrijeme i sheme obračuna koje proizlaze iz prekovremenog i honorarnog rada (rad vikendom, neredovito i/ili promjenjivo radno vrijeme) u skladu s individualnim svojstvima i svojstvima tvrtke

**proizvodna/geografska fleksibilnost** – odnosi se na sustavnu proizvodnju, a proizlazi iz podugovora te upošljavanja samostalnih djelatnika

**funkcionalna/organizacijska fleksibilnost** – fleksibilnosti unutar tvrtke se organizira kroz osposobljavanje i sudjelovanje zaposlenika te rotaciju poslova, kao i izvršavanje većeg broja zadataka u isto vrijeme.



U sklopu globalizacije, poseban osvrt veže se uz preseljenje ljudi na nova radna mjesta u druge organizacije što istodobno znači da, kada se osoba preseli u drugu zemlju ili regiju, ona u nju donosi svoju kulturu koja se ponekad znatno razlikuje od dominantne kulture novog okruženja. Ponekad su ljudi prisiljeni biti zajedno s onima koji su različiti, što nije tako jednostavno. Oni društvenom kontekstu pružaju uvjete koji oblikuju individualne samokoncepte, identitet, sadržaj te narav profesionalne strukture i slobode pristupa poslu. Tako društveni kontekst utječe na one izbore koji su dostupni pojedincima i učvršćuju neka ponašanja prilikom odabira željenog posla. Također, elementi društvenog konteksta utječu na usmjeravanje te znanja o mogućnostima koja se filtriraju kako bi se populacija ljudi mogla vidjeti kroz kulturne, rasne i socioekonomske poglede.

Ne bi li se pomoglo ljudima da pronađu zanimanje koje je za njih najbolje, zemlje diljem svijeta su razvile organizacijske sustave za pružanje profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja za djecu i mladež jer je ideja obrazovanja za karijeru kao program vrlo popularna u velikom broju europskih i svjetskih zemalja.

Profesionalno usmjeravanje je rijetko jednokratno događaj u smislu razgovora koji promijeni život. Ono je prije niz aktivnosti koje ljude potiču na refleksiju vlastitih snaga, sposobnosti i vrijednosti, kako bi se potaknula izgradnja pozitivnije vizije budućnosti te planirali daljnji koraci koji prema njoj vode. Takve aktivnosti profesionalnog usmjeravanja uključuju „pružanje informacija i savjeta, savjetovanje, procjenu kompetencija, mentorstvo, zastupanje, učenje vještina donošenja odluka i upravljanja karijerom“ (EC, 2004, prema Borbely-Pecze & Hutchinson, 2013, str. 8).

Ljudi mogu prebroditi oluje u karijeri i nesigurnosti te se prilagoditi promjenama u radnom svijetu tako što će zadržati fokus na onome što je za njih važno. „Temeljni pojam savjetovanja s ovog pristupa je da je za klijenta više vjerojatno da će doživjeti zadovoljstvo i uspjeh u zanimanju koje dopušta izražavanje njegovih interesa, vrijednosti, sposobnosti i osobina ličnosti.“ (Williamson, 1972, prema Taber & Briddick, 2011, str. 109)

Idejni tvorac profesionalnog usmjeravanja je Frank Parsons (1909) koji je postavio temelje teorijskog i praktičnog rada na ovom području. Najznačajniji doprinos njegovog rada je

formuliranje prve teorije karijernog vođenja u kojoj je identificirao tri ključna elementa u izboru karijere. „Prvo, jasno razumijevanje sebe – svojih sklonosti, vještina, interesa, ambicija, sposobnosti, ograničenja – njihovih uzroka i drugih kvaliteta. Drugo, dobro poznavanje uvjeta i zahtjeva rada – prednosti, nedostataka, mogućnosti i perspektiva rada u različitim zanimanjima. Treće, ispravno razumijevanje odnosa između ove dvije grupe činjenica.“ (Parsons, 1909, str. 5, prema Đermanov & Kosanović, 2013, str. 18)

Učinkovitost profesionalnog usmjeravanja potvrdila su dva najpoznatija istraživanja - „Londonski“ i „Birminghamski“ eksperimenti, koja su pokazala kako su osobe koje slijede savjet dobiven profesionalnim usmjeravanjem zadovoljnije poslom, a poslodavci su zadovoljniji njima (Šverko, 2000, prema Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012).

Profesionalno usmjeravanje učenika osnovne i srednje škole predstavlja tzv. „rane intervencije“ i ima preventivno značenje kao pomoć pri donošenju odgovarajućih odluka o izboru obrazovnih programa i/ili zapošljavanja sukladno interesima i sposobnostima.

Nadalje, profesionalno usmjeravanje učenika je organizirano kroz tzv. „sustav lijevka“, odnosno korak po korak, a uključuje ispitivanje profesionalnih namjera učenika, profesionalno informiranje i profesionalno savjetovanje, odnosno tri međusobno povezane komponente.

U našoj zemlji, Hrvatski zavod za zapošljavanje sustavno i organizirano već dugi niz godina provodi profesionalno usmjeravanje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola te svih onih kojima je potrebna pomoć u odabiru, odnosno promjeni obrazovnog programa i/ili zanimanja (Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012).

Zbog uvođenja državne mature sve je izraženija potreba učenika srednjih škola za ranijim intervencijama u smislu profesionalnog usmjeravanja, odnosno odabira zanimanja. Bitna odrednica profesionalnog usmjeravanja je učinkovitost koja je posebno važna u prijelaznom periodu iz mladosti u odraslu dob – općenito između 15. i 24. godine života. U toj dobi mladi ljudi traže prihvaćanje od strane raznih institucija, uključujući svijet rada. „Ključni dio čini potraga za mogućnostima profesionalnog razvoja, smislenim poslom i cijenjenim životnim stilom.“ (Super, 1980, prema Borbely-Pecze & Hutchinson, 2013, str. 9)

Pomoć mladima prilikom profesionalnog usmjeravanja u obrazovnom sustavu, osobito u osnovnim i srednjim školama, najčešće pružaju stručni suradnici u školama kojima je to jedno od područja rada. Savjetnici koji obavljaju poslove usmjeravanja u školama su pedagozi ili psiholozi. Osim njih, ovim se poslom ponekad bave i stručni suradnici drugih usmjerenja - socijalni pedagozi, profesori rehabilitatori i socijalni radnici. Međutim, model školskog i profesionalnog usmjeravanja učenika uključuje interinstitucionalnu suradnju, osobito s odsjecima za profesionalno usmjeravanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Krajnji cilj savjetovanja je izgradnja vještina upravljanja karijerom svih građana – posebno mladih koji ih onda mogu koristiti tijekom cijelog života. Vještine upravljanja karijerom se odnose na „niz kompetencija koje pojedincima i grupama nude strukturirane načine prikupljanja, analize, sinteze i organiziranja informacija o sebi, obrazovanju i zanimanju, kao i vještine donošenja i provođenja odluka i prijelaza“ (Sultana, 2009, prema Borbely-Pecze & Hutchinson, 2013, str. 8).

Daljnji aspekt profesionalnog usmjeravanja je profesionalno savjetovanje koje pojedincima daje potpuniju pomoć koja im je potrebna prilikom odabira zanimanja i usmjeravanju karijere. „Profesionalno savjetovanje uključuje formalni odnos u kojem stručni savjetovatelj pomaže pojedincu, ili grupi pojedinaca, da riješe svoje profesionalne probleme koji se odnose na odabir zanimanja, pronalaženje posla ili prilagodbu na radnom mjestu.“ (Šverko, 2012, str. 21) Profesionalno savjetovanje u obzir uzima velik broj čimbenika kao što su: ličnosti, sposobnosti, vrijednosti i interesi pojedinca, zdravstvena ograničenja i materijalne mogućnosti te želje roditelja, ali i društvena potreba za pojedinim zanimanjima. Krajnji rezultat koji proizlazi iz procesa profesionalnog savjetovanja je profesionalni savjet koji nije obvezujuć jer upravo savjetovana osoba donosi konačnu odluku te tako odabire svoj profesionalni put.

Proučavanje relevantne literature pokazalo je da postoji širok izbor profesionalnog usmjeravanja i metoda savjetovanja koje se koriste u različitim zemljama radi stjecanja profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja. „Sve veći broj istraživanja sugerira da su strukturirana iskustva u zajednici važni razvojni putevi kroz koje mladi ljudi mogu postati samousmjereni, socijalno kompetentni, brižni i uspješni.“ (Larson, 2000, prema Brown & Lent, 2005, str. 432)

U nekim zemljama metode profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja se provode kroz obrazovne programe (Australija, Danska, Finska, Njemačka, Grčka, Švedska, Velika Britanija). U drugim zemljama te metode se provode kroz sveobuhvatne programe savjetovanja (Kanada, Sjedinjene Američke Države). Također, u nekim zemljama ovo područje rada je dio nastavnog plana i programa kao što je *Life Skills* kurikulumu u Hong Kongu.

Na mnoge načine proces profesionalnog usmjeravanja i literatura koja se bavi ovim područjem posvećena je povećanju njegove učinkovitosti. Najveći izazov leži u usklađivanju raznih dijelova (mogućnosti, sposobnosti i interesi pojedinca s potrebama tržišta rada) koji zajedno trebaju formirati koherentnu sliku – zadovoljnog i uspješnog pojedinca u određenom poslu.

### **3.1. Povijesni pregled profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj**

U Hrvatskoj postoji 80-godišnja tradicija profesionalnog usmjeravanja i savjetovanja, čiji se počeci mogu pratiti od 1931. godine i odluke o osnivanju „Stanice za savjetovanje kod izbora zvanja“ koja je s radom započela 1932. godine<sup>2</sup>. Nakon osnutka 1932. u Zagrebu, sustav profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj svoje širenje izvan ovog centra nastavlja u razdoblju od 1957. – 1960., kada se osnivaju centri za profesionalnu orijentaciju u Zagrebu, Splitu, Karlovcu, Varaždinu, Slavonskom Brodu, Rijeci, Sisku, Osijeku i Zadru. Strateško određenje profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj potanko je definirano 1964. donošenjem dugoročnog programa znanstveno - istraživačkog rada na području psihologije profesionalnog usmjeravanja. Novije razdoblje u razvoju ovog sustava označeno je donošenjem „Strategije profesionalnog usmjeravanja u HZZ-u“ 2004. godine te „Standarda kvalitete profesionalnog usmjeravanja i selekcije u HZZ-u“ 2005. godine (Vizek Vidović & Potočnik, 2013).

Hrvatski zavod za zapošljavanje 2004. godine donosi *Strategiju profesionalnog usmjeravanja* koja uključuje jedinstvenu osnovu rada, razvoj sustava kvalitete usluga prema ciljanim skupinama te unapređenje i razvoj novih usluga, kao i načela fleksigurnosti. Također, stavlja

---

<sup>2</sup> „Stanica je javna socijalna ustanova i imade zadatak da svojim radom djeluje u interesu društva i u interesu pojedinca, i to na način da u današnjoj diferenciranosti rada daje pojedincu putokaz za najbolji izbor rada u društvu. Ona imade da svojim savjetom pojedincima sprječava stupanje u zvanja za koja oni nemaju preduvjeta da korisno djeluju i pravilno napreduju, da se tako u društvu što više ostvari zahtjev izražen lozinkom: pravi čovjek na pravom mjestu“ (Pađen, 2011, str. 8).

naglasak na potrebu unapređenja kompetencija savjetnika, nužnost razvoja usluga prema poduzećima i partnerski pristup (Zečirević, 2011).

Razvoj nacionalnih politika, mjera i aktivnosti u Republici Hrvatskoj u skladu je s utvrđenim ciljevima i načinima njihova ostvarenja u Europskoj uniji. Osobito je važna Strategija EU 2020: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv razvoj. Ona je temelj razvoja nacionalnih strategija i ostvarenja pet identificiranih ciljeva koje zemlje Europske unije trebaju postići do 2020. godine u području zapošljavanja, istraživanja i inovacija, klimatskih promjena i energetike, obrazovanja i borbe protiv siromaštva. U ostvarenju nekih od postavljenih ciljeva važna je uloga profesionalnog usmjeravanja. „Primjerice, 75% populacije u dobi između 20 i 64 godine trebalo bi biti zaposleno, postotak osoba koje rano napuste školovanje trebao bi biti ispod 10%, najmanje 40% mlade generacije trebalo bi završiti tercijarni stupanj obrazovanja“ (Agencija za mobilnost i programe EU 2012, str. 67). Glavni izazovi za unapređenje ovog sustava u našoj zemlji proizlaze iz potrebe stalnog usklađivanja obrazovanja s potrebama tržišta rada u interesu pojedinaca i cijelog društva.

Što se tiče planova na razini države, Nacionalni okvirni kurikulum predviđa uvođenje predmeta pod nazivom „Profesionalno usmjeravanje i vlastita budućnost“ u osnovne i srednje škole, kao fakultativnog ili izbornog nastavnog predmeta. „Za predmet „Profesionalno usmjeravanje i vlastita budućnost“ predviđeni su ishodi učenja u četiri obrazovna ciklusa koji kao specifične ciljeve imaju upoznavanje i razlikovanje zanimanja, donošenje odluka o vlastitom obrazovanju, profesionalnom i osobnom razvoju, odgovornost za vlastiti uspjeh u obrazovanju, prepoznavanje vlastitih potencijala i sposobnosti za određena područja rada.“ (Agencija za mobilnost i programe EU 2012, str. 27)

Također, prema „Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije“ donesenoj od strane Vlade Republike Hrvatske 2014. godine, najvažnija načela cjeloživotnog učenja za pojedinca su: mogućnost usvajanja i unapređenja znanja, vještina, stavova te vrijednosti kao i pravo na priznanje znanja i vještina stečenih u različitim okruženjima i vrstama učenja. Osim toga, ovom strategijom nalaže se potreba razvoja osobnih potencijala u različitim razdobljima života te pristup različitim oblicima i sadržajima učenja radi ostvarenja osobnih želja i razvoja sposobnosti pojedinca.

### 3.2. Računalni sustavi za profesionalno usmjeravanje

Razvoj informacijske tehnologije omogućio je primjenu računala tijekom procesa profesionalnog usmjeravanja. „Računalno potpomognuto profesionalno savjetovanje jest proces profesionalnog usmjeravanja, informiranja i savjetovanja uz pomoć računala“. (Babarović & Šverko, 2012, str. 864)

Računalni sustavi za profesionalno usmjeravanje i savjetovanje mogu biti **informacijski** sustavi koji klijentu olakšavaju proces odabira odgovarajućega zanimanja, pružajući mu informacije o zanimanjima, obrazovnim profilima i obrazovnim institucijama, ili **savjetodavni** koji klijentu daju povratnu informaciju o najpovoljnijem zanimanju ili području djelatnosti te o njegovim osobinama koje su važne za izbor zanimanja, poput interesa i vrijednosti. Većina poznatih, teorijski utemeljenih i široko primijenjenih sustava za računalno potpomognuto profesionalno savjetovanje ima zastupljene obje navedene funkcije (Babarović & Šverko, 2012).

Postoje brojni *online* alati koji omogućavaju profesionalno usmjeravanje, posebno u onim zemljama koje su prepoznale važnost profesionalnog usmjeravanja učenika osnovnih i srednjih škola, kao i odraslih. U ovom radu, detaljnije će biti prikazano sedam najpoznatijih sustava za profesionalno savjetovanje preko interneta: *Discover*, *SIGI*, *O\*Net*, *Making Better Career Decisions*, *Vodič kroz zanimanja*, *Izbor zanimanja* i *Slikovno-opisni upitnik interesa* (Babarović & Šverko, 2012).

Također, u ovom će radu detaljnije biti opisani hrvatski računalni sustavi za profesionalno savjetovanje (*Vodič kroz zanimanja*, *Izbor zanimanja* i *Slikovno-opisni upitnik interesa*).

*Vodič kroz zanimanja* prvi je hrvatski računalni sustav za profesionalno savjetovanje koji je dostupan na internetu od 1999. godine. Razvijen je na Katedri za psihologiju rada i ergonomiju Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. *Vodič kroz zanimanja* je „cjelovit računalni sustav za profesionalno savjetovanje koji korisniku nudi pomoć pri donošenju profesionalnih odluka na temelju samoprocjene vještina, sposobnosti i preferencija, sveobuhvatne opise zanimanja i potrebnoga školovanja te korisne informacije o usmjeravanju karijere i natjecanju za posao“ (Babarović & Šverko, 2012, str. 875).

Osim toga, poznat je i *online* računalni alat za profesionalno savjetovanje pod nazivom „Izbor zanimanja“. Namijenjen je kao pomoć grupama pojedinaca koji su u procesu donošenja odluka o karijeri: učenicima završnih razreda osnovne i srednje škole, studentima koji biraju specijalizaciju te odraslim osobama. Razvijen je 2007. godine u Društvu za istraživanje i razvoj ljudskih potencijala Razbor. Za razliku od ostalih sustava, „Izbor zanimanja“ ima samo savjetodavni modul i ne sadrži bazu s opisom pojedinih zanimanja. Sastoji se od opsežnog instrumenta za samoprocjenu vlastitih preferencija i sposobnosti, na temelju kojega klijenti dobivaju informaciju o tome koje je za njih najprikladnije zanimanje.

Također, postoji „Slikovno-opisni upitnik interesa“, internetski alat za profesionalno savjetovanje utemeljen na konceptu kongruencije. Ovaj alat također je osmišljen u Društvu za istraživanje i razvoj ljudskih potencijala Razbor, a korisnicima omogućuje da bolje upoznaju svoje profesionalne interese, što je jedan od ključnih elemenata u usmjeravanju karijere.

U Hrvatskoj postoji i sustav „Moj izbor“ koji je izvorno razvijen u Velikoj Britaniji, a potom adaptiran i primijenjen u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje radi svih koji trebaju odabrati svoje buduće zanimanje i žele saznati nove informacije o zanimanjima. Ovaj program sadrži opise 300 zanimanja, kao i interaktivni upitnik o profesionalnim interesima, dok na temelju ispitanih odgovora program predlaže popis odgovarajućih zanimanja.

U posljednjem desetljeću računalni sustavi za profesionalno savjetovanje postali su vrlo uobičajeni savjetodavni alati. Korisnici vole njihovu samoprimjenjivost, brzinu pružanja profesionalnih savjeta te lakoću kojom uz njihovu pomoć mogu pretraživati vrste zanimanja i potreba na tržištu rada. Razvoj informacijske tehnologije danas omogućuje laku i financijski dostupnu izvedbu takvih sustava, zbog čega u zadnje vrijeme svjedočimo brzom povećanju njihova broja na internetu. „Upravo je zbog toga važno inzistirati na teorijskom utemeljenju računalnih sustava za profesionalno savjetovanje, odnosno na transparentnim opisima primijenjenih modela donošenja profesionalnih odluka te na jasnim empirijskim dokazima njihove valjanosti.“ (Babarović & Šverko, 2012, str. 879)

Istraživanja koja su bila posvećena kvaliteti profesionalnog usmjeravanja u strukovnom obrazovanju pokazuju kako se „tek 14% mladih Europljana u potpunosti slaže kako mladi danas imaju dovoljno mogućnosti za pristup profesionalnom usmjeravanju, dok se 38%

djelomično slaže, a njih 39% smatra kako su takve usluge nedostatne“ (Vizek Vidović & Potočnik, 2013, str. 2). Osim toga, rezultati Eurobarometra (2011) upućuju na vrlo različite uvjete u pogledu dostupnosti profesionalnog usmjeravanja diljem Europske unije, dok ciljevi razvoja europske ekonomije kao kompetitivne globalne snage zahtijevaju upravo ujednačavanje uvjeta za profesionalni razvoj svih građana.

### **3.3. Savjetnici za profesionalno usmjeravanje**

Osobe koje se bave područjem profesionalnog usmjeravanja su savjetnici za razvoj karijere koji se suočavaju s izazovima povezanim iz prakse. Oni trebaju ponuditi široki raspon mogućnosti koje će odgovoriti na trenutne izazove - brzo mijenjanje svijeta rada i sve složenije te raznovrsnije potrebe različitih dionika (Athanasou & Esbroeck, 2008).

Vizek Vidović, Potočnik (2013) kao polazište za izradu okvirnog kompetencijskog profila za savjetnike u profesionalnom usmjeravanju upotrebljavaju model profesionalne uloge savjetnika elaboriran u okviru NICE projekta (*Network for Innovation of Guidance and Counselling in Europe*). Ovaj model uključuje pet ključnih uloga odnosno kompetencijskih područja i to:

- ulogu eksperta u profesionalnom informiranju i dijagnostici - *career information and assessment expert*
- ulogu karijernog savjetnika - *career counsellor*
- ulogu karijernog edukatora - *career educator*
- ulogu programa menadžera savjetodavnih službi - *program service manager*
- ulogu poticatelja sustavskih promjena i razvoja područja - *social system intervener and developer*.

Kako bi se osigurao kontinuirani razvoj savjetnika za profesionalno usmjeravanje te razumjeli odnose među ljudima, uzroci nastanka određenih problema i poduzele učinkovitije intervencije, javlja se proces supervizije. Osim toga, supervizija pomaže smanjivanju profesionalnog stresa koji je kod stručnjaka koji rade s ljudima zbog složenosti i težine



(psih)socijalnih problema i nedovoljnih mogućnosti njihova rješavanja vrlo velik. „U superviziji stručnjaci, učeći iz svog neposrednog iskustva, bolje razumiju životne teškoće korisnika i osnažuju ih za aktivno traženje konstruktivnih rješenja i tako pridonose kvaliteti usluga koje pruža sustav u kojem su zaposleni.“ (Matković & Prekodravac, 2011, str. 18)

### **3.4. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje**

Model „posao za cijeli život“ zamijenjen je karijerom koju karakterizira nekoliko radnih mjesta, razdoblja usavršavanja ili obiteljske dužnosti. Važnost cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja kao pomoći pojedincima u upravljanju njihovim karijerama postaje sve značajnija u svakoj dobi i razdoblju života: u vrijeme kada se vještine upravljanja karijerom uče u školi, pri odabiru obrazovnog puta (strukovno obrazovanje, visokoškolsko obrazovanje, daljnje usavršavanje), potrazi za prvim ili sljedećim poslom, pri uspostavljanju ravnoteže između posla i osobnog života, borbi za uključivanje u društvo (u slučajevima odustajanja od obrazovanja ili nakon dugotrajne nezaposlenosti).

Prema europskoj definiciji, cjeloživotno profesionalno usmjeravanje se odnosi na skup različitih aktivnosti koje pojedincima omogućuju identificirati vlastite mogućnosti, kompetencije i interese u različito doba života, kako bi donijeli odluke o obrazovanju, osposobljavanju i zapošljavanju te imali sposobnost upravljanja vlastitom profesionalnom karijerom (Borbely-Pecze & Hutchinson, 2013).

Cjeloživotno učenje i razvoj zapošljivosti vodeći su principi i okvir za razvoj teorije, samog sustava i prakse za cjeloživotno profesionalno usmjeravanje. Programi za cjeloživotno profesionalno usmjeravanje uzimaju u obzir mikro i makro ekonomske promjene i tehnološki razvoj. Osim toga, službe za profesionalno usmjeravanje imaju za cilj „pomoći obrazovnim institucijama da imaju motivirane učenike i polaznike koji će preuzeti odgovornost za vlastito učenje, pomoći poduzećima da dobiju motivirano, zapošljivo i prilagodljivo osoblje te pomagati razvoju kompetencija koje vode k društvu znanja“ (Perin, 2009, str. 141).

Osnovne aktivnosti cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja su:

**profesionalno informiranje** - podrazumijeva traženje i prikupljanje informacija važnih za donošenje odluka o odabiru zvanja, zanimanja i područja rada, kao i za planiranje daljnjeg profesionalnog razvoja. Profesionalno informiranje može biti pismeno, usmeno ili samo-informiranje te se provodi individualno i grupno.

**profesionalno savjetovanje** - pomaže osvijestiti vlastite mogućnosti pojedinca da donesu odluku o najprimjerenijem izboru obrazovanja, zapošljavanja ili profesionalne rehabilitacije (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2011).

Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje je esencijalna komponenta modernih obrazovnih sustava te sustava osposobljavanja/usavršavanja, radi (pre)usmjeravanja mlađih i starijih generacija prema usvajanju vještina koje su potrebne u 21. stoljeću. Kao takvo, profesionalno usmjeravanje pridonosi ciljevima strategije Europa 2020., kao što je smanjenje preranog prestanka školovanja, povećanje uključenosti u tercijarno obrazovanje, povećanje stope zaposlenosti i borba protiv socijalne isključenosti. Kao što je izneseno u Rezoluciji vijeća o uspješnijem uključivanju cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u strategije cjeloživotnog učenja (2008), profesionalno usmjeravanje predstavlja ključnu dimenziju cjeloživotnog i svestranog učenja. Usmjeravanje u obrazovnim ustanovama pomaže učenicima ne samo odabrati svoje buduće zanimanje, već ih i sprječava da prerano napuste obrazovni sustav te ih potiče na više razine obrazovanja i osposobljavanja/usavršavanja (Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, 2013).

Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja započinju u školi i prate nas kroz život. Mogu se opisati na različite načine uključujući „školsko, profesionalno usmjeravanje i usmjeravanje za razvoj karijere, usmjeravanje i savjetovanje, strukovno usmjeravanje/usluge savjetovanja za razvoj karijere“ (Borbely-Pecze & Hutchinson, 2013, str. 8). Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja su ključ pomoći mladim građanima Europe u razvoju osobnih, profesionalnih i obrazovnih ciljeva te ohrabrivanju njihovog odabira aktivnosti.

S ciljem ujednačavanja politika cjeloživotnog usmjeravanja u području zapošljavanja i obrazovanja u zemljama članicama Europske unije i zemljama kandidatkinjama, 2007. godine na inicijativu Europske komisije utemeljena je Europska mreža politika cjeloživotnog

profesionalnog usmjeravanja (eng. *The European Lifelong Guidance Policy Network - ELGPN*). Ona predstavlja podršku razvoju sustava nacionalnih politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i povezivanja s politikama zapošljavanja, cjeloživotnog učenja i socijalnog uključivanja te razmjene iskustava i znanja među njenim članicama. Republika Hrvatska punopravna je članica ELGPN mreže od 1. siječnja 2011. godine.

Rezultati Eurobarometra upućuju na različitost uvjeta u pogledu dostupnosti profesionalnog usmjeravanja diljem Europske unije, a ciljevi razvoja europske ekonomije kao kompetitivne globalne snage zahtijevaju ujednačavanje uvjeta za profesionalni razvoj svim građanima. Ovaj je zahtjev naročito istaknut u pogledu uvođenja pojma fleksigurnosti kao instrumenta za osiguravanja radničkih prava i omogućavanja fleksibilnog poslovanja. U dokumentu mreže ELGPN, *Lifelong Guidance Policy Development: A European Resource Kit* navedeno je kako mogućnost cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja ima dalekosežne pozitivne posljedice po svaku državu: 1) učinkovito investiranje u obrazovanje i obuku, 2) učinkovitost tržišta rada, 3) cjeloživotno učenje, 4) društveno uključivanje, 5) društvenu jednakost i 6) ekonomski razvoj (Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, 2013, prema Vizek Vidović & Potočnik, 2013).

Nadalje, cjeloživotno profesionalno usmjeravanje vrijedna je komponenta i programa „Garancije za mlade“ koji može ostvariti kratkoročne zadatke (podučiti kako pronaći posao), ali i dugoročne ciljeve (naučiti kako koristiti vještine upravljanja karijerom). Osim toga, pomaže u postizanju osobnih profesionalnih aspiracija (kao privatno dobro), ali ispunjava i društvene ciljeve koji uključuju integraciju na tržište rada (kao javno dobro). Profesionalno usmjeravanje je, dakle, temelj osobnog učenja i programa radne mobilnosti.

Generacija mladih sada se suočava s rekordnim razinama nezaposlenosti mladih, zajedno s nečuveno visokim razinama kvalifikacija i godinama obrazovanja. „Još od 1995. godine problem nezaposlenosti mladih nije bio tako izražen u političkim, makroekonomskim i socijalnim diskursima na razini Europske unije te međunarodnoj razini“ (Huges & Borbely-Pecze, 2013, str. 3). Ipak, nedovoljna obrazovanost te rano napuštanje obrazovanja i dalje ostaju najveći problemi (UN, 2011 prema Huges & Borbely-Pecze, 2013). Individualni portfelji, liste vještina i kompetencija koji nadilaze potrebne kvalifikacije, često su ključni zahtjevi na oštrim i natjecateljskim tržištima rada.

### **3.5. Profesionalno usmjeravanje za osobe s teškoćama**

Profesionalno usmjeravanje za osobe s invaliditetom je važno područje istraživanja iz nekoliko razloga. Razumljivo je kako je priprema za svijet rada vrijedna prilika za razvoj identiteta i uspostavljanje snažne veze između osobe i zajednice. To vrijedi i za osobe s invaliditetom (Szymanski & Hershenson, 2005, prema Athanasou & Esbroeck 2008).

Profesionalno usmjeravanje programirano za osobe s invaliditetom je posebno važno iz stajališta socijalne pravde jer uključivanje u svijet rada omogućuje aktivno sudjelovanje u zajednici i pruža priliku da se ostvare osnovna ljudska prava i dostojanstvo. „Nikada se ne smije zaboraviti da te osobe, također, imaju uvjerenje pripadnosti u svijet rada koje ih čini osjetljivim te dinamičnim i konstruktivnim članovima društva.“ (Athanasou & Esbroeck, 2008, str. 433)

Učenici s kroničnim bolestima, teškoćama u razvoju i drugim poremećajima zdravlja zahtijevaju posebnu pozornost pri profesionalnom usmjeravanju jer je njihov profesionalni razvoj ograničen. Znatno prije izbora zanimanja potrebno je upoznati roditelje i učenike s ograničenjima koja proizlaze iz prirode bolesti. Upravo tako se učenicima omogućuje da razviju interes za zanimanja za koja nemaju teškoću. „Stoga skupina učenika s kroničnim bolestima, teškoćama u razvoju i drugim poremećajima zdravlja, sa zastupljenošću od 10 % do 15 % u populaciji djece predškolske i školske dobi, zahtijeva posebnu pozornost.“ (Lančić, Majski-Cesarec & Musli, 2010, str. 324)

U našoj zemlji, učenici s teškoćama moraju proći profesionalno savjetovanje u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje jer im to omogućuje upis u srednju školu. Mišljenje stručnog tima objedinjuje informacije o učeniku u obliku pisanog i/ili usmenog izvješća, s preporukom o primjerenim zanimanjima. Uz mišljenje stručnog tima za profesionalno usmjeravanje, učenici s težim zdravstvenim poteškoćama ostvaruju pravo upisa u preporučeni obrazovni program ako imaju i manji broj potrebnih bodova, dok se učenici s osobito teškim zdravstvenim oštećenjima izravno upisuju u preporučene obrazovne programe.

Pri donošenju odluke o izboru zanimanja i daljnjem školovanju treba sagledati učenikovo zdravstveno stanje, psihofizičke sposobnosti, zahtjeve radnog mjesta, želje učenika i roditelja te ponudu tržišta rada.

Teškoće i barijere učenika s kroničnim bolestima pri izboru zanimanja brojne su i složene. Važno je, stoga, pri profesionalnom usmjeravanju pomoći i u najvećoj mjeri uskladiti želje učenika i roditelja, s obzirom na realne mogućnosti daljnjeg školovanja te ponudu na tržištu

rada, ne bi li u što bržem vremenskom periodu pronašli posao za koji su kvalificirani (Lančić et al., 2010).

Širenje smjernica koje će pomoći prilikom savjetovanja osoba s invaliditetom u njihovoj karijeri je izazov. Također, treba proširiti savjetovanište za zanimanja kako bi ono uključilo ne samo osobe s invaliditetom, već i druge skupine pojedinaca koje su često marginalizirane zbog toga što su siromašne i/ili dolaze iz rasnih/etničkih pozadina. Osim toga, potrebna je prilagodba kako bi svi pojedinci u određenoj zajednici mogli aktivno sudjelovati u odabranim profesionalnim mogućnostima.

Ovaj diplomski rad u empirijskom dijelu neće ispitivati profesionalno usmjeravanje i interese učenika s teškoćama. Međutim, kao jedan od prijedloga za daljnja istraživanja jest da se detaljnije prouči te istraži profesionalno usmjeravanje uključujući ove dionike, kao članove društva koje se ne smije izostaviti.

### **3.6. Izazovi i prepreke**

Proučavajući literaturu koja se veže uz ovo poglavlje, bilo je jasno da postoji veliki broj neriješenih pitanja koja se tiču toga kako je profesionalno usmjeravanje i savjetovanje koncipirano, organizirano i tumačeno.

Neriješeno pitanje usmjereno je na to bi li usmjeravanje i savjetovanje u karijeri trebalo biti samostalan program ili program integriran s osobnim, društvenim i akademskim područjima. Drugi problem je količina, odnosno, koliko je savjetovanja u karijeri potrebno napraviti ne bi li kao krajnji produkt dobili pojedinca zadovoljnog svojim odabirom. Još jedna moguća prepreka je perspektiva iz koje se gleda na profesionalno usmjeravanje i savjetovanje – da li kao na osobnu uslugu koja je dio razvojnog programa ugrađenog u nastavni plan i program? Ne bi li se riješile ove prikazane nedoumice, potrebna je suradnja stručnjaka koji se bave profesionalnim usmjeravanjem i savjetovanjem da zajedničkim snagama i primjerima dobre prakse riješe do sad neriješena pitanja (Athanasou & Esbroeck, 2008).

Globalizacija mijenja svijet jer se ponašanje pojedinca i profesionalno usmjeravanje ne događaju u izolaciji od društvenog konteksta, uklonjeno iz društvenih normi, masovnih medija, politike i propisa, kulturne tradicije, definicije prihvatljivih uloga te uvjerenja i

vrijednosti koje obuhvaćaju područja na koja su ponašanje pojedinca i procesi profesionalnog usmjeravanja stalno uronjeni (Athanasou & Esbroeck, 2008).

Globalizacija ima specifičan utjecaj na karijeru budući da će karijerni savjetnici i ljudi koje će se profesionalno usmjeravati morati steći nove kompetencije. Početna obuka karijernih savjetnika će se morati mijenjati, kao važan preduvjet učinkovitog procesa profesionalnog usmjeravanja.

## **4. Profesionalni interesi**

„Profesionalni se interesi odnose na preferencije ljudi prema različitim radnim aktivnostima i osiguravaju motivaciju za selektivno uključivanje u određene tipove aktivnosti.“ (Krapić, Kardum & Kristofić, 2008, str. 76) Prema Hollandovoj teoriji (1967) interesi se mogu kategorizirati u šest tipova: realistički, istraživački, umjetnički, poduzetnički, socijalni i konvencionalni (*Realistic, Investigative, Artistic, Enterprising, Social, Conventional - RIASEC*). Među najznačajnijim odrednicama profesionalnih interesa proučavaju se sposobnosti i crte ličnosti. Prema mišljenju autora, ove dvije skupine varijabli igraju važnu ulogu u određivanju uspjeha koji se postiže u različitim aktivnostima. Naime, osobni interesi predstavljaju poticaj za uključivanje u određeni tip aktivnosti. Međutim, hoćemo li u toj aktivnosti biti uspješni ovisi o tome posjedujemo li potrebne predispozicije u vidu sposobnosti i crta ličnosti (Krapić, Kardum & Kristofić, 2008).

Profesija istraživača koji pokazuju zanimanje za proučavanje odnosa crta ličnosti i interesa osobe su psiholozi, s obzirom na djelokrug njihovog rada. Profesija pedagoga, u povezanosti s profesionalnim interesima, usmjerena je na ispitivanje općeg stava učenika o budućim aspiracijama i razlozima odabira pojedinih zanimanja.

### **4.1. Istraživanja**

Neka istraživanja su pokazala kako roditelji srednjeg ekonomskog statusa najčešće naglašavaju inicijativnost i autonomiju kod njihove djece koja samostalno prema svojim interesima i mogućnostima donose odluku, dok roditelji nižeg ekonomskog statusa najčešće potiču konformizam. „Ovaj način razmišljanja odražava se na prve poslove i radno iskustvo koje će učenici imati, vještine koje će razvijati te u konačnici koje poslove će obavljati kada odrastu.“ (Hill, Ramirez & Dumka, 2003, prema Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012, str. 4)

Također, dobiveni su i rezultati koji su pokazali kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim interesima učenika s obzirom na obrazovnu razinu i radni status roditelja. Kada govorimo o obrazovnoj razini roditelja, rezultati su pokazali kako učenici čiji roditelji imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja u najvećem broju slučajeva odabiru gimnazijski obrazovni program. Nadalje, s porastom razine obrazovanja roditelja smanjuje se udio učenika koji neće nastaviti školovanje, a raste tendencija odabira umjetničkih programa. Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na obrazovnu razinu oca ili majke, vidljivo je kako se dobiveni rezultati u velikoj mjeri poklapaju, tj. kako su tendencije vrlo slične (Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012).

Financijski stres, kao posljedica nepovoljnog socioekonomskog statusa roditelja, ima određenu ulogu u izboru zanimanja ili obrazovnog programa, sukladno interesima. Kada govorimo o radnom statusu roditelja, rezultati su pokazali kako učenici čiji su roditelji zaposleni u najvećem broju slučajeva odabiru strukovne četverogodišnje škole ili gimnazijski obrazovni program. Učenici čiji su roditelji nezaposleni u najvećem broju slučajeva su neodlučni ili odabiru četverogodišnje i trogodišnje strukovne programe.

Weinger (2000) je zaključio kako djeca iz obitelji srednjeg socioekonomskog statusa očekuju pomoć roditelja pri stjecanju kvalifikacija te se u budućnosti vide u sličnim zanimanjima kao i njihovi roditelji. „Učenici iz obitelji s vrlo niskim prihodima nemaju u vidu nastavak visokoškolskog obrazovanja budući da im roditelji nemaju mogućnosti financijski osigurati visokoškolsko obrazovanje, što također ide u prilog činjenici kako učenici usvajaju poruke o mogućnostima odabira obrazovanja i/ili zanimanja na temelju utjecaja roditeljskog socioekonomskog statusa.“ (Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012, str. 18)

## 5. Profesionalna zrelost

Profesionalna zrelost važan je konstrukt koji u nekoliko proteklih desetljeća zauzima središnju ulogu u razumijevanju profesionalnog razvoja. „Profesionalna zrelost može se definirati kao spremnost pojedinca da sukladno dobi donese informiranu odluku o svojoj karijeri.“ (Savickas, 1984, prema Babarović, Šverko, 2011, str. 92)

Odluka koju pojedinac donese mora biti pomno isplanirana, realna te relativno stabilna u vremenu. „Profesionalna zrelost očituje se istovremeno u donošenju ispravne i odgovarajuće odluke za samog pojedinca, ali i u posvećenosti procesu odlučivanja i planiranja kroz koji pojedinac prolazi.“ (Crites, 1978, prema Babarović & Šverko, 2011, str. 92)

Bez obzira na to jesu li za to dovoljno zreli ili ne, naši učenici moraju donijeti važnu profesionalnu odluku u dobi od samo četrnaest godina. „U skladu s razvojnim teorijama karijere, profesionalna zrelost trebala bi rasti sukladno s porastom kronološke dobi učenika te s njihovim prelaskom u viši razred. Istraživači su se usuglasili da je profesionalna zrelost bolje određena obrazovnom razinom učenika nego njihovom kronološkom dobi.“ (Babarović & Šverko, 2011, str. 94)

Na temelju istraživanja svojih osobina i sakupljanja informacija o svijetu rada, pojedinac bi trebao isplanirati svoj profesionalni put i donijeti odluku o svojoj karijeri. Jedan od korisnih načina koji doprinosi tomu da osoba razmišlja o izboru svog budućeg zanimanja, odnosno daljnjoj karijeri je *The Career Style Interview* (CSI) koji se sastoji od sedam pitanja osmišljenih s ciljem poticanja svijesti o sebi u obliku pripovijesti te se odnose na određena područja u životu osobe. Pitanja u CSI se odnose na ulogu modela koji je kod osobe ostavio utjecaj još u ranom djetinjstvu te magazine i omiljene knjige koje voli čitati. Također, pitanja se odnose i na područje filmova, životnog mota, školske predmete i hobije, a svako pitanje ima svrhu izazivanja informacija koje će doprinijeti promjenama u životu. U suštini ove tehnike značajna je uloga modela koji su ostavili utjecaj na osobu koja s njima dijeli slične dileme i otkriva rješenja usprkos nesigurnosti svijeta rada (Kalleberg, 2009, prema Taber & Briddick, 2011).



Empirijski dio ovog diplomskog rada će prema metodi CSI ispitati osmaše i maturante kako su dobili ideju da odaberu svoje zanimanje, odnosno srednju školu ili fakultet.

### **5.1. Istraživanja**

O odnosu profesionalne zrelosti i školskog uspjeha postoji manji broj istraživanja koja uglavnom upućuju na njihovu blagu pozitivnu povezanost. Tako su Creed i Patton (2003) dobili povezanost između školskog uspjeha srednjoškolaca i rezultata profesionalne zrelosti (Babarović & Šverko, 2011).

Budući da su rezultati ovog istraživanja dobiveni na reprezentativnom uzorku učenika osnovnih škola Republike Hrvatske, „trebalo bi kritički preispitati imaju li naši učenici priliku tijekom svog osnovnoškolskog obrazovanja steći potrebnu razinu profesionalne zrelosti za donošenje razboritih odluka o svojoj karijeri“ (Babarović & Šverko, 2011, str. 105).

„U svim dobnim uzorcima potvrđena je povezanost školskog uspjeha i profesionalne zrelosti. Dobivena povezanost slična je ili čak i nešto veća od one utvrđene u drugim istraživanjima.“ (Hardin et al., 2001, prema Babarović & Šverko, 2011, str. 103)

Socioekonomski status operacionaliziran je varijablama obrazovanje majke i obrazovanje oca, koje iskazuju podjednaku povezanost s profesionalnom zrelošću. Zanimljivo je kako se u ranijim istraživanjima pokazalo da je obrazovanje majke, u usporedbi s obrazovanjem oca, sustavno nešto bolji prediktor školskog uspjeha djece u hrvatskim osnovnim školama (Babarović, Burušić & Šakić, 2009, prema Babarović & Šverko, 2011).

Kognitivna komponenta profesionalne zrelosti pozitivno je povezana sa školskim uspjehom, obrazovanjem roditelja, planiranom dužinom školovanja i u manjoj mjeri učestalošću razmišljanja o budućem zanimanju. Viši stupanj profesionalne zrelosti iskazali su „učenici koji su na polugodištu ili na kraju školske godine postigli bolji školski uspjeh, čiji su roditelji obrazovaniji, koji se planiraju duže školovati“ (Babarović & Šverko, 2011, str. 100).

## ***II Metodologija istraživanja***

### **Cilj istraživanja**

- utvrditi profesionalne interese predškolaca, osmaša i maturanata.

### **Zadaci istraživanja**

#### Zadaci koji se odnose na školski uspjeh:

- Ispitati kakav su uspjeh učenici postigli u prethodnim razredima
- Ispitati kakav uspjeh očekuju u sadašnjem razredu

#### Zadaci koji se odnose na socioekonomski status:

- Ispitati obrazovanje roditelja
- Ispitati radni status roditelja

#### Zadaci koji se odnose na profesionalni interes:

- Ispitati što učenici žele biti u životu i zbog kojeg razloga
- Ispitati koji je izvor utjecaja na izbor srednje škole/fakulteta kojeg žele upisati

#### Zadaci koji se odnose na profesionalne namjere:

- Ispitati koju srednju školu/fakultet učenici žele upisati po završetku trenutne razine obrazovanje

#### Zadaci koji se odnose na profesionalnu zrelost:

- Ispitati spremnost učenika da sukladno dobi donesu informiranu odluku o svojoj karijeri

#### Zadaci koji se odnose na profesionalno usmjeravanje:

- Ispitati tko su osobe koje ih savjetuju koju srednju školu/fakultet će upisati

## **Varijable**

### Zavisne:

- Profesionalni interesi
- Profesionalne namjere
- Profesionalno usmjeravanje
- Profesionalna zrelost

### Nezavisne:

- Socioekonomski status
- Spol
- Školski uspjeh
- Obrazovna razina (predškola, osnovna škola, srednja škola)
- Vrsta srednje škole (četverogodišnja, trogodišnja strukovna i petogodišnja strukovna)

## **Hipoteze**

H1: Postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na obrazovnu razinu.

H2: Postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na radni status i obrazovanje roditelja.

H3: Učenici čiji roditelji imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja odabiru gimnazijski obrazovni program.

H4: Učenici čiji roditelji su nezaposleni su neodlučni ili odabiru trogodišnje strukovne programe.

H5: Postoji povezanost između profesionalne zrelosti učenika i njihovog školskog uspjeha.

H6: Postoji povezanost između profesionalne zrelosti učenika i vrste škole koju pohađaju.

H0: Ne postoji razlika između profesionalne zrelosti učenika i njihovog spola.

## **Uzorak**

Namjeran i prigodan uzorak ovog istraživanja čine predškolci, osmoškolci i maturanti kako bi bila zastupljena skupina ispitanika koja prelazi iz jedne razine obrazovanja u drugu. Radi preglednosti, uzorak je tablično prikazan te objašnjen u daljnjem radu.

<b>UZORAK ISTRAŽIVANJA</b>	
<b>BROJ ISPITANIKA</b>	<b>PREDŠKOLCI</b>
12	Dječji vrtić Veseljko
13	Dječji vrtić Vežica
UKUPNO: 25	
	<b>OSMAŠI</b>
19	Osnovna škola Trsat
28	Osnovna škola Viškovo
10	Osnovna škola Belvedere
UKUPNO: 57	
	<b>MATURANTI</b>
17	Prometna škola
23	Prva sušačka hrvatska gimnazija
22	Medicinska škola
UKUPNO: 62	
<b>UKUPAN UZORAK ISTRAŽIVANJA: 144 ispitanika</b>	

*Tablica 1. Prikaz uzorka istraživanja*

Uzorak predškolaca činila su dva podcentra predškolskog odgoja, Veseljko i Vežica, koji pripadaju centru predškolskog odgoja Kvarner. Ukupan broj intervjuiranih predškolaca je 25. Kako bi se ostvario kriterij reprezentativnosti uzorka, kao ispitanici u završnim razredima osnovnih škola sudjelovao je po jedan razredni odjel iz gradske škole (Osnovna škola Trsat), prigradske škole (Osnovna škola Viškovo) i manjinske - talijanske škole (Scuola elementare Belvedere). Broj ispitanika koji su činili osmaši bio je 58, ali zbog jedne nevažne ankete konačan broj iznosio je 57. Točnije, broj osmaša iz gradske škole (Osnovna škola Trsat) bio je 19, dok je broj osmaša iz prigradske škole bio 28 (Osnovna škola Viškovo) te manjinske - talijanske škole (Scuola elementare Belvedere) 10.

Prema istom kriteriju odabrane su i srednje škole, a uzorak je činio po jedan razredni odjel trogodišnjeg strukovnog usmjerenja (Prometna škola u Rijeci), četverogodišnjeg gimnazijskog usmjerenja (Prva sušačka hrvatska gimnazija) i petogodišnjeg strukovnog usmjerenja (Medicinska škola u Rijeci). Broj ispitanika koji je uključivao maturante bio je 62,

odnosno 17 maturanata trogodišnjeg strukovnog usmjerenja (Prometna škola u Rijeci), 23 maturanta četverogodišnjeg gimnazijskog usmjerenja (Prva sušačka hrvatska gimnazija) te 22 maturanta petogodišnjeg strukovnog usmjerenja (Medicinska škola u Rijeci).

Uzimajući u obzir intervjuirane predškolce te anketirane osmaše i maturante, ukupan broj ispitanika/ica istraživanja iznosi 144.

### **Metoda, instrument i postupci prikupljanja podataka**

U istraživanju su korištene kvalitativna i kvantitativna metoda. Prikupljanje podataka se izvršilo intervjuiranjem predškolaca pomoću strukturiranog intervjua te anketiranjem osmoškolaca i maturanata, koristeći se instrumentom anketnog upitnika osmišljenim za potrebe ovog istraživanja. Prikupljeni podaci ovog kvantitativnog istraživanja obrađeni su pomoću programa za statističku analizu i obradu podataka - SPSS 17,0 (*Statistical Package for the Social Sciences*).

### **Kvalitativno istraživanje u predškolskim ustanovama**

Kako bih provela intervjuiranje s polaznicima predškole, prvi korak bio je slanje dopisa ravnateljici Dječjeg vrtića Rijeka koja je zajedno s Povjerenstvom za istraživanja dala suglasnost za provođenje istraživanja u Podcentru predškolskog odgoja Veseljko. Potom sam imala sastanak s pedagoginjom te joj objasnila cilj i svrhu ovog istraživanja, a iz istih razloga imala sam i sastanak s odgajateljima u Podcentru predškolskog odgoja Veseljko. Na taj način, odgajatelji su mogli roditeljima dati detaljnije informacije, ako je bilo potrebe. Međutim, s obzirom na broj djece koja su polaznici predškole u Dječjem vrtiću Veseljko (njih 18-ero), u dogovoru s mentoricom i pedagoginjom Centra predškolskog odgoja Kvarner, odlučili smo se kako će u uzorak predškolaca ući i oni iz DV Vežica, ne bi li uzorak bio veći i reprezentativniji. Također je odrađen sastanak s odgajateljima iz ovog vrtića i voditeljicom predškole. Budući da je za skupinu predškolaca prilikom sudjelovanja u istraživanju potrebna suglasnost roditelja, izradila sam popis djece na koji su se potpisivali roditelji. Nitko od roditelja nije bio protiv provođenja intervjuiranja s njihovim djetetom.

Kada su prikupljene suglasnosti roditelja, 08. travnja sam provela intervjuiranje s predškolcima u Dječjem vrtiću Vežica kojih je bilo 12 te 05. svibnja u Dječjem vrtiću Veseljko

u kojemu je sudjelovalo 13 ispitanika. Tako je ukupan broj iz oba dječja vrtića bio 25 predškolaca, 16 dječaka i 9 djevojčica.

Prilikom intervjuiranja, ispitanicima su postavljena sljedeća pitanja: „Što želiš biti kad narasteš?“, „Zašto to želiš biti?“, „Što radi tvoja mama?“ i „Što radi tvoj tata?“. Prilikom intervjuiranja, odgovori ispitanika su snimani na diktafon. Za potrebe ovog diplomskog rada, odgovori ispitanika bili su anonimni. Međutim, ne bi li odgajatelji i roditelji imali uvid u odgovore, imena predškolaca su zabilježena te isprintana zajedno s odgovorima i podjeljena odgajateljima i roditeljima. Nakon svakog intervjua razgovarala sam s djecom o tome kako im je bilo, koje pitanje im je zanimljivo te o područjima koja se nisu posredno vezala uz intervju, kao što su: kako ti je u vrtiću, veseliš li se školi i sl. Predškolci su bili zaista susretljivi i vrlo radoznali te su mi dali povratnu informaciju kako im je intervju bio jako zanimljiv. Nadalje, i odgajatelji su bili srdačni te zahvalni na odgovorima djece koje sam im donijela, a o kojima će još zajedno raspravljati. Također, od odgajatelja sam doznala kako su roditelji radoznalo čitali odgovore svoje djece te pohvalili provedeno istraživanje, naglašavajući zanimljivu tematiku ispitivanja.

### **Kvantitativno istraživanje u osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama**

U istraživanju je pored kvalitativne, korištena i kvantitativna metoda, a instrument za prikupljanje podataka bio je anketni upitnik kreiran za potrebe ovog istraživanja. Anketni upitnik se sastoji od pet skupina pitanja.

Prva skupina pitanja su opći podaci o ispitaniku koji uključuju spol ispitanika, školski uspjeh u prethodnim razredima te kakav uspjeh očekuju u razredu koji trenutno pohađaju. Posljednje pitanje iz prve skupine o tome koju školu pohađaju bilo je postavljeno samo maturantima. Svako od navedenih pitanja unaprijed je definirano odgovorima koje su ispitanici zaokruživali.

Druga skupina pitanja koja se ispitivala odnosila se na socioekonomski status roditelja. Iako se socioekonomski status definira prema trenutnim financijskim primanjima obitelji, kvalifikacijama roditelja i statusu koji se veže uz pojedina zanimanja, za potrebe ovog istraživanja od ispitanika su se tražili odgovori o kvalifikacijama roditelja, odnosno njihovoj

najvišoj postignutoj obrazovnoj razini te radnom statusu, dok su se izostavila financijska primanja obitelji.

Treća skupina pitanja uključivala je profesionalne namjere ispitanika te se sastojala od dva pitanja otvorenog tipa u kojima se ispitalo što ispitanici žele biti u životu i razlog zbog kojega to žele biti. Ostala dva pitanja iz ove skupine ispitala su od kuda ispitanicima ideja da odaberu to zanimanje te što žele upisati nakon završetka osnovne/srednje škole. Na ova pitanja ispitanici su mogli zaokružiti više ponuđenih odgovora te dopisati tražene informacije o određenom potpitanju.

Četvrta skupina pitanja vezana je uz profesionalno usmjeravanje te je ispitanicima ponuđeno jedno pitanje o tome koja ih osoba savjetuje o tome koju će srednju školu/fakultet upisati. Ispitanici su mogli zaokružiti veći broj ponuđenih odgovora te navesti i neki drugi odgovor, koji nije bio ponuđen, a odnosi se upravo na njih.

Peta skupina pitanja ispitala je profesionalnu zrelost učenika te se sastojala od jednog pitanja o tome da li smatraju kako su spremni donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja. Svoje odgovore ispitanici su procjenjivali na Likertovoj skali slaganja od 1 do 5, pri čemu je 1 označavalo „Uopće se ne slažem“, a 5 „U potpunosti se slažem“.

Ovo kvantitativno istraživanje provedeno je u vremenskom periodu od 28. travnja do 22. svibnja. Provedbi istraživanja prethodio je telefonski poziv ravnateljima odabranih osnovnih i srednjih škola. Nakon što sam s ravnateljima stupila u kontakt, školama su poslani službeni dopisi i primjer anketnog upitnika te je dogovoren termin anketiranja. Osnovna škola koja je odbila sudjelovati u istraživanju je San Nicolo koja je obećala javiti se nakon što obavijeste razrednika jednog osmog razreda koji bi sudjelovao u istraživanju. Međutim, kako je vrijeme prolazilo, oni me nisu kontaktirali pa je dogovoreno anketiranje u drugoj talijanskoj osnovnoj školi - Belvedere.

### III Rezultati istraživanja i interpretacija rezultata

#### Rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog s predškolicima

Prvo pitanje koje se postavljalo predškolicima tijekom provedbe intervjuiranja bilo je: „Što želiš biti kad narasteš?“. Odgovore ispitanika grupirala sam u određene kategorije prema Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja.<sup>3</sup>

ŠTO PREDŠKOLCI ŽELE BITI U ŽIVOTU	
ROD ZANIMANJA	
Frekvencije odgovora	ZNANSTVENICI/ZNANSTVENICE, INŽINJERI/INŽINJERKE I STRUČNJACI/STRUČNJAKINJE
9	2 Umjetnici/umjetnice i srodni stručnjaci/stručnjakinje: 3 likovni umjetnici/likovne umjetnice, 2 plesači/plesačice, 1 dramski umjetnici/dramske umjetnice, 1 glazbeni umjetnici/glazbene umjetnice
UKUPNO: 9	
USLUŽNA ZANIMANJA	
2	Frizeri/frizerke
2	Kuhari/kuharice
2	Policajci/policajke
2	Vatrogasci/vatrogaskinje
UKUPNO: 8	
ZANIMANJA U OBRTU I POJEDINAČNOJ PROIZVODNJI	
4	Građevinar/građevinarka
UKUPNO:4	
TEHNIČARI/TEHNIČARKE I STRUČNI SURADNICI/STRUČNE SURADNICE	
2	Stručni suradnici/stručne suradnice za sport i fitness: 2 sportaši/sportašice
1	Kapetani/kapetanice plovila i srodna zanimanja: 1 stjuardesa
UKUPNO: 3	

Tablica 2. Prikaz frekvencija odgovora predškolaca o tome što žele biti u životu

<sup>3</sup> Doznati više na: [http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010\\_12\\_147\\_3736.html](http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_12_147_3736.html)



Najveći broj ispitanika, njih 9, kao zanimanje kojim se žele baviti navode umjetnike – likovni umjetnici/likovne umjetnice, plesačice, dramski umjetnici/dramske umjetnice te glazbeni umjetnici/glazbene umjetnice. Njihove navedene skupine zanimanja pripadaju podvrsti umjetnici/umjetnice i srodna zanimanja stručnjaci/stručnjakinje te drugom rodu zanimanja – znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje: „Umjetnik...I još razmišljam od umjetnika i vatrogasaca.“

Potom slijedi četvero ispitanika koje žele biti građevinari (sedmi rod zanimanja – zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji) te dvoje ispitanika koje žele biti kuhari/kuharice koje se ubrajaju u rod uslužnih i trgovačkih zanimanja kojima također pripada i zanimanje frizerke za koje su se odlučile dvije ispitanice: „Pa ... želim biti ... radit' u frizeru.“

Dvoje ispitanika želi biti vatrogasac koji su djelatnici za zaštitu osoba i imovine iz roda uslužnih i trovačkih zanimanja. Jednak broj ispitanika je kao svoje željeno zanimanje istaknulo kako je to policajac kojeg možemo svrstati u djelatnici/djelatnice za zaštitu osoba i imovine te rod uslužnih i trgovačkih zanimanja. Dvoje ispitanika želi biti nogometaš, odnosno stručni suradnik koji spada pod vrstu sportaši/sportašice i srodna zanimanja. Jedna ispitanica želi biti stjuardesa te navedeno zanimanje možemo svrstati u vrstu kapetani/kapetanice plovila, piloti/pilotkinje zrakoplova, kontrolori/kontrolorke zračnog prometa i srodna zanimanja te rod tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice.

Zanimanja kojih nema na popisu u Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja, a za koje je jedan ispitanik istaknuo da se njime želi baviti je astronaut. Predškolci su kao odgovor na postavljeno pitanje dali 16 različitih vrsta zanimanja, dok je jedan ispitanik dao odgovor koji se ne odnosi na zanimanje: „Veliki dečko.“

Odgovori ispitanika bili su raznoliki. Zanimljiv podatak je da su od devet djevojčica njih tri na pitanje o tome što žele biti kad narastu, odabrale tzv. ženska zanimanja. Nadalje, od 16 dječaka, njih 12 se odlučilo na tzv. muška zanimanja.

Ovaj podatak nam pokazuje da veći broj dječaka bira tzv. muška zanimanja, dok je manji broj djevojčica koje se odlučuju na tzv. ženska zanimanja.

Drugo pitanje na koje su predškolci davali odgovore bilo je: „Zašto to želiš biti?“ Ovim pitanjem se htjelo doznati koji su razlozi zbog kojih se predškolci odlučuju na izbor pojedinog zanimanja. Najveći broj ispitanika (f=9) kao razlog naveo je zato jer vole to zanimanje: „Jer volim plesat' i...pa ne znam samo plesati volim. A volim i još neke stvari. Pjevanje još.“

Potom su slijedili odgovori ispitanika, njih 7, da se žele baviti određenim zanimanjem jer im je ono zanimljivo: „Zato jer to mi je fora.“, „Zato što je to jako cool.“ Troje ispitanika je odabralo svoje buduće zanimanje iz razloga jer su u tome uspješni: „Jer mi to stvarno dobro ide i zato jer volim slikat!.“, „Što sam dobar u građenju.“, „Jer dobro slikam.“ Dvoje ispitanika je želju za zanimanjem izrazilo jer se njihov tata s tim bavi, a jedan ispitanik zbog zanimanja majke. Također, dvoje ispitanika ne zna razlog zbog kojeg se žele baviti određenim zanimanjem. Ostali odgovori za koje se je izjasnio po jedan ispitanik odnose se na njihovu želju za tim zanimanjem, jer će tim zanimanjem moći pomagati drugim ljudima („Zato jer pomažu i gase.“) te zbog financijskih razloga („Da imam puno novaca.“). Razlog jednog ispitanika je da u budućnosti želi biti veliki dečko pa da može ići u školu.

Svi odgovori koje su predškolci dali mogu se svrstati u deset različitih razloga zbog kojih se oni u budućnosti žele baviti određenom vrstom zanimanja. Neki odgovori ispitanika grupirani su u zajedničke kategorije, a svi predškolci su ponudili odgovor na postavljeno pitanje. Odgovori predškolaca na pitanje o razlozima zbog kojih se žele baviti određenim zanimanjem su različiti. Međutim, najveći broj ispitanika kao razlog navodi jer vole to zanimanje. Upravo je to jedan od važnih motiva za odabir našeg budućeg posla koji bi nam tako stvarao i određenu dozu zadovoljstva i ispunjenosti, a ne stresa koji je čest slučaj kod osoba koje rade posao koji ne vole.

Intervju za predškolce sastojao se i od pitanja o tome kojim zanimanjem se bave njihovi roditelji. Na pitanje o tome što radi njihova mama, najveći broj predškolaca, njih 4, reklo je kako nije zaposlena. Dvoje ispitanika se izjasnilo kako njihova mama kuha. Međutim, po tom njihovom odgovoru ne možemo sa sigurnošću utvrditi da li je ona profesionalni kuhar ili to radi kod kuće pa ispitanici smatraju kako je to njezin posao. Mame od dvoje predškolaca rade u pekari, a to zanimanje možemo svrstati u rod uslužnih zanimanja. Dvoje predškolaca navodi kako se njihove mame bave poslom: „Moja mama...Ona se bavi kad ide radit!.“ i „Ona se bavi poslom.“ Jedan predškolac ne navodi kojim zanimanjem se bavi njegova majka ili da li je nezaposlena, već ono što ona radi u slobodno vrijeme smatra njezinim zanimanjem: „Uvijek gleda serije.“ Ostala zanimanja koja su predškolci nabrojali su stručnjaci/stručnjakinje za odgoj i obrazovanje („Moja mama se bavi u školi. U srednjoj školi. I...pa učiteljica je tamo.“), tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije za podršku radu i korisnicima („Operater za telefone.“), arhitekti/arhitektice („Nacrtima za rađenje kruzera.

Ona je arhitektica za kruzere.“), uslužna i trgovačka zanimanja („Ona prodava police.“). Neki odgovori ispitanika ne mogu se sa sigurnošću svrstati u određene vrste zanimanja, već o njima možemo samo pretpostavljati. Primjerice: „Ona je...Ona pomaže ljudima.“, „Ona se bavi bakterijicama u moru.“, „Pa ... pere.“, „Ona se bavi poslom.“

Posljednje pitanje intervjua ispitivalo je predškolce o zanimanju njihovog tate. Ispitanici su dali 22 različita odgovora, dok se u četiri kategorije pojavljuju po dva ista odgovora. Dvoje ispitanika navode kako je njihov tata policajac, odnosno djelatnik za zaštitu osoba i imovine. Tata od jednog ispitanika je glazbeni umjetnik: „On svira violinu.“ Ispitanici su, također, dali odgovore kako se njihovi očevi bave zanimanjima prodavača brze hrane te kako su kondukteri i taksiste, a navedena zanimanja se ubrajaju pod uslužna i trgovačka zanimanja („On vozi pizze, ali trenutno je na bolovanju tri mjeseca.“), pekari koji se svrstavaju u zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji (Što radi tvoja mama? „Pa mama mi se bavi pekarom. Radi u pekari.“ Što radi tvoj tata? „A isto.“). Neki predškolci, njih troje, nije sigurno kojim se zanimanjem bave njihovi očevi: „Mislim da je on menadžer.“ ? „Moj tata...pa baš ne znam što on radi.“ „Ništa. Sad će početi, al' ne znam čime.“ Dvoje predškolaca navodi kako se njihove tate bave poslom: „Pa on radi na poslu. Prije je mama radila tamo čistila na poslu i na kraju je dala otkaz. Tata radi, a mama ne.“ Također, za neke odgovore ne možemo reći kako znamo na što se odnose, budući da ih nisu specificirali: „Poslom za robu.“, „Ide na brod i u šumu.“, „Vodom.“, „A tata radi na Kukuljanovu.“, „On igra nogomet.“.

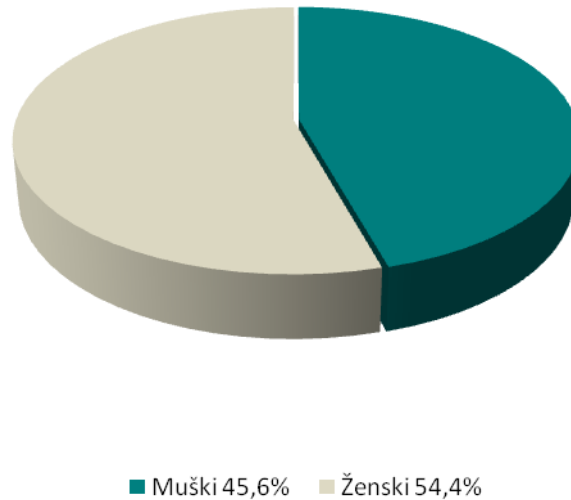
Jedan predškolac u budućnosti se želi baviti istim zanimanjem kao i njegov tata: „On se isto bavi policijom.“.

Nakon analiziranih odgovora ispitanika uvidjela sam kako bi bilo korisno provesti intervjue s roditeljima, ne bi li se došlo do podatka o tome u kojoj su mjeri predškolci upoznati sa zanimanjima koja obavljaju njihovi roditelji te da li su njihovi odgovori točni. Također, zanimalo bi me i da li su roditelji i prije provedbe ovog intervjua znali što njihova djeca žele biti u životu i zbog kojih razloga te da li su općenito pričali s njima o toj tematici.

## Rezultati kvantitativnog istraživanja provedenog s osmašima

### 1. Opći podaci o ispitanicima: spol i školski uspjeh

U istraživanju je sudjelovalo 57 osmaša. Spolnu strukturu ispitanika čini 31 učenica osmog razreda (54,4%) i 26 učenika osmog razreda (45,6%). Vidljiv je podjednak broj ispitanika oba spola u završnom razredu osnovne škole.



Graf 1. Spolna struktura osmaša

Varijabla školskog uspjeha odnosila se na ispitivanje osmaša o tome koji su uspjeh postigli u 6. i 7. razredu te koji očekuju u 8. razredu. Dobiveni rezultati prikazani su u *Tablici 2.*

ŠKOLSKI USPJEH OSMAŠA	
Broj ispitanika	<b>6. razred</b>
30	Vrlo dobar
24	Odličan
3	Dobar
	<b>7. razred</b>
32	Vrlo dobar
21	Odličan
4	Dobar
	<b>8. razred</b>
28	Vrlo dobar

26	Odličan
2	Dobar

*Tablica 3. Školski uspjeh osmaša*

Što se tiče uspjeha u 6. razredu, od ukupnog broja učenika ( $f=57$ ) najveći broj učenika (52,6%,  $f=30$ ) postigao je vrlo dobar uspjeh. Potom slijedi odličan uspjeh koji je imalo  $f=24$  učenika (42,1%) te troje učenika s dobrim uspjehom u 6. razredu (5,3%). Nitko od ispitanika nije imao dovoljan uspjeh i nije pao razred.

Na pitanje o tome koji su uspjeh postigli u 7. razredu, najveći broj učenika je, kao i u 6. razredu, imalo vrlo dobar uspjeh (56,1%,  $f=32$ ). Potom slijede učenici s odličnim uspjehom (36,8%,  $f=21$ ) i dobrim uspjehom (7,0%,  $f=4$ ). Također, kao i u 6. razredu, nitko od ispitanika nije imao dovoljan uspjeh i nije pao 7. razred.

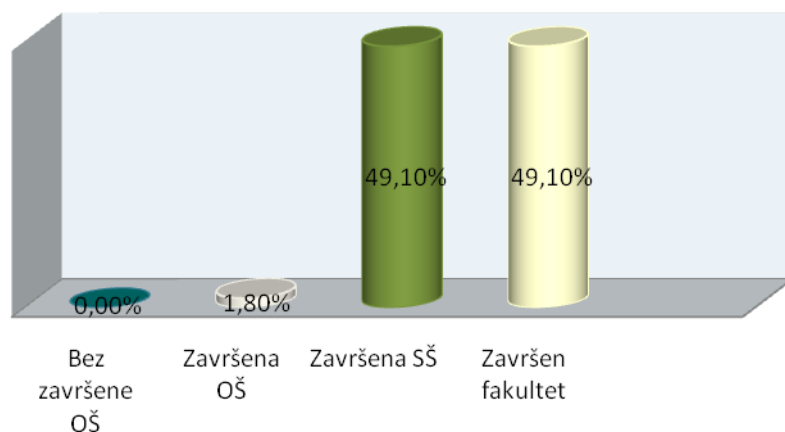
Što se tiče očekivanog uspjeha u 8. razredu, najveći broj učenika (50,0%,  $f=28$ ) smatra kako će on biti vrlo dobar, dok ih njih 46,4% ( $f=26$ ) misli kako će biti odličan. Samo dvoje učenika (3,6%) predviđa da će njihov uspjeh u 8. razredu biti dobar, dok nitko od ispitanika/ica ne smatra kako će imati dovoljan uspjeh ili da će pasti ovaj razred.

Prema dobivenim podacima možemo vidjeti kako je najveći broj učenika u 6. i 7. razredu postigao vrlo dobar uspjeh te u najvećem broju ispitanici/ice smatraju da će takav biti i u 8. razredu.

## **2. Socioekonomski status roditelja ispitanika**

Socioekonomski status se definira prema trenutnim „financijskim primanjima obitelji, kvalifikacijama roditelja (najvišoj postignutoj obrazovnoj razini) i statusu koji se veže uz pojedina zanimanja“ (Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012, str. 4).

Za potrebe istraživanja u sklopu ovog diplomskog rada, od ispitanika su se tražili odgovori o kvalifikacijama roditelja, odnosno njihovoj najvišoj postignutoj obrazovnoj razini te radnom statusu. Što se tiče kvalifikacija roditelja, broj majki koje kao najviše postignutu obrazovnu razinu imaju završen fakultet je  $f=28$  (49,1%), jednak je broju majki koje imaju završenu srednju školu (49,1%,  $f=28$ ). Jedna majka (1,8%) ima završenu osnovnu školu, dok nitko od ispitanika/ica nema majku koja nema završenu osnovnu školu.



*Graf 2. Obrazovanje majki ispitanika*

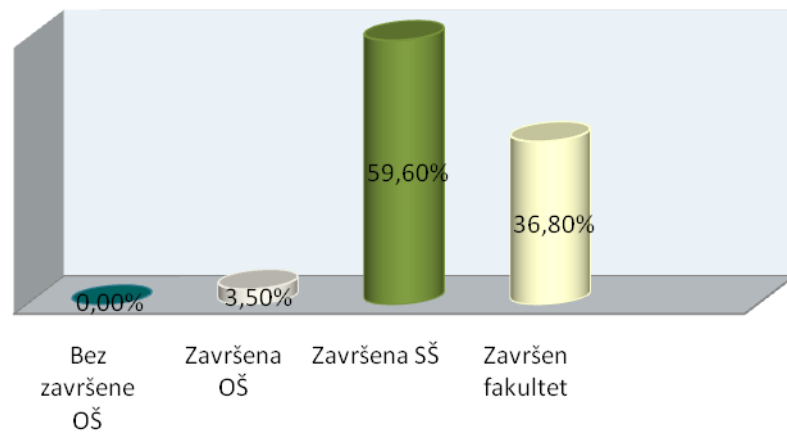
Ukoliko su ispitanici kao odgovor zaokružili kako njihova majka ima završenu srednju školu ili fakultet trebali su navesti naziv srednje škole ili fakulteta.

Najveći broj osmaša je kao završenu srednju školu majke naveo trgovačku školu ( $f=11$ ), a potom slijedi gimnazijsko usmjerenje ( $f=3$ ) te tehnička škola ( $f=2$ ). Ostale škole naveo je po jedan ispitanik, a one su: ekonomska, pomorska, tekstilna, ugostiteljska, zubotehnička i željeznička. Jedan ispitanik/ica se izjasnio da je njegova majka završila srednju školu, ali da ne zna koju.

Ako je odgovor ispitanika bio da njihova majka ima završen fakultet, bilo je potrebno navesti točan naziv fakultet. Najveći broj majki ima završen ekonomski fakultet ( $f=8$ ). Potom slijede majke sa završenim pravnim fakultetom ( $f=3$ ), filozofskim fakultetom ( $f=2$ ) i medicinskim fakultetom ( $f=2$ ). Ostali fakulteti koje je naveo po jedan ispitanik su: kineziološki, inženjerski, novinarski, pedagoški, prirodoslovno-matematički i učiteljski fakultet.

Što se tiče kvalifikacija očeva ispitanika, dobiveni podaci pokazuju kako najveći broj ima završenu srednju školu (59,6%,  $f=34$ ). Potom slijede oni sa završenim fakultetom (36,8%,

f=21), dok dvoje ispitanika (3,5%) ima završenu osnovnu školu. Nitko od ispitanika nema oca koji nema završenu osnovnu školu.



*Graf 3. Obrazovanje oca ispitanika*

Najveći broj ispitanika je kao završenu srednju školu oca naveo elektrotehničku školu (f=6), a potom slijede prometna (f=3), građevinska (f=2), pomorska (f=2) i ugostiteljska škola (f=2). Ostale škole naveo je po jedan ispitanik, a one su: ekonomska, gimnazija, hotelijersko-turistička, medicinska i tehnička škola za strojarstvo i brodogradnju. Također, po jedan ispitanik je kao srednje škole koje su završili njihovi očevi naveli automehaničara, cjevara, obučara, kuhara i stolara. Navedena zanimanja možemo svrstati u kategoriju trogodišnjih strukovnih zanimanja. Jedan ispitanik se izjasnio da je njegov otac završio srednju školu, ali da ne zna koju.

Ako je odgovor ispitanika bio da njihov otac ima završen fakultet, bilo je potrebno navesti točan naziv fakultet. Najveći broj očeva ima završen pomorski fakultet (f=4). Potom slijede očevi sa završenim elektrotehničkim fakultetom (f=3), građevinskim fakultetom (f=2). Ostali fakulteti koje je naveo po jedan ispitanik su: medicinski, tehnički, prehrambeno - tehnološki, prirodoslovni i strojarski fakultet.

Radni status roditelja operacionaliziran je na radni status majke i radni status oca. Broj ispitanika čija je majka zaposlena je f=45 (78,9%), dok je njih f=12 nezaposleno (21,1%).

Broj ispitanika čiji je otac zaposlen je f=53 (96,4%), dok ih je dvoje nezaposleno (3,6%). Dvoje ispitanika/ica nije dalo odgovor na postavljeno pitanje.

### 3. Profesionalne namjere ispitanika

Ne bi li se ispitale profesionalne namjere osmaša, postavljena su im dva pitanja otvorenog tipa kojima se ispitivalo što osmaši žele biti u životu i razlog zbog kojega to žele biti.

Odgovore osmaša na prvo pitanje o tome što žele biti u životu grupirala sam prema Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja (kao i kod kvalitativnog istraživanja) koja razlikuje rod, vrstu, podvrstu i skupinu zanimanja te radi lakše preglednosti napravila tablični prikaz.

<b>ŠTO OSMAŠI ŽELE BITI U ŽIVOTU</b>	
<b>ROD ZANIMANJA</b>	
<b>Frekvencije odgovora</b>	<b>ZNANSTVENICI/ZNANSTVENICE, INŽINJERI/INŽINJERKE I STRUČNJACI/STRUČNJKINJE</b>
10	Umjetnici/umjetnice i srodni stručnjaci/stručnjakinje: 1 Pjevači/pjevačice, 3 Plesači/plesačice, 6 Dramski umjetnici/dramske umjetnice
7	1 Zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje: 1 medicinska sestra, 5 Doktori/doktorice medicine
4	Stručnjaci/stručnjakinje za društvene i humanističke znanosti: 2 Ekonomisti/ekonomistice, 2 Psiholozi/psihologinje
4	1 Stručnjaci/stručnjakinje za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju 3 Programeri/programerke za razvoj aplikacija
3	Arhitekti/arhitektice
3	Pravni stručnjaci/pravne stručnjakinje
1	Geodeti/geodetkinje
1	Novinari/novinarke
1	Predškolski odgajatelji/predškolske odgajateljice
1	Stručnjaci/stručnjakinje fizikalnih znanosti i geoznanosti
1	Veterinari/veterinarke
UKUPNO: 36	
	<b>TEHNIČARI/TEHNIČARKE I STRUČNI SURADNICI/STRUČNE SURADNICE</b>



6	Stručni suradnici/stručne suradnice za sport i fitnes: 3 Trener/ica, 3 sportaši/sportašice i srodna zanimanja
2	Tehničari/tehničarke za elektrotehniku i srodna zanimanja
2	Tehničari/tehničarke za fiziku, kemiju i srodna zanimanja
1	Kapetani/kapetanice plovila i srodna zanimanja
1	Posrednici/posrednice i zastupnici/zastupnice za prodaju i nabavu: 1 Komercijalisti/komercijalistice u prodaji
1	Stručni suradnici/stručne suradnice za djelatnosti u umjetnosti, kulturi i kulinarstvu: 1 Dizajneri, dekorateri i aranžeri/dizajnerice
1	Stručni suradnici/stručne suradnice za pravna, društvena i vjerska pitanja: 1 Socijalni radnici/socijalne radnice
1	Tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije te podrške korisnicima: 1 Tehničari/tehničarke za mrežne aplikacije
UKUPNO: 15	
	<b>USLUŽNA ZANIMANJA</b>
2	Vodiči/vodičice
1	Djelatnici/djelatnice za zaštitu osoba i imovine: 1 policajac
1	Kuhari/kuharice
UKUPNO: 4	

Tablica 4. Prikaz frekvencija odgovora osmaša o tome što žele biti u životu

U Tablici 4. prikazane su frekvencije odgovora osmaša na otvoreno pitanje o tome što žele biti u životu. Kako je vidljivo, najveći broj ispitanika, njih 36, kao zanimanje kojim se u budućnosti žele baviti navode ona koja prema Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja pripadaju rodu znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje. Podvrsta za koju se odlučuje najveći broj ispitanika (f=10) su umjetnici/umjetnice i srodni stručnjaci/stručnjakinje (pjevači/pjevačice, plesači/plesačice, i dramski umjetnici/dramske umjetnice). Potom slijede ispitanici (f=7) koji žele biti zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje (medicinska sestra i doktori/doktorice medicine), a zatim (f=4) stručnjaci/stručnjakinje za društvene i humanističke znanosti (ekonomisti/ekonomistice, psiholozi/psihologinje) te stručnjaci/stručnjakinje za informacijsku i komunikacijsku

tehnologiju (programeri/programerke za razvoj aplikacija). Jednak broj ispitanika (f=3) žele biti arhitekti/arhitektice i pravni stručnjaci/pravne stručnjakinje. Po jedan osmaš želi biti geodet/geodetkinja, novinar/novinarica, predškolski odgajatelj/predškolska odgajateljica, stručnjaci/stručnjakinje fizikalnih znanosti i geoznanosti te veterinar/veterinarka.

Nakon zanimanja znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje, osmaši njih 15, žele biti tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice. U tom području najviše ispitanika (f=6) u budućnosti žele biti stručni suradnici/stručne suradnice za šport i fitnes, odnosno treneri/ice i sportaši/sportašice. Po dvoje ispitanika žele biti tehničari/tehničarke za elektrotehniku i srodna zanimanja i tehničari/tehničarke za fiziku, kemiju i srodna zanimanja. Sljedeća zanimanja odabrao je po jedan ispitanik: kapetani/kapetanice plovila, piloti/pilotkinje zrakoplova, kontrolori/kontrolorke zračnog prometa i srodna zanimanja; posrednici/posrednice i zastupnici/zastupnice za prodaju i nabavu (Komercijalisti/komercijalistice u prodaji); stručni suradnici/stručne suradnice za djelatnosti u umjetnosti, kulturi i kulinarstvu (dizajneri, dekorateri i aranžeri/dizajnerice), stručni suradnici/stručne suradnice za pravna, društvena i vjerska pitanja (socijalni radnici/socijalne radnice) kao i tehničari/tehničarke informacijske i komunikacijske tehnologije te podrške korisnicima (tehničari/tehničarke za mrežne aplikacije).

Zanimanja za koja se odlučio najmanji broj ispitanika, njih troje, su uslužna zanimanja. Iz tog roda zanimanja, dvoje ispitanika žele biti vođači/vođačice, dok jedan ispitanik/ica želi biti kuhar/kuharica te je također jedan ispitanik/ica izrazio želju kako želi biti djelatnik/djelatnica za zaštitu osoba i imovine, odnosno policajac.

Neki odgori ispitanika ne mogu se svrstati u neka od zanimanja, primjerice: „Uspješna.“, „Poznata osoba da drugi znaju za mene bili to moji vršnjaci ili neki drugi.“ Osmaši su odabrali tri roda zanimanja: znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje; tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice te uslužna i trgovačka zanimanja. Nitko od njih kao zanimanja kojima se žele baviti nije odabrao sljedeća zanimanja: zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice; administrativni službenici/administrativne službenice; poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke i ribari/ribarke, lovci/lovkinje; zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji; rukovatelji/rukovateljice postrojenjima i strojevima, industrijski proizvođači/industrijske

proizvođačice i sastavljači/sastavljačice proizvoda; jednostavna zanimanja ili vojna zanimanja.

Drugo pitanje otvorenog tipa u anketnom upitniku bilo je: „Zašto to želiš biti?“ Ovim pitanjem želio se doznati razlog zbog kojeg se osmaši odlučuju na izbor pojedinog zanimanja. Njihove frekvencije odgovora kategorizirane su u 14 skupina. Najveći broj osmaša, njih 21, kao razlog zbog kojeg se žele baviti određenim zanimanjem ističe jer im je zanimljiv taj posao. Tako jedan ispitanik kaže: „Jer mi se to posebno dojmilo.“ Broj ispitanika koji odabire određeno zanimanje jer ga voli je 16, primjerice: „Jer to volim više od života.“ 10 osmaša kao razloge navodi jer ih taj posao zanima i žele se njime baviti, dok 5 osmaša zbog hobija bira svoje zanimanje. Ne bi li osigurali svoju materijalnu egzistenciju, četvero ispitanika se želi baviti određenim poslom jer je on dobro plaćen, dok dvoje ispitanika smatra kako je njihovo zanimanje traženo na tržištu rada pa se zbog toga žele njime baviti. Sa sigurnošću ne možemo utvrditi pod koju od prethodno dvije navedene kategorije bi svrstali razlog jednog osmaša: „Zbog dobre budućnosti.“ Jednak broj ispitanika, njih troje, baveći se svojim zanimanjem žele pomagati ljudima te ga biraju jer imaju talent za njegovo obavljanje. Razlog popularnosti određenog zanimanja je prisutan kod dvoje osmaša, dok jedan ispitanik/ica kao razlog odabira zanimanja navodi sreću: „Te me stvari čine sretnom.“ Jedan osmaš se za određeno zanimanje odlučio gledajući na roditelje kao modele: „Jer mi se sviđjelo prema roditeljima.“ Želju da obavlja posao koji ne zahtijeva puno napora ima jedan ispitanik, dok dvoje ispitanika želi raditi određeni posao zbog odlaska u druge zemlje: „Volio bih posjetiti ostale zemlje svijeta.“

Nadalje, profesionalne namjere podrazumijevale su i ispitivanje od kuda ispitanicima ideja da odaberu određeno zanimanje. Pitanje je sastavljeno prema Alderian tehnici karijernog savjetovanja koja se temelji na raznovrsnoj karijeri, koju je osmislio autor Savickas (1989) imenujući ju karijernim intervjuom (eng. *The Career Style Interview – CSI*). U skladu s tim, ova tehnika je korisna u pomaganju klijentu ne bi li razvio raznovrsni stav u karijeri. Za potrebe ovog istraživanja, prema CSI tehnici kreirala sam pitanja za anketni upitnik. Pitanje se sastojalo od sedam ponuđenih odgovora koje su ispitanici mogli odabrati: zbog modela u djetinjstvu (roditelji), vidio sam to zanimanje čitajući časopis, čitao sam knjigu, gledao sam film, to je moj životni moto, zbog školskog predmeta i zbog hobija.

Svako pitanje u CSI tehnici ima određenu svrhu izazivanja informacija o izboru ispitanika. Ukoliko se ispitanici odluče na odgovor kako su ideju za svojim zanimanjem dobili zbog modela u djetinjstvu, to utvrđuje da će po uzoru na taj model tražiti rješenje za određene životne probleme. Pitanje o omiljenim časopisima analizira se u odnosu na (ne)povoljno okruženje u kojemu se nalazi ispitanik. Nadalje, pitanja o omiljenim knjigama ili filmovima ide u smjeru kako bi se ispitalo s kojim likom se ispitanik identificira te kako rješava sukob imitirajući određenog lika. Omiljena izreka ukazuje na savjet koji ispitanik ima za sebe te mu je upravo taj njegov životni moto nit vodilja prilikom izbora zanimanja. Odgovori oko omiljenih školskih predmeta mogu ukazivati na radna okruženja u kojima bi ispitanici voljeli raditi. Osim toga, ispitivanje aktivnosti slobodnog vremena ukazuje na interese koje imaju ispitanici, a koji su izraženi kroz hobije kojima se bave u slobodno vrijeme (Taber & Briddick, 2011).

Zahvaljujući CSI tehnici, mogu se ispitati određene psihologijske karakteristike ispitanika te se tako osigurati sredstva za identifikaciju jakih strana ljudi koji se moraju nositi s nesigurnostima današnjeg radnog svijeta. Neminovno je kako korištenje CSI tehnike može pomoći praktičarima ne bi li potaknuli raznovrstan stav kod pojedinaca te im pomoći da prepoznaju svoje sposobnosti i ostvare vlastite želje. U *Tablici 5.* prikazane su ideje osmaša za odabir zanimanja, od najčešćeg odabira prema najmanjem broju odabira.

Kako si dobio/la ideju da to budeš?	f	DA		NE	
	56	f	%	f	%
Zbog mog hobia.		21	37,5	35	62,5
Gledao sam film.		9	16,1	47	83,9
To je moj životni moto.		9	16,1	47	83,9
Zbog školskog predmeta.		8	14,3	48	85,7
Zbog modela u djetinjstvu.		6	10,7	50	89,3
Čitao sam knjigu.		4	7,1	52	92,9
Vidio sam to zanimanje čitajući časopis.		4	7,1	52	92,9

*Tablica 5. Ideje osmaša za odabir zanimanja*

Analizirajući podatke, najveći broj ispitanika, njih 21 (37,5%) se izjasnilo kako su zbog hobija dobili ideju za svojim zanimanjem. Jednak broj ispitanika, njih 9 (16,1%), je zbog filma i životnog mota dobilo ideju za odabirom određenog zanimanja. Broj ispitanika koji je zbog nekog školskog predmeta dobio ideju je 8 (14,3%), dok je 6 (10,7%) ispitanika tu ideju dobilo zbog modela u djetinjstvu (roditelja). Jednak broj ispitanika, njih 4 (7,1%), su kao razlog zbog kojeg su dobili ideju za određenim zanimanjem odabralo časopis i knjigu koju su čitali. Jedan ispitanik nije ponudio odgovor na postavljeno pitanje pa je ukupan broj ispitanika/ica koji su dali odgovor 56.

Također, ispitanici/ice su mogli navesti i neki drugi odgovor. Najviše ispitanika, njih dvoje je kao ponuđeni razlog odabira zanimanja navelo jer su to vidjeli na YouTubeu te zbog velike želje da se bave baš tim zanimanjem. Ostali ponuđeni odgovori ispitanika bili su: „Jednostavno me zanima to putovanje svijetom“, „Nonić.“, „Razgovarajući s prijateljima“, „Zbog toga što imam potrebu rješavati probleme i pomagati drugima.“ Neki ispitanici su ponudili odgovore koji pripadaju odgovorima koji se vežu njihovog hobija te su ih mogli prethodno zaokružiti, primjerice: „Glumica zbog pohađanja kazališne skupine.“, „Treniranja jedrenja.“

Na pitanje o tome što žele upisati nakon završetka osnovne škole, ispitanici su mogli zaokružiti više ponuđenih odgovora te dopisati tražene informacije o određenom potpitanju. Rezultati su prikazani u *Tablici 6*.

Što želiš upisati nakon završetka osnovne škole?	f	DA		NE	
	57	f	%	f	%
Gimnazija		27	47,4	30	52,6
Strukovna četverogodišnja ili petogodišnja		23	40,4	34	59,6
Nisam još odlučio/la.		16	28,1	41	71,9
Umjetnička škola		4	7,0	53	93,0
Strukovna dvogodišnja ili trogodišnja		1	1,8	56	98,2
Neću nastaviti školovanje.		1	1,8	56	98,2

*Tablica 6. Što osmaši žele upisati nakon završetka osnovne škole*

Prvi odgovor koji su mogli zaokružiti bio je da nakon završetka osnovne škole žele upisati gimnaziju. Broj ispitanika koji ima takve želje je 27 (47,7%), te su svi navodili vrste gimnazija koje bi upisali i nazive gimnazija pa tako ne možemo sa sigurnošću utvrditi točan broj vrsta. Najveći broj ispitanika (f=8) navodi opći smjer, potom jednak broj ispitanika (f=4) navodi matematički i sportski smjer te Prvu sušačku hrvatsku gimnaziju. Neki od ispitanika, njih troje navode Gimnaziju Andrije Mohorovičića te isti broj ispitanika talijansku gimnaziju.

Nakon završetka osnovne škole, četiri ispitanika (7,0%) žele upisati umjetničku školu te kao vrste navode likovne umjetnike/likovne umjetnice, glazbene umjetnike/glazbene umjetnice, dramski umjetnici/dramske umjetnice i plesači/plesačice.

Jedan ispitanik (1,8%) nakon završetka osnovne škole želi upisati ugostiteljski program (zanimanje kuhar) trogodišnje strukovne škole. Broj ispitanika koji nakon završetka osnovne škole želi upisati četverogodišnju ili petogodišnju strukovnu školu je f=23 (40,4%). Broj ispitanika koji želi upisati četverogodišnju strukovnu školu je f=13 (56,5%), a kao zanimanje navode: arhitekt, ekonomist, geodet, pomorac, strojar i tehničar za računalstvo. Broj ispitanika koji nakon što završe osnovnu školu žele upisati petogodišnju strukovnu školu je f=9 (43,5%), a kao zanimanja navode: farmaceut, medicinska sestra, nutricionist i veterinar. Jedan ispitanika je ponudio krivi odgovor navodeći pod strukovnu četverogodišnju ili petogodišnju školu salezijansku gimnaziju.

Po završetku osnovne škole jedan ispitanik (1,8%) neće nastaviti školovanje, međutim, nije naveo koji je tomu razlog. Broj ispitanika koji još nije odlučio/la što će nakon završetka osnovne škole je 16 (28,1%). Upravo tim neodlučnim učenicima potrebno je pružiti usluge profesionalnog usmjeravanja ne bi li znali koju srednju školu žele upisati, odnosno kojim se zanimanjem žele baviti.

Ispitanici su pod kategoriju ostalo mogli navesti odgovore koji se na njih odnose, a nisu obuhvaćeni prethodno ponuđenim odgovorima. Dvoje ispitanika je navelo kako će upisati pomorsku školu, te se isti broj ispitanika izjasnio za prirodoslovno - grafičku školu, dok je jedan ispitanik naveo ekonomsku školu. Ponuđeni odgovori ispitanika su se mogli svrstati u prethodno navedene odgovore te ne spadaju pod kategoriju koja nije obuhvaćena prethodno ponuđenim odgovorima. Također, jedna ispitanica je kao odgovor ponudila da će nakon završetka osnovne škole: „Upisati fakultet u Velikoj Britaniji za konje (jahanje).“

Kako bi vidjeli postoji li statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika osmih razreda s obzirom na obrazovnu razinu roditelja, proveden je Hi-kvadrat test. Jedina statistički značajna razlika utvrđena je između varijabli obrazovanje oca i odabira strukovnih dvogodišnjih ili trogodišnjih škola po završetku osnovne škole ( $df=2$ ,  $r=0.000$ ). Shodno tome, osmaši čiji je otac završio osnovnu školu upisat će gimnazijski program ( $M=1,5$ ), dok će oni čiji otac ima završenu srednju školu ili fakultet upisati umjetničku školu ( $M=2,0$ ). Međutim, budući da jedan otac ima završenu osnovnu školu, ovu statističku značajnost treba uzeti s oprezom, zbog neujednačenosti stupnja obrazovanja oca.

Provjerena je hipoteza da učenici čiji roditelji imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja odabiru gimnazijski obrazovni program. U ovom istraživanju je dobiven podatak kako ne postoji statistički značajna razlika između učenika čije majke imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja s njihovim odabirom gimnazijskog obrazovnog programa ( $df=2$ ,  $r=0,458$ ). Odnosno, 15 učenika čije majke imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja odabire gimnazijskih obrazovni program, dok ih 13 ne odabire. Nadalje, utvrđeno je kako između učenika čiji očevi imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja, ne postoji statistički značajna razlika u odabiru gimnazija ( $df=2$ ,  $p=0,366$ ). Točnije, 11 učenika čiji očevi imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja, odabrat će gimnazijski obrazovni program, dok ih njih 10 neće odabrati taj isti program.

Proveden je Hi-kvadrat test za utvrđivanje statističke značajnosti ne bi li se provjerila hipoteza da učenici čiji roditelji su nezaposleni su neodlučni ili odabiru trogodišnje strukovne programe, u odnosu na učenike čiji su roditelji zaposleni. Testom se dobio uvid u to kako nema statistički značajne razlike između varijabli nezaposlenost majke i neodlučnosti učenika ( $df=1$ ,  $N=57$ ,  $r=0,087$ ) te nezaposlenosti majke i odabira trogodišnjih strukovnih programa ( $df=1$ ,  $N=57$ ,  $r=0,602$ ).

Također, Hi-kvadrat testom utvrđeno je kako nema statistički značajne razlike između varijabli nezaposlenost oca i neodlučnosti učenika ( $df=1$ ,  $N=55$ ,  $r=0,356$ ) te nezaposlenosti oca i odabira trogodišnjih strukovnih programa ( $df=1$ ,  $N=55$ ,  $r=0,845$ ).

Navedeno upućuje na opovrgavanje hipoteze kako učenici čiji roditelji su nezaposleni su neodlučni ili odabiru trogodišnje strukovne programe.

#### 4. Profesionalno usmjeravanje ispitanika

Što se tiče područja profesionalnog usmjeravanja, ispitanicima je ponuđeno jedno pitanje o tome koja ih osoba savjetuje o tome koju će srednju školu upisati. Ispitanici su mogli zaokružiti veći broj ponuđenih odgovora: nastavnik, stručni suradnik u školi (pedagog, psiholog, knjižničar), roditelj, prijatelj i savjetnik za profesionalno usmjeravanje. Također, mogli su navesti i neki drugi odgovor, koji nije bio ponuđen. Odgovori o tome koje osobe savjetuju osmaše prikazani su u *Tablici 7.*

Osoba koja me savjetuje koju srednju školu ću upisati je:	f	DA		NE	
	57	f	%	f	%
roditelj		47	82,5	10	17,5
prijatelj		19	33,3	38	66,7
nastavnik		13	22,8	56	98,2
netko drugi		13	22,8	44	77,2
stručni suradnik u školi (pedagog, psiholog, knjižničar)		1	1,8	56	98,2
savjetnik za profesionalno usmjeravanje		0	0	57	100

*Tablica 7. Osobe koje savjetuju osmaše*

Najveći broj ispitanika je, kao osobu koja ih savjetuje koju srednju školu će upisati, odgovorilo roditelj,  $f=47$  (82,5%). Potom se 19 ispitanika (33,3%) izjasnilo kako ih savjetuje prijatelj, dok je njih 13 (22,8%) reklo kako je to nastavnik. Samo jedan ispitanik (1,8%) je kao osobu koja ga savjetuje naveo stručnog suradnika u školi (pedagog, psiholog, knjižničar), a nitko od ispitanika nije dao odgovor kako je upravo savjetnik za profesionalno usmjeravanje osoba koja ih savjetuje koju srednju školu će upisati. Iznenaduju dobiveni podaci, budući da je samo jedan osmaš naveo kako ga stručni suradnik savjetuje u izboru njegove srednje škole. Nadalje, niti jednog osmaša prilikom odabira srednje škole ne savjetuje savjetnik za profesionalno usmjeravanje, što je podatak prema kojemu se treba dodatno usmjeriti jer je upravo profesionalno usmjeravanje pomoć koju osigurava Hrvatski zavod za zapošljavanje prilikom odabira budućeg obrazovanja, odnosno zanimanja. Upravo savjetnik za profesionalno usmjeravanje provodi psihologijsko testiranje na taj način utvrđujući



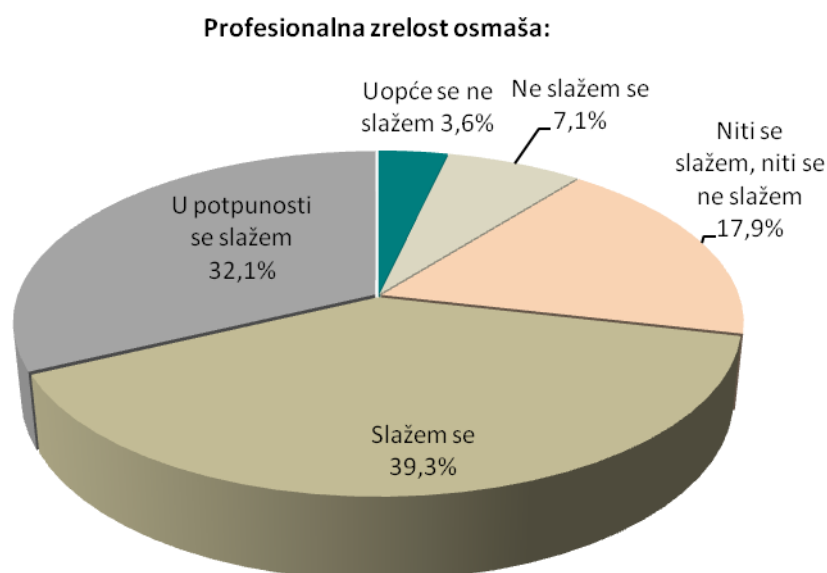
intelektualne i psihomotorne sposobnosti te osobine ličnosti, interese i vrijednosti na temelju kojih daje mišljenje i preporuku o primjerenim zanimanjima te savjetuje učenike i njihove roditelje.

Valja napomenuti kako je profesionalno usmjeravanje namijenjeno neodlučnim učenicima i učenicima koji žele promijeniti obrazovni program te učenicima sa zdravstvenim i drugim poteškoćama kao i učenicima koji se žele informirati o mogućnostima obrazovanja i zapošljavanja, ali i roditeljima učenika ne bi li zajedno donijeli najbolju odluku. Shodno tome, nameće se pitanje da li u ovaj uzorak nije ušao niti jedan osmaš kojemu je potrebna pomoć savjetnika za profesionalno usmjeravanje ili pak da li su upoznati s njima?

Također, podatak kako samo jednog osmaša savjetuje stručni suradnik daje nam znak za uzbuđu jer upravo je stručni suradnik u školi osoba čija je zadaća profesionalno usmjeravanje, savjetovanje i informiranje učenika.

## 5. Profesionalna zrelost ispitanika

Kako bi se ispitalo da li su osmaši spremni donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja, procjenjivali su ih na Likertovoj skali slaganja od 1 do 5, pri čemu je 1 označavalo „Uopće se ne slažem“, a 5 „U potpunosti se slažem“. Dobiveni rezultati grafički su prikazani.



*Graf 4. Profesionalna zrelost ispitanika*

Rezultati za tvrdnju o tome da li osmaši smatraju kako su spremni donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja kategorizirani su u tri stupnja, pri čemu su zbrojeni prvi i drugi stupanj te četvrti i peti stupanj slaganja dok je treći stupanj slaganja ostao kao zasebna kategorija. Najveći broj ispitanika se slaže i u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom (71,4%, f=40), dok se šestero ispitanika (10,7%) izjasnilo kako se uopće ne slaže i ne slaže kako su spremni donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja. Broj ispitanika koji pokazuje indiferentan stav je f=10 (17,9%), dok jedan ispitanik nije dao odgovor.

Iznenadujuće velik broj učenika (71,4%) smatra kako je u dobi od 14 godina spremno donijeti odluku o izboru svog zanimanja kojim će se baviti u budućnosti. Međutim, ovaj stav trebamo razmatrati s određenom dozom opreza, budući da ispitanici u toj dobi smatraju kako su oni sposobni donositi važne odluke jer su „dovoljno odrasli“.

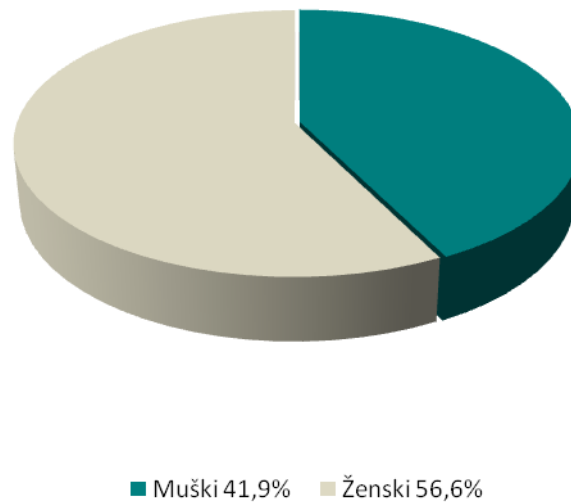
Kako bi se utvrdilo postoji li povezanost između profesionalne zrelosti učenika i njihovog školskog uspjeha, provedena je bivarijantna korelacija. Rezultati su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti učenika i postignutog uspjeha u 6. razredu ( $r=0,182$ ,  $p=0,178$ ), postignutog uspjeha u 7. razredu ( $r=0,138$ ,  $p=0,310$ ) te očekivanog uspjeha u 8. razredu ( $r=-0,091$ ,  $p=0,510$ ). Točnije, ne postoji razlika u procjenama učenika o profesionalnoj zrelosti s obzirom na njihov uspjeh.

Nadalje, proveden je T-test za nezavisne uzorke ne bi li se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti učenika i njihovog spola. Rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti učenika i spola ( $t=-2,917$ ,  $df=54$ ,  $p=0,001$ ). Odnosno, učenici procjenjuju da su zreliji ( $M=4,31$ ,  $sd=0,618$ ) od učenica ( $M=3,53$ ,  $sd=1,224$ ).

## Rezultati kvantitativnog istraživanja provedenog s maturantima

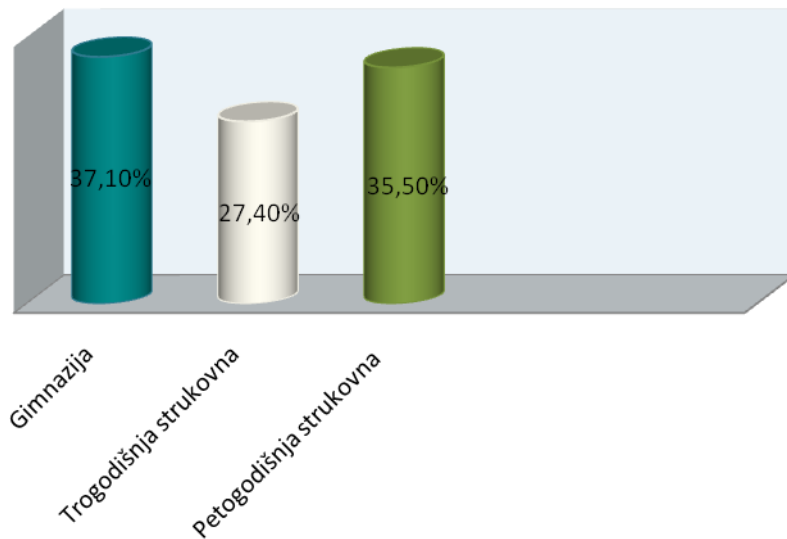
### 1. Opći podaci o ispitanicima: spol, škola koju pohađa, školski uspjeh

U istraživanju su sudjelovala 62 maturanta. Spolnu strukturu čini 35 učenica završnih razreda srednje škole (56,6%) i 26 učenika završenih razreda srednje škole (41,9%), dok se jedan ispitanik nije izjasnio kojeg je spola.



*Graf 5. Spolna struktura maturanata*

Ne bi li doznali koju školu pohađaju ispitanici, od ponuđenih odgovora trebali su odabrati gimnaziju, trogodišnju strukovnu ili petogodišnju strukovnu školu. Najviše maturanata je iz gimnazije, njih 23 (37,1%), dok ih je iz petogodišnje strukovne samo za jednog ispitanika manje, tj. 22 (35,5%). Potom slijede maturanti iz trogodišnje strukovne škole, njih 17 (27,4%).



*Graf 6. Škole koje pohađaju maturanti*

Uspoređujući obrazovna područja, strukovno obrazovanje je vjerojatno najmanje homogeno jer ga čine učenici koji su adolescenti, mladi ili starije osobe. Prema autorima koji proučavaju strukovno obrazovanje, ono se tretira kao drugo/posebno obrazovanje. Ponekad je ono mjesto na koje će se upisati učenici koji se prema postignutim bodovima iz osnovne škole ne mogu upisati u niti jednu drugu školu. Također, neke srednje škole smještaju razrede za strukovno obrazovanje na vanjskim krilima ili izvan zgrade te u podrumu. Međutim, potrebno je staviti veći značaj koji zapravo strukovno obrazovanje ima jer se po njegovom završetku učenici izravno uključuju u svijet rada. Tako i Giroux (1985) tvrdi da je strukovno obrazovanje „praksa koja naglašava razvoj znanja, vještina i stavova koji se odnose za buduće sudjelovanje učenika u gospodarskom sektoru nečije zajednice i nacije (Giroux, 1985, prema Billet, 2011).

Autor Wall (1967/1968) predlaže da strukovno obrazovanje bude „shema obrazovanja u kojem je sadržaj namjerno odabran, u cijelosti ili dijelu onoga što je potrebno da razvije kod učenika neke od najvažnijih sposobnosti o kojima ovisi stručnost“ (Billet, 2011, str. 53).

Također, autori West i Steedman (2003) predlažu da strukovno obrazovanje obuhvaća „sustav obrazovanja koji je kao svoj predmet koristi znanje u određenim zanimanjima ili profesiji (Billet, 2011).

Ključni fokus unutar definicija strukovnog obrazovanja je na pripremi učenika za svijet rada. Strukovno obrazovanje se gleda kao na pružanje obrazovanja koji se javlja prije nego pojedinci počinju radni vijek, a koji ih priprema za njega.

Osim toga, doprinosi koje strukovno obrazovanje ima je, prema Billetu (2011), bitno za kontinuitet i napredak ljudske vrste koji će obogaćivati ljudski život i pružati raznolike vrste potreba koje se očekuju u suvremenom vremenu. Međutim, zbog društvenog nadmetanje i kulturne pristranosti, kao i aktivnosti moćnih elita različitih vrsta, nikada zapravo nije odobren puni legitimitet kojeg bi strukovno obrazovanje trebalo zaslužiti, a u kojemu prednjači gimnazijsko četverogodišnje obrazovanje.

Posljedice takvih stavova su da je strukovno obrazovanje često viđeno u javnosti i znanstvenom diskursu kao instrumentalna i usmjereno obrazovanje prema pojedincima niskih sposobnosti i perspektiva. Prema tome, njegov puni potencijal i mjesto među ostalim područjima obrazovanja te doprinosi koje ima bili su manji nego što možda zaista jesu. Jer upravo su u središtu strukovnog obrazovanja pojedinci koji dolaze sa određenim zanimanjem.

Varijabla školskog uspjeha odnosila se na ispitivanje ispitanika o tome koji su uspjeh postigli u 1., 2., 3. i 4. razredu srednje škole te kakav očekuju u 3., 4. i 5. razredu. S obzirom da svi maturanti trenutno ne idu u isti razred (gimnazija, trogodišnja ili petogodišnja strukovna škola) uspjeh učenika se promatrao kroz dvije varijable – postignuti uspjeh za razrede koje su završili i očekivani uspjeh za razrede koje trenutno pohađaju.

<b>ŠKOLSKI USPJEH MATURANATA</b>	
Broj ispitanika	<b>1. razred</b>
28	Vrlo dobar
23	Dobar
8	Odličan
2	Pao/la sam ovaj razred
	<b>2. razred</b>
26	Vrlo dobar
17	Odličan
17	Dobar
1	Dovoljan

<b>3. razred</b>	
20	Vrlo dobar
19	Odličan
5	Dobar
1	Pao/la sam ovaj razred
<b>4. razred</b>	
13	Vrlo dobar
9	Odličan

Tablica 8. Postignuti uspjeh maturanata<sup>4</sup>

Najveći broj maturanata je u 1. razredu srednje škole imalo vrlo dobar uspjeh (45,9%, f=28). Potom slijede oni maturanti s dobrim uspjehom (37,7%, f=23). Broj učenika koji je imao odličan uspjeh je 8 (13,1%), dok ih je dvoje palo ovaj razred (3,3%). Nitko od maturanata nije u 1. razredu srednje škole imao dovoljan uspjeh.

Uspjeh učenika u 2. razredu srednje škole bio je vrlo dobar kod njih 26 (42,6%), dok je jednak broj učenika imalo odličan i dobar uspjeh (27,4% f=17). Jedan učenik je imao dovoljan uspjeh (1,6%), a nitko nije pao 2. razred.

Odgovori učenika na pitanje o uspjehu koji su postigli u 3. razredu srednje škole je da je najveći broj učenika (44,4%, f=20) imalo vrlo dobar uspjeh. Potom slijede učenici s odličnim uspjehom (42,2%, f=19), dok je 5 (11,1%) učenika imalo dobar uspjeh. Jedan učenik (12,3%) je pao 3. razred, dok nitko nije prošao s dovoljnim uspjehom.

Budući da su ispitanici/ice iz trogodišnje strukovne škole za vrijeme provedbe istraživanja bili maturanti u 3. razredu, od njih se je tražilo da odgovore na pitanje o tome kakav uspjeh očekuju. Najveći broj ispitanika (41,2%, f=7) očekuje dobar uspjeh. Nadalje, 6 (35,3%) ispitanika očekuje vrlo dobar uspjeh, dok ih dvoje (11,8%) očekuje odličan uspjeh. Jedan ispitanik (5,8%) očekuje dovoljan uspjeh, dok također jedan ispitanik (5,8%) smatra kako neće proći 3. razred.

Na pitanje o tome kakav su uspjeh postigli u 4. razredu, odgovarali su samo učenici petogodišnje strukovne škole. Oni su u ovom razredu postigli vrlo dobre i odlične uspjehe. Broj učenika s vrlo dobrim uspjehom je 13 (59,1%), dok je njih 9 (40,9%) imalo odličan uspjeh.

<sup>4</sup> U Tablici 8. nalaze se postignuti uspjesi maturanata, dok su očekivani uspjesi 3., 4. i 5. razreda prikazani u tekstu.

Učenici gimnazije su odgovarali na pitanje o tome kakav uspjeh očekuju u 4. razredu srednje škole kojega su trenutno polazili za vrijeme anketiranja. Najveći broj gimnazijalaca očekuje odličan uspjeh (59,1%, f=13). Njih 6 (27,3%) očekuje vrlo dobar uspjeh, dok po jedan ispitanik (1,6%) očekuje dobar i dovoljan uspjeh. Jedan ispitanik (1,6%) smatra kako neće proći razred, a jedan ispitanik nije ponudio odgovor.

Očekivani uspjeh u 5. razredu procjenjivali su učenici petogodišnje strukovne škole. Od 22 ispitanika, njih 19 (95,5%) očekuje odličan uspjeh, a jedan ispitanik (5,0%) očekuje vrlo dobar uspjeh dok dvoje ispitanika nije ponudilo odgovore. Nitko od ispitanika ne očekuje dobar ili dovoljan uspjeh te da ne prođe ovaj razred.

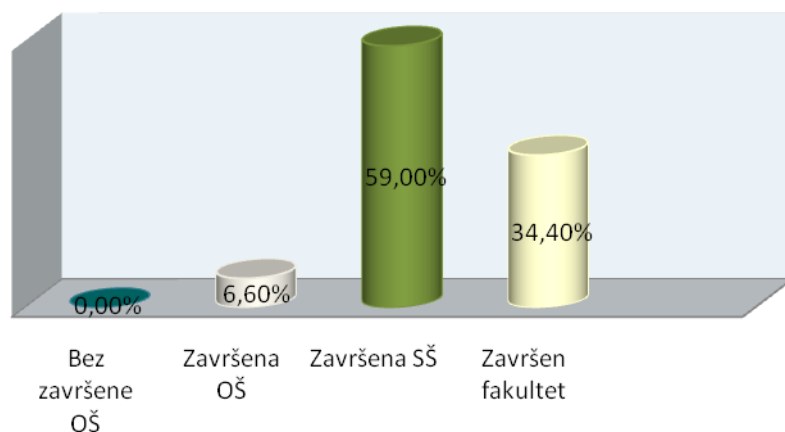
Dobiveni rezultati pokazuju kako je postignuti školski uspjeh maturanata vrlo dobar, dok se očekivani uspjeh razlikuje te varira od dobrog uspjeha kojeg očekuju maturanti trogodišnjih strukovnih škola i odličnog uspjeha kojeg očekuju maturanti gimnazija i petogodišnjih strukovnih škola.

## **2. Socioekonomski status roditelja**

„Socioekonomski status je definiran prema trenutnim financijskim primanjima obitelji, kvalifikacijama roditelja (najvišoj postignutoj obrazovnoj razini) i statusu koji se vezuje uz pojedina zanimanja.“ (Brown, Fukunaga, Umemoto, & Wicker, 1996, prema Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012, str. 4)

Za potrebe istraživanja u ovom diplomskom radu, od ispitanika su se tražili odgovori o kvalifikacijama roditelja, odnosno njihovoj najvišoj postignutoj obrazovnoj razini te radnom statusu.

Prvo pitanje iz ove skupine ispitalo je obrazovne razine roditelja ispitanika. Odgovori su prikazani od najvećeg prema najmanjem broju na koje su ispitanici zaokružili odgovor. Najviše majki, njih 36 (59,0%), ima završenu srednju školu te 21 majka (34,4%) ima završen fakultet, dok četiri majke (6,6%) imaju završenu osnovnu školu, a niti jedna od njih nema nezavršenu osnovnu školu.



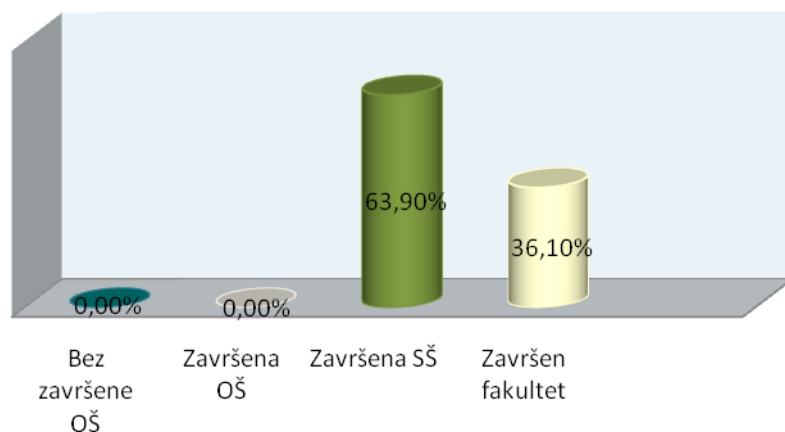
*Graf 7. Obrazovanje majki*

Ako su ispitanici kao odgovor zaokružili da njihova majka ima završenu srednju školu ili fakultet, trebali su navesti naziv srednje škole ili fakulteta.

Najveći broj ispitanika je kao završenu srednju školu majke naveo trgovačko – tekstilnu školu (f=8), dok je njih 5 dalo odgovor da je to ugostiteljska škola, a njih 4 ekonomska škola. Troje ispitanika je navelo kako je njihova majka završila medicinsku školu, dok su dvije završile srednju školu za kemijskog tehničara te gimnaziju. Sljedeće srednje škole/zanimanja naveo je po jedan ispitanik: građevinska, hotelijersko – turistička, obrtnička, poštanski tehničar i cvjećar.

Analizirajući frekvencije odgovora ispitanika o tome koji završen fakultet ima njihova majka, najveći broj (f=8) ima završen medicinski fakultet, dok ih tri imaju završen ekonomski fakultet, a dvije filozofski fakultet te jednak broj njih studij sestrinstva. Sljedeće fakultete naveo je po jedan ispitanik: agronomski, građevinski, hotelijersko – turistički i pravni fakultet te glazbena akademija.





*Graf 8. Obrazovanje oca*

Najveći broj očeva ima završenu srednju školu (63,9%, f=39), dok ih njih 22 (36,1%) ima završen fakultet. Nitko od očeva nije bez završene osnovne škole.

Ukoliko su ispitanici kao odgovor zaokružili kako njihov otac ima završenu srednju školu ili fakultet trebali su navesti naziv srednje škole ili fakulteta.

Najveći broj ispitanika je kao završenu srednju školu oca naveo elektrotehničku školu (f=6), potom ugostiteljsku (f=3) i tehničku školu (f=3). Po dvoje ispitanika je navelo da su njihovi očevi završili sljedeće srednje škole: građevinsku, strojarsku i prometnu školu. Po jedan ispitanik navodi da njegov otac ima završenu ovu srednju školu: gimnaziju, graditeljsku školu, kemijski, medicinsku, metalnu, obrtničku, plesnu, stolarsku, trgovačku, pomorsku i željezničku te zanimanja brodomontera, brodostolara, vozača motornog vozila i strojobravara.

Analizirajući odgovore ispitanika o tome koji završen fakultet ima njihov otac, najveći broj (f=4) ima završen medicinski fakultet, a potom građevinski (f=3), pomorski (f=3) i tehnički fakultet. Dvoje očeva ima završen filozofski fakultet, dok je po jedan ispitanik naveo fakultet elektrotehnike i računalstva, glazbenu akademiju te hotelijersko – turistički i pravni fakultet.

Socijalni status utječe na izbor zanimanja putem konkretnih čimbenika (novac, prijevoz, kvaliteta škole). Upravo se iz tog razloga ispitivao radni status roditelja ne bi li se kasnije u detaljnijoj analizi utvrdio njegov utjecaj na određene varijable.

Radni status roditelja ispitivao je radni status majke i radni status oca. Broj maturanata čija je majka zaposlena je  $f=45$  (76,3%), njih  $f=13$  (22,0%) je nezaposleno, a jedna majka je u mirovini (1,6%). Dvoje ispitanika nije ponudilo odgovor na postavljeno pitanje, a jedan ispitanik je kao odgovor naveo da njegova majka plove. Broj ispitanika čiji je otac zaposlen je  $f=51$  (86,4%), dok ih je petero nezaposleno (8,5%), a troje u mirovini (5,1%). Troje ispitanika nije dalo odgovor na postavljeno pitanje.

Zanimljivo je kako se u istraživanju autora Babarović i Šverko (2011) pokazalo da je obrazovanje majke, u usporedbi s obrazovanjem oca, sustavno nešto bolji prediktor školskog uspjeha djece u hrvatskim osnovnim školama (Babarović, Burušić & Šakić, 2009, prema Babarović & Šverko, 2011).

Također, neka istraživanja su pokazala kako roditelji srednjeg ekonomskog statusa najčešće naglašavaju inicijativnost i autonomiju, dok roditelji nižeg ekonomskog statusa najčešće potiču konformizam. Ovaj način razmišljanja odražava se na prve poslove i radno iskustvo koje će učenici imati, vještine koje će razvijati, te u konačnici koje poslove će obavljati kada odrastu.

Cilj rada „Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovne škole“, autora Ivanović i Rajić-Stojanović (2012) bio je istražiti povezanost socioekonomskog statusa roditelja i strukture profesionalnih namjera učenika završnih razreda osnovnih škola u Republici Hrvatskoj, u razdoblju od 2009. do 2012. godine (obuhvaća školske godine 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012.).

U skladu s navedenim, autori Ivanović i Rajić-Stojanović (2012) su postavili dva eksplorativna cilja:

1. Istražiti povezanost razine obrazovanja očeva i majki i profesionalnih namjera učenika
2. Istražiti povezanost radnog statusa očeva i majki i profesionalnih namjera učenika

Dobiveni rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika s obzirom na obrazovnu razinu i radni status roditelja. Kada govorimo o obrazovnoj razini roditelja, rezultati su pokazali kako učenici čiji roditelji imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja u najvećem broju slučajeva odabiru gimnazijski obrazovni program. Također, s porastom razine obrazovanja roditelja smanjuje se udio učenika koji neće nastaviti školovanje, a raste i tendencija odabira umjetničkih programa. „Usporedbom odabira obrazovnog programa učenika s obzirom na obrazovnu razinu oca ili majke, vidljivo je kako se dobiveni rezultati u velikoj mjeri poklapaju, tj. kako su tendencije vrlo slične.“ (Ivanović & Rajić-Stojanović, 2012, str. 17)

Weinger (2000) je zaključio kako djeca iz obitelji srednjeg socioekonomskog statusa očekuju pomoć roditelja pri stjecanju kvalifikacija te se u budućnosti vide u sličnim zanimanjima kao i njihovi roditelji. Učenici iz obitelji s vrlo niskim prihodima nemaju u vidu nastavak visokoškolskog obrazovanja budući da im roditelji nemaju mogućnosti financijski osigurati visokoškolsko obrazovanje, što također ide u prilog činjenici kako učenici usvajaju poruke o mogućnostima odabira obrazovanja i/ili zanimanja na temelju utjecaja roditeljskog socioekonomskog statusa.

### 3. Profesionalne namjere ispitanika

Ne bi li se ispitale profesionalne namjere maturanata, postavljena su im dva pitanja otvorenog tipa kojima se ispitalo što žele biti u životu i razlog zbog kojega to žele biti.

Odgovore maturanata na prvo pitanje o tome što žele biti u životu grupirala sam prema Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja (kao i kod kvalitativnog istraživanja) koja razlikuje rod, vrstu, podvrstu i skupinu zanimanja te radi lakše preglednosti napravila tablični prikaz.

<b>ŠTO MATURANTI ŽELE BITI U ŽIVOTU</b>	
<b>ROD ZANIMANJA</b>	
<b>Frekvencije odgovora</b>	<b>ZNANSTVENICI/ZNANSTVENICE, INŽINJERI/INŽINJERKE I STRUČNJACI/STRUČNJAKINJE</b>
21	Zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje: Medicinska sestra 11 Doktori/doktorice medicine 7

	Liječnici specijalisti/liječnice specijalistice (1 kirurg, 1 neurokirurg, 1 plastični kirurg)
4	Ostali zdravstveni radnici/ostale zdravstvene radnice: Farmaceuti/farmaceutkinje 1 Doktori/doktorice dentalne medicine 1 Logopedi/logopedinje 1 Fizioterapeuti/fizioterapeutkinje 1
3	Stručnjaci/stručnjakinje za odgoj i obrazovanje
1	Arhitekti/arhitektice
1	Inženjeri/inženjerke elektrotehnike
1	Novinari/novinarke
1	Predškolski odgajatelji/predškolske odgajateljice
1	Stručnjaci/stručnjakinje tehničko-tehnoloških znanosti (osim elektrotehnike): Inženjeri/inženjerke građevinarstva
UKUPNO: 33	
	<b>RUKOVATELJI/RUKOVATELJICE POSTROJENJIMA I STROJEVIMA, INDUSTRIJSKI PROIZVOĐAČI/INDUSTRIJSKE PROIZVOĐAČICE I SASTAVLJAČI/SASTAVLJAČICE PROIZVODA</b>
11	Vozači/vozačice, strojovođe/strojovotkinje prijevoznih sredstava i pokretnih strojeva
UKUPNO: 11	
	<b>TEHNIČARI/TEHNIČARKE I STRUČNI SURADNICI/STRUČNE SURADNICE</b>
3	Stručni suradnici/stručne suradnice za sport i fitness: 1 Trener/ica, 2 sportaši/sportašice i srodna zanimanja
2	Stručni suradnici/stručne suradnice za djelatnosti u umjetnosti, kulturi i kulinarstvu: 2 Dizajneri, dekorateri i aranžeri/dizajnerice
1	Tehničari/tehničarke za elektrotehniku i srodna zanimanja
UKUPNO: 6	
	<b>ZAKONODAVCI/ZAKONODAVKE, DUŽNOSNICI/DUŽNOSNICE I DIREKTORI/DIREKTORICE</b>
1	Dužnosnici/dužnosnice tijela državne vlasti: 1 ministar
1	Glavni i izvršni direktori/glavne i izvršne direktorice
UKUPNO: 2	

	<b>USLUŽNA I TRGOVAČKA ZANIMANJA</b>
1	Djelatnici/djelatnice za zaštitu osoba i imovine: 1 policajac
UKUPNO: 1	
1	<b>VOJNA ZANIMANJA</b>

*Tablica 9. Što maturanti žele biti u životu*

Odgovori maturanata o tome što žele biti u životu prikazani su u *Tablici 9*. Najveći broj maturanata, njih 33, se želi baviti zanimanjem iz polja znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje. Odnosno, više od pola ispitanika ( $f=21$ ) žele biti zdravstveni stručnjaci/zdravstvene stručnjakinje, od čega ih 11 želi biti medicinska sestra, sedam doktori/doktorice medicine, a troje ispitanika/ica žele biti liječnici specijalisti/liječnice specijalistice (1 kirurg, 1 neurokirurg, 1 plastični kirurg). Potom iz skupine ostali zdravstveni radnici/ostale zdravstvene radnice, po jedan maturant želi biti farmaceut/farmaceutkinja, doktor/doktorica dentalne medicine, logoped/logopedinja i fizioterapeut/fizioterapeutkinja. Za skupinu stručnjaci/stručnjakinje za odgoj i obrazovanje odlučilo se troje maturanata, dok se za sljedeće navedene skupine zanimanja odlučio po jedan: arhitekt/arhitektica, inženjer/inženjerka elektrotehnike, novinar/novinarka, predškolski odgajatelj/predškolska odgajateljica i stručnjak/stručnjakinja tehničko-tehnoloških znanosti (inženjer/inženjerka građevinarstva).

Rod zanimanja koji uključuje rukovatelje/rukovateljice postrojenjima i strojevima, industrijske proizvođače/industrijske proizvođačice i sastavljače/sastavljačice proizvoda odabralo je 11-ero maturanata. Svi žele biti vozači/vozačice, strojovođe/strojovotkinje prijevoznih sredstava i pokretnih strojeva.

Rod zanimanja tehničara/tehničarki i stručnih suradnika/stručnih suradnica navodi šestero maturanata, od čega njih troje žele biti stručni suradnici/stručne suradnice za sport i fitness (jedan maturant želi biti trener/ica, a dvoje sportaši/sportašice), dvoje ispitanika žele biti stručni suradnici/stručne suradnice za djelatnosti u umjetnosti, kulturi i kulinarstvu (dizajneri, dekorateri i aranžeri/dizajnerice), a jedan maturant želi biti tehničar/tehničarka za elektrotehniku.

Za zanimanje zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice, odlučuje se dvoje ispitanika. Jedan maturant želi biti dužnosnik/dužnosnica tijela državne vlasti, a jedan glavni i izvršni direktori/glavne i izvršne direktorice.

Uslužna i trgovačka zanimanja odabire jedan maturant koji želi raditi kao djelatnik/djelatnica za zaštitu osoba i imovine, odnosno želi biti policajac.

Zanimanje koje odabire jedan ispitanik je vojno zanimanje, dok se nitko od ispitanika u budućnosti ne želi baviti sljedećim rodovima zanimanja: administrativni službenici/administrativne službenice; poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke i ribari/ribarke, lovci/lovkinje; zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji i jednostavna zanimanja.

Neki od ispitanika na pitanje o tome što žele biti u životu nisu ponudili vrste zanimanja, već se troje maturanata izjasnilo kako žele biti sretni: „Sretan/na.“ Jedan maturant je odgovorio da želi pomagati drugima: „Filantropist i humanitarac koji spašava životinje.“ Također, jedan maturant kaže kako mu je bitno da ima stalno radno mjesto: „Uspješan čovjek koji ima stalan posao.“

Drugo pitanje otvorenog tipa u anketnom upitniku bilo je: „Zašto to želiš biti?“ Ovim pitanjem želio se doznati razlog zbog kojeg se maturanti odlučuju na izbor pojedinog zanimanja. Njihovi odgovori kategorizirani su u skupine te poredani prema onim razlozima za koje se je odlučio najveći broj ispitanika. Tako najveći broj maturanata, njih 12, kao razlog odabira zanimanja ističe jer ih ono zanima te isti broj ispitanika odabire određeno zanimanje jer ga vole. Potom slijedi osmero maturanata koji razlog odabira navode jer je drugim ljudima potrebna pomoć te im se njima sedmero sviđa to zanimanje, dok šestero ispitanika svoje zanimanje odabire jer im je ono zanimljivo, a njih četvero ima želju za tim poslom. Troje ispitanika kao kriterij odabira zanimanja ističe jer je ono isplativo, a jedan ispitanik se želi baviti određenim poslom „kako bi imao privilegije i povlastice u odnosu na druge građane“. Nasuprot tome, troje ispitanika kao razlog navodi sreću: „Jer je sreća jedino dobro kojem se teži radi njega samog.“ Također, dvoje ispitanika smatra kako je to, kako oni kažu, najljepši posao: „Zato što smatam da je to najhumaniji i najljepši posao ikad.“ Sljedeće

razloge navodi po jedan ispitanik: „Da bi bio bolji čovjek.“, „Zbog neke osobe.“, „Jer me roditelji tjeraju.“, „Ne znam.“

Kako bi vidjeli postoji li statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika završnih razreda srednje škole s obzirom na obrazovnu razinu roditelja, proveden je Hi-kvadrat test. Jedina statistički značajna razlika utvrđena je između varijabli obrazovanje oca i učenika koji namjeravaju otići studirati u neku drugu zemlju ( $df=1$ ,  $r=0,038$ ). Broj učenika čiji otac ima završenu srednju školu, a koji će nakon završetka srednje škole otići studirati u drugu zemlju je dvoje (5,1%), dok ih 37 neće otići (94,9%). Što se tiče onih učenika čiji otac ima kvalifikacije u području visokog obrazovanja, 5 učenika bi nakon završetka srednje škole otišlo studirati u drugu zemlju, dok ih 17 ne bi otišlo.

Nadalje, profesionalne namjere podrazumijevale su i ispitivanje od kuda ispitanicima ideja da odaberu određeno zanimanje. Pitanje je sastavljeno prema Alderian tehnici karijernog savjetovanja koju sam koristila i prilikom kreiranja anketnog upitnika za osmaše. Dakle, prema CSI tehnici napravila sam pitanja za anketni upitnik koji se sastojao od sedam ponuđenih odgovora: zbog modela u djetinjstvu (roditelji), vidio sam to zanimanje čitajući časopis, čitao sam knjigu, gledao sam film, to je moj životni moto, zbog školskog predmeta i zbog hobija. Ispitanici su na pitanje mogli zaokružiti više ponuđenih odgovora i nadopisati neki drugi razlog koji nije bio naveden. Rezultati su prikazani u *Tablici 10.* od najvećem prema najmanjem odabiru.

Kako si dobio/la ideju da to budeš?	N	DA		NE	
	f	f	%	f	%
To je moj životni moto.		23	37,1	39	62,9
Zbog modela u djetinjstvu.		13	21,0	49	79,0
Zbog mogeg hobija.		12	19,4	50	80,6
Zbog školskog predmeta.		8	12,9	54	87,1
Gledao sam film.		5	8,1	57	91,9
Čitao sam knjigu.		1	1,6	61	98,4
Vidio sam to zanimanje čitajući časopis.		1	1,6	61	98,4

*Tablica 10. Ideje maturanata za odabir zanimanja*

Najveći broj ispitanika (37,1%, f=23) su ideju za svojim zanimanjem dobili jer je to njihov životni moto. Slijede ispitanici, njih 13 (21,0%), koji su ideju dobili zbog modela u djetinjstvu, 12 ispitanika (19,4%) koji su odabrali svoje zanimanje zbog hobija, 8 ispitanika (12,9%) navode školski predmet, dok ih je njih petero (8,1%) gledalo film i od tuda dobilo ideju. Jedan ispitanik (1,6%) je čuo za to zanimanje čitajući časopis, a jedan (1,6%) jer je čitao knjigu. Odgovori koje su ispitanici mogli napisati, ako oni nisu bili obuhvaćeni, su: „Zbog toga jer to oduvijek želim biti.“ i „Nijedno od navedenog.“

Na pitanje o tome što žele upisati nakon završetka srednje škole, ispitanici/ice su mogli zaokružiti više ponuđenih odgovora te dopisati tražene informacije o određenom potpitanju. Odgovori maturanata prikazani su od najčešćeg prema najrjeđem odabiru.

Što ćeš nakon završetka srednje škole?	f	DA		NE	
	62	f	%	f	%
Upisati fakultet u Republici Hrvatskoj.		42	67,7	20	32,3
Nisam još odlučio/la.		14	22,6	48	77,4
Otići studirati u neku drugu zemlju.		8	12,9	54	87,1
Neću nastaviti školovanje.		4	6,5	58	93,5

Tablica 11. Što maturanti žele nakon završetka srednje škole

Broj maturanata koji će nakon završetka srednje škole upisati fakultet u Republici Hrvatskoj je 42 (67,7%). Broj učenika koji još nije odlučio što želi po završetku srednje škole je 14 (22,6%). Upravo bi pedagozi i savjetnici za profesionalno usmjeravanje trebali pomoći neodlučnim maturantima te ih savjetovati o mogućim izborima, u skladu s njihovim sposobnostima i interesima.

Osmero ispitanika (12,9%) želi otići studirati u neku drugu zemlju, primjerice: zemlje Europske unije (Austrija, Italija, Njemačka, Slovenija), Ujedinjeno kraljevstvo (dvoje ispitanika), Amerika (Kanada).

Neki učenici nakon završetka srednje škole neće nastaviti školovanje, točnije njih četvero (6,5%), a kao razloge navode: „Zato jer nema smisla i zato jer želim odmah raditi.“, „Želim se zaposliti i zarađivati za sebe.“, „Jer mi se ne da.“, „Nogomet.“



Ispitanicima je ponuđeno da na ovo pitanje odaberu i odgovor „ostalo“ te ga navedu. Na njega su tri ispitanika dali odgovore, a oni su: „Polijska akademija.“ „Raditi u drugu zemlju (Njemačka).“, „Upisat ću tečaj za servisera kompjutera.“

Odgovori maturanata o tome koji fakultet će upisati prikazani su u *Tablici 12.* nakon što su grupirani prema Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama kojeg je donijelo Nacionalno vijeće za znanost (2009). Ovaj pravilnik određuje sljedeća znanstvena i umjetnička područja: 1. Prirodne znanosti, 2. Tehničke znanosti, 3. Biomedicina i zdravstvo, 4. Biotehničke znanosti, 5. Društvene znanosti, 6. Humanističke znanosti, 7. Umjetničko područje, 8. Interdisciplinarna područja znanosti i 9. Interdisciplinarna područja umjetnosti.

Frekvencije odgovora	
15	<b>BIOMEDICINA I ZDRAVSTVO</b>
4	Kliničke medicinske znanosti – sestrinstvo
1	Dentalna medicina
1	Farmacija
UKUPNO: 21	
2	<b>TEHNIČKE ZNANOSTI</b>
4	Arhitektura i urbanizam
4	Tehnologija prometa i transport (2 Prometni fakultet i 2 Pomorski fakultet)
1	Elektrotehnika (Informatika)
1	Građevinarstvo
UKUPNO: 12	
	<b>DRUŠTVENE ZNANOSTI</b>
2	Kineziologija
1	Pravo
UKUPNO: 3	
	<b>BIOTEHNIČKE ZNANOSTI</b>
1	Biotehnologija
UKUPNO: 1	
	<b>PRIRODNE ZNANOSTI</b>

1	Matematika
UKUPNO: 1	

Tablica 12. Prikaz fakulteta koje maturanti žele upisati

Najveći broj maturanata ( $f=21$ ) želi upisati područje biomedicine i zdravstva: 15 maturanata temeljne medicinske znanosti, četiri maturanta kliničke medicinske znanosti (sestrinstvo), jedan maturant dentalnu medicinu, a jedan farmaciju. Potom ih zanimaju tehničke znanosti, za koje se odlučilo 13 ispitanika, a njih četvero zanimaju arhitektura i urbanizam, kao što jednak broj ispitanika zanima tehnologija prometa i transport (prometni i pomorski fakultet), dok dvoje maturanata interesira elektrotehnika, a jednog građevinarstvo.

Za društvene znanosti odlučilo se troje maturanata (pravo i kineziologija), dok jedan maturant želi upisati prirodne znanosti (matematiku), a jedan biotehničke znanosti (biotehnologiju). Troje ispitanika navelo je kako želi upisati filozofski fakultet, ali s obzirom na to da nisu naveli koji točno smjer, ne možemo njihove odgovore svrstati u neko od znanstvenih i/ili umjetničkih područja. Nitko od maturanata kao odgovor nije naveo da želi upisati fakultet iz humanističkih znanosti i umjetničkih područja.

#### 4. Profesionalno usmjeravanje ispitanika

Što se tiče područja profesionalnog usmjeravanja, maturantima je, kao i osmašima, ponuđeno jedno pitanje o tome koja ih osoba savjetuje o tome što će nakon srednje škole. Ispitanici su mogli zaokružiti veći broj ponuđenih odgovora: nastavnik, stručni suradnik u školi (pedagog, psiholog, knjižničar), roditelj, prijatelj i savjetnik za profesionalno usmjeravanje. Također, mogli su navesti i neki drugi odgovor, koji nije bio ponuđen. Jedan ispitanik nije zaokružio niti jedan od ponuđenih odgovora.

Osoba koja me savjetuje što ću nakon srednje škole je:	f	DA		NE	
	61	f	%	f	%
roditelj		49	80,3	12	19,7
prijatelj		19	31,1	42	68,9
netko drugi		11	18	50	82

nastavnik	6	9,8	55	90,2
stručni suradnik u školi (pedagog, psiholog, knjižničar)	3	4,9	58	95,1
savjetnik za profesionalno usmjeravanje	1	1,6	60	98,4

Tablica 13. Osobe koje savjetuju učenike završnih razreda srednje škole

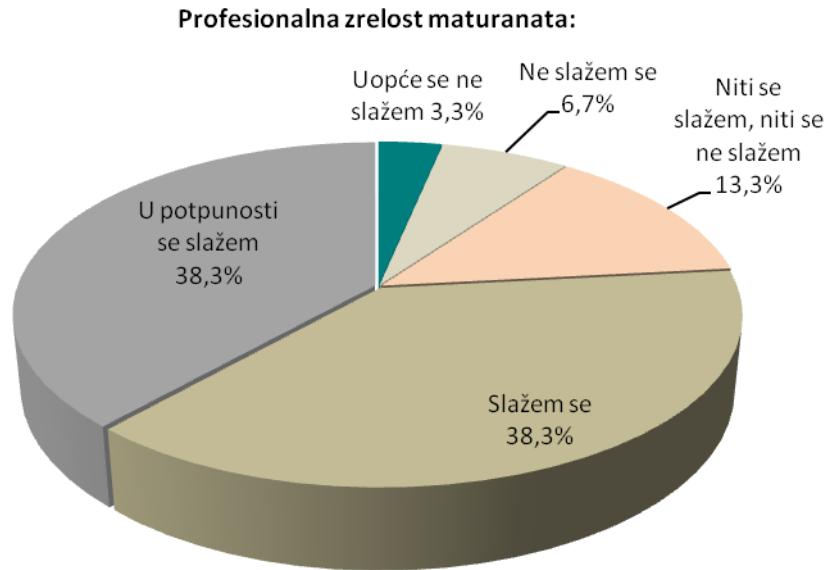
Dobivene odgovore ću prikazati onim redoslijedom kojim su bili ponuđeni. Da je nastavnik osoba koja savjetuje maturante izjasnilo se njih šestero, dok ih je samo troje odgovorilo da ih savjetuje stručni suradnik u školi (pedagog, psiholog, knjižničar).

Najveći broj maturanata, njih 49, savjetuju roditelji, a potom 19 ispitanika/ica savjetuju prijatelji. Broj maturanata koji je kao ponuđeni odgovor zaokružio netko drugi je 11. Kao druge osobe njih petero navode sebe same: „Ja sam odlučujem i savjetujem sebe.“ Po dva ispitanika dala su sljedeće odgovore su: „Brat.“ i „Dečko.“ Sljedeće odgovore dao je po jedan ispitanik: „Nitko me baš ne savjetuje.“ i „Test osobnosti na internetu.“ Samo jednog maturanta o tome što će upisati nakon srednje škole savjetuje savjetnik za profesionalno usmjeravanje.

Budući da su stručni suradnici u školi i savjetnici za profesionalno usmjeravanje u određenim institucijama zaduženi za područje profesionalnog usmjeravanja, dobiveni podaci to ne pokazuju. Naprotiv, maturanti dobivaju savjete od osoba iz svoje okoline. Razloge za to možemo samo pretpostavljati. Primjerice, jedan od mogućih razloga je što s tim osobama (roditeljima i prijateljima) provode najviše vremena te su upravo s njima razgovarali o tome u kojem smjeru žele ići po završetku srednje škole.

## 5. Profesionalna zrelost ispitanika

Kako bi se ispitalo da li su maturanti spremni donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja, procjenjivali su ih na Likertovoj skali slaganja od 1 do 5, pri čemu je 1 označavalo „Uopće se ne slažem“, a 5 „U potpunosti se slažem“.



*Graf 9. Profesionalna zrelost maturanata*

Rezultati za tvrdnju o tome da li učenici smatraju kako su spremni donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja kategorizirani su u tri stupnja, pri čemu su zbrojeni prvi i drugi stupanj te četvrti i peti stupanj slaganja dok je treći stupanj slaganja ostao kao zasebna kategorija.

Najveći broj ispitanika (76,6%,  $f=46$ ) se slaže i u potpunosti slaže kako su sukladno dobi spremni donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja. Indiferentan stav ima osmero maturanata (13,3%), dok ih se njih šestoro (10,0%) uopće ne slaže i ne slaže s navedenom tvrdnjom, smatrajući da nisu spremni odlučiti kojim zanimanjem se žele baviti. Uzevši u obzir dob ispitanika, možemo vidjeti kako oni smatraju da su spremni donijeti odluku koja se veže uz izbor njihovog zanimanja. Međutim, kao što je to slučaj i kod osmaša, ne znamo da li je to zaista tako ili su uvjereni da su dovoljno odrasli. Budući da u toj dobi trebaju znati što žele nakon završetka srednje škole, ovaj podatak pokazuje kako su ispitivani maturanti, prema njihovim odgovorima, spremni/ne donijeti ovu važnu odluku.

Istraživanja koja su ispitivala povezanost spola i profesionalne zrelosti uglavnom upućuju na spolne razlike u korist djevojčica. U većini istraživanja provedenih na djeci i adolescentima pokazalo se da učenice iskazuju višu razinu opće profesionalne zrelosti od učenika ili barem bolje rezultate na kognitivnim subskalama profesionalne zrelosti.

O odnosu profesionalne zrelosti i školskog uspjeha postoji manji broj istraživanja koja uglavnom upućuju na njihovu blagu pozitivnu povezanost. Tako su Creed i Patton (2003) dobili povezanost između školskog uspjeha srednjoškolaca i profesionalne zrelosti (Babarović & Šverko, 2011).

Međutim, odnos profesionalne zrelosti i socioekonomskog statusa nije jasan poput odnosa profesionalne zrelosti i ranije navedenih konstrukata, iako su mnogi autori dugo isticali kako je socioekonomski status pojedinca jedan od glavnih pokretača razvoja karijere.

„Kognitivna komponenta profesionalne zrelosti pozitivno je povezana sa školskim uspjehom, obrazovanjem roditelja, planiranom dužinom školovanja i u manjoj mjeri čestinom razmišljanja o budućem zanimanju.“ (Babarović & Šverko, 2011, str. 100) Viši stupanj profesionalne zrelosti iskazali su učenici koji su na polugodištu ili na kraju školske godine postigli bolji školski uspjeh, čiji su roditelji obrazovaniji i oni koji se planiraju duže školovati.

Proveden je T-test za nezavisne uzorke kako bi se ispitalo postoji li statistički značajna razlika u odgovorima učenika osnovnih i srednjih škola koje su sudjelovale u istraživanju, a koje su vezane uz njihovu profesionalnu zrelost s obzirom na vrstu škole. Utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika o profesionalnoj zrelosti prema vrsti škole ( $t=-0.633$ ,  $df=114$ ,  $p=0.528$ ).

Ne bi li se ispitalo da li postoji povezanost između profesionalne zrelosti učenika s obzirom na njihove uspjehe u srednjoj školi provedena je bivarijantna korelacija. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika ( $r=0.369$ ,  $p=0,004$ ) u procjeni profesionalne zrelosti učenika s obzirom na njihov uspjeh u 1. razredu srednje škole. Međutim, statistički značajna razlika ne može se sagledati u kontekstu ovog podatka, budući da je samo dvoje ispitanika palo razred. Izostavljajući ta dva ispitanika, detaljnijom analizom se utvrdilo da nema statistički značajne razlike ( $p=0.457$ ).

Ne postoji statistički značajna razlika u procjeni ( $r=0.082$ ,  $p=0,535$ ), kao niti u 3. razredu srednje škole ( $r=0.068$ ,  $p=0.608$ ) te postignutom uspjehu u 4. razredu srednje škole ( $r=0,369$ ,  $p=0,068$ ). Također, ne postoji statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti

ispitanika s obzirom na njihov očekivani uspjeh u 5. razredu srednje škole ( $r=-0.194$ ,  $p=0,413$ ).

Proveden je T-test za nezavisne uzorke kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola te njihovog spola. Rezultati su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola te spola ( $t=0,498$ ,  $df=57$ ,  $p=0,620$ ). Odnosno, učenici ( $M=3,92$ ,  $sd=0,909$ ) podjednako procjenjuju da su spremni donijeti informiranu odluku o izboru svojeg zanimanja, kao i učenice ( $M=4,06$ ,  $sd=1,153$ ).

## ***IV Zaključci i preporuke***

Neinformiranost, neodlučnost, neusklađenost interesa i sposobnosti, nedostatak motivacije - sve navedene karakteristike mogu se javiti na profesionalnom putu prilikom odabira zanimanja. Međutim, kako bi se pojedincima pružila pomoć prilikom odabira zanimanja i usmjeravanja karijere, potreban je učinkovit razvojni proces koji će im pružiti adekvatnu potporu, a to je upravo profesionalno usmjeravanje. Profesionalno usmjeravanje predstavlja intervencije koje se najčešće javljaju u završnom razredu osnovne i srednje škole, kada je potrebno donijeti odluku o svojoj budućnosti. Zbog tako važne odluke, kvaliteta samog procesa profesionalnog usmjeravanja nikako ne bi smjela biti upitna, kao ni stručnost osoba koje savjetuju. U srednjim školama to su najčešće stručni suradnici pedagozi koji imaju važnu ulogu – biti nekoliko koraka ispred sadašnjosti ne bi li učenicima ponudili zanimanja za kojima će u sljedećem vremenskom periodu biti potražnja na tržištu rada. Osim pedagoga, postoje i savjetnici za profesionalno usmjeravanje koji provode psihologijsko testiranje.

Brojni su izazovi u profesionalnom usmjeravanju i obrazovanju te se postavlja pitanje jesu li ponekad intervencije zakašnjele, s obzirom na to da se njima posvećuje veća količina pažnje u vremenima s velikim brojem nezaposlenih mladih i obrazovanih ljudi, ili bave li se uopće njima osobe čija je to zadaća?

Dobiveni rezultati su ispunili cilj rada koji je bio dati odgovor na postavljeno istraživačko pitanje - mijenjaju li se profesionalni interesi ispitanika s obzirom na njihovu dob i obrazovne razine (predškolci, osmoškolci i maturanti).

Točnije, rezultati provedenog kvalitativnog i kvantitativnih istraživanja pokazali su kako se predškolci, osmaši i maturanti žele baviti jednakim zanimanjima, a to su: znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje; tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice te uslužna i trgovačka zanimanja. Pored navedenih, zanimanja koja odabiru predškolci su ona u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji, dok se maturanti žele baviti i zanimanjima koja uključuju rukovatelje/rukovateljice postrojenjima i strojevima, industrijske proizvođače/industrijske proizvođačice i sastavljače/sastavljačice proizvoda te zakonodavci/zakonodavke, dužnosnici/dužnosnice i direktori/direktorice, kao i vojno zanimanje.

Što se tiče postavljenih hipoteza istraživanja, ne postoji statistički značajna razlika između učenika čije majke i očevi imaju kvalifikacije u području visokog obrazovanja s njihovim odabirom gimnazijskog obrazovnog programa. Nadalje, proveden je Hi-kvadrat test za utvrđivanje statističke značajnosti ne bi li se provjerila hipoteza da učenici čiji roditelji su nezaposleni su neodlučni ili odabiru trogodišnje strukovne programe, u odnosu na učenike čiji su roditelji zaposleni. Testom se dobio uvid u to kako nema statistički značajne razlike između varijabli nezaposlenosti roditelja i neodlučnosti učenika te nezaposlenosti roditelja i odabira trogodišnjih strukovnih programa. Stoga možemo opovrgnuti hipotezu kako učenici čiji roditelji su nezaposleni su neodlučni ili odabiru trogodišnje strukovne programe.

Nadalje, provedena je bivarijantna korelacija kako bi se utvrdilo postoji li povezanost između profesionalne zrelosti učenika i njihovog školskog uspjeha. Rezultati su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti učenika i postignutog uspjeha u 6. i 7. razredu te očekivanog uspjeha u 8. razredu.

Osim toga, proveden je T-test za nezavisne uzorke kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti osmaša i njihovog spola. Rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna razlika između profesionalne zrelosti učenika i spola ( $t=-2,917$ ,  $df=54$ ,  $p=0,001$ ). Odnosno, učenici procjenjuju da su zreliji ( $M=4,31$ ,  $sd=0,618$ ) od učenica ( $M=3,53$ ,  $sd=1,224$ ).

Kako bi provjerili postoji li statistički značajna razlika u profesionalnim namjerama učenika završnih razreda srednje škole s obzirom na obrazovnu razinu roditelja, proveden je Hi-kvadrat test. Jedina statistički značajna razlika utvrđena je između varijabli obrazovanje oca i učenika koji namjeravaju otići studirati u neku drugu zemlju ( $df=1$ ,  $r=0,038$ ).

Proveden je T-test za nezavisne uzorke kako bi se ispitalo postoji li statistički značajna razlika u odgovorima učenika osnovnih i srednjih škola koji su sudjelovali u istraživanju, a koje su vezane uz njihovu profesionalnu zrelost s obzirom na vrstu škole. Utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika o profesionalnoj zrelosti prema vrsti škole. Nadalje, kako bi se ispitala povezanost između profesionalne zrelosti učenika s obzirom na njihove uspjehe u srednjoj školi provedena je bivarijantna korelacija. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika ( $r=0.369$ ,  $p=0,004$ ) u procjeni profesionalne zrelosti učenika s obzirom na njihov uspjeh u 1. razredu srednje škole. Međutim, statistički značajna razlika ne može se sagledati u kontekstu ovog podatka, budući da je samo dvoje



ispitanika palo razred. Izostavljajući ta dva ispitanika, detaljnijom analizom se utvrdilo da nema statistički značajne razlike ( $p=0.457$ ).

Neminovno je kako je potrebno raspravljati o profesionalnom usmjeravanju i interesima, kao i prepoznati praktične preporuke i implikacije ne bi li se u taj proces uključilo što više dionika koji bi dobili stručnu pomoć pri izboru svog profesionalnog puta.

Za daljnja istraživanja ističe se potreba za longitudinalnim istraživanjima koja bi pratila osobe od vrtićke dobi pa sve do srednjoškolske i/ili fakultetske dobi. Također, koristan podatak bi bio doznati stavove roditelja putem kvalitativnog ili kvantitativnog istraživanja ne bi li se ispitalo potiču li i u kojoj mjeri profesionalne interese svoga djeteta, smatraju li kako mu osim njih mogu pomoći i stručni suradnici u vrtiću i školama te koji je njihov stav o učinkovitosti i nužnosti profesionalnog usmjeravanja.

Jedno od novih istraživačkih pitanja jest ispitati koliko pedagozi zaposleni u osnovnim i srednjim školama pridonose afirmaciji profesionalnog usmjeravanja, koja je imperativ njihovog područja rada.

Tema ovog diplomskog rada je aktualno područje interesa u 21. stoljeću koje nije dovoljno istraženo, stoga je ovaj rad vrijedan doprinos široj akademskoj zajednici te može poslužiti kao svojevrsna nit vodilja za daljnja istraživanja.

## Sažetak

Diplomski rad pod nazivom „Profesionalno usmjeravanje i profesionalni interesi“ sastoji se od teorijskog i empirijskog dijela. U teorijskom dijelu prikazan je koncept karijere te njegove teorije i klasifikacija. Osim toga, definirane su vrste koncepata karijere, odnosno raznovrsna i slobodna karijera čiji se doprinos mora dodatno naglasiti jer zahvaljujući njima možemo predvidjeti napredovanje u karijeri te tako pomoći pojedincima. Nadalje, za područje profesionalnog usmjeravanja prikazan je povijesni pregled u Hrvatskoj, računalni sustavi, savjetnici profesionalnog usmjeravanja, cjeloživotno profesionalno usmjeravanje te ono za osobe s teškoćama, kao i izazovi te potencijalne prepreke u njegovoj realizaciji. Teorijski dio završava poglavljima o profesionalnim interesima i profesionalnoj zrelosti, što je potkrepljeno istraživanjima.

Nakon teorijskog, slijedi prikaz empirijskog istraživanja koji je za cilj imao utvrditi profesionalne interese predškolaca, osmaša i maturanata. Dobiveni rezultati su pokazali kako su profesionalni interesi ispitanika isti u tri roda zanimanja: znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje; tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice te uslužna i trgovačka zanimanja.

Uzimajući u obzir dobivene rezultate provedene na namjernom i prigodnom uzorku, još uvijek ne možemo biti zadovoljni usprkos teorijskim spoznajama o neminovnosti profesionalnog usmjeravanja u osnovnim i srednjim školama u svakodnevnoj praksi.

Rad je detektirao potrebu za većim angažmanom pedagoga i savjetnika za profesionalno usmjeravanje koje ispitanici ne prepoznaju kao osobe koje ih savjetuju prilikom odabira srednje škole ili fakulteta. Također, ovaj profil stručnih suradnika potreban je i neodlučnim učenicima jer bi ih svojim znanjima usmjerili na karijerni put kojim žele kročiti. Shodno tome, potrebno je više djelovati na prepoznavanju važnosti profesionalnog usmjeravanja, kako kod učenika, tako i kod pedagoga te savjetnika za profesionalno usmjeravanje. Bitna odrednica profesionalnog usmjeravanja je dugotrajnost i složenost, što će u konačnici producirati zadovoljstvo koje će se reflektirati na buduću karijeru.

**Ključne riječi:** karijera, koncept karijere, pedagozi, savjetnici za profesionalno usmjeravanje, zanimanja.

## Summary

The thesis named „Professional orientation and professional interests“ comprises from the theoretical and from the empirical part. The theoretical part shows us the career concept and its theories and classifications. Aside from that, career concept types are defined as protean and boundaryless career whose contribution must be further emphasized for it helps us to foresee the career advancement and so help the individuals. Further more, professional orientation shows us the historical overview in Croatia, computer systems, professional orientation counselors, lifelong professional orientation for people with disabilities and potential setbacks in their realisation. The theoretical part ends with chapters about professional interests and professional maturity, which is supported by done research.

After the theoretical part, follows a display of empirical research whose job was to determine preschooler, eight grader and graduate interests. The obtained results have shown us how the professional interests of the examinee were the same in the next three fields: scientist, engineer and expert; technician, professional associate and service and marketing professions.

Taking into account the obtained results received from deliberate and appropriate sample, we still can not be satisfied despite the theoretical cognition of professional orientation necessity in everyday practice in elementary and high school. This labor has detected need for greater engagement of educators and professional orientation counselors which the respondents do not recognize as individuals who are advising them while choosing high school or college. Also, a professional associate of this profile is needed to indecisive student so they could use their knowledge to direct them on the career path which they would like to follow. In accordance with that, more actions are needed to recognize the importance of professional orientation, be it for students, educators or professional orientation counselors. An important determinant of professional orientation is its complexity and continuance that will ultimately generate pleasure which will be reflected on the future career.

**Key words:** career, career concept, educators, professional orientation counselor, occupations

## Literatura

Agencija za mobilnost i programe EU (2012.) *Kojim putem krenuti?* Zagreb: Intergrafika.

Arthur, M., Khapova, S., Wilderom, C. (2005). Career success in a boundaryless career world. *Journal of Organizational Behavior*, 26, 177–202.

Athanasou, J., Esbroeck, R. (2008.) *International Handbook of Career Guidance*. Springer Science Business Media. Preuzeto, 15. siječnja 2015. s <http://www.springer.com/gp/>

Babarović, T., Šverko, I. (2011). Profesionalna zrelost učenika viših razreda osnovnih škola. *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar*, 14(1), 91-109.

Babarović, T., Šverko, I. (2012). Teorijsko utemeljenje računalnih sustava za profesionalno usmjeravanje. *Institut društvenih znanosti Ivo Pilar*, 21(4), 863-883.

Banai, M., Wes, H. (2004). Boundaryless Global Careers. *Int. Studies of Mgt. & Org.*, 34(3), 96-120.

Billet, S. (2011). Vocational Education: Purposes, Traditions and Prospects. *Springer Science Business Media*. Preuzeto, 15. siječnja 2015. s <http://www.springer.com/gp/>

Borbely-Pecze, T., Hutchinson, J. (2013). *Garancija za mlade i cjeloživotno profesionalno usmjeravanje*. Zagreb: Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Preuzeto 06. studenog 2014. s <http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/croatian/garancija-za-mlade-i-cjelozivotno-profesionalno-usmjeravanje/>

Briscoe, J., Hall, D. (2006). The interplay of boundaryless and protean careers: Combinations and implications. *Journal of Vocational Behavior*, 69, 4–18.

Briscoe, J., Hall, D., Frautschy DeMuth, R. (2006). Protean and boundaryless careers: An empirical exploration. *Journal of Vocational Behavior*, 69, 30–47.

Brocklehurst, M. (2003). *Self And Place: A Critique Of The „Boundaryless Career“*. Preuzeto 15. siječnja 2015. s

<http://www.mngt.waikato.ac.nz/ejrot/cmsconference/2003/proceedings/identity/brocklehurst.pdf>

Brown, S., Lent, R. (2005). *Career development and counseling*. Preuzeto, 15. siječnja 2015. s

<http://www.amazon.com/Career-Development-Counseling-Putting-Research/dp/0471288802>

Državni zavod za statistiku (2010.) *Nacionalna klasifikacija zanimanja*. (NN, 103/03, 75/09).

Preuzeto 22. svibnja 2015. s [http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010\\_12\\_147\\_3736.html](http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_12_147_3736.html)

Đermanov, J., Kosanović, M. (2013.) *Teorije izbora i razvoja karijere*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.

Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja (2013). *Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: europski priručnik sa smjernicama za oblikovanje politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja*. Zagreb: Recedo.

Forrier, A., Sels, L., Stynen, D. (2009). Career mobility at the intersection between agent and structure: A conceptual model. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 82, 739–759.

Gravina, D., Lovšin, M. (2013). *Vještine upravljanja karijerom - faktori uspješne provedbe politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja*. Zagreb: Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Preuzeto 10. studenog 2014. s [http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/croatian/HR\\_CMS\\_concept\\_note\\_web.pdf](http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/croatian/HR_CMS_concept_note_web.pdf)

Greenhouse, J., Callanan, G. (2006.) *Encyclopedia of career development*. Preuzeto, 15. siječnja 2015. s [www.sagepub.com/refbooks/Book226755](http://www.sagepub.com/refbooks/Book226755)

Huges, D., Borbely-Pecze, T. (2013). *Nezaposlenost mladih: kriza našeg okruženja-uloga politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u razmatranju ponude i potražnje radne snage*. Zagreb: Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Preuzeto 10. studenog 2014. s <http://www.cisok.hr/pregledni-clanci-i-strucni-radovi>

Inkson, K. (2006). Protean and boundaryless careers as metaphors. *Journal of Vocational Behavior*, 69, 48–63.

Ivanović, M., Rajić-Stojanović, I. (2012). *Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovne škole*. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Preuzeto, 10. studenog 2014. s [http://www.cisok.hr/UserDocImages/baza-znanja/Pregledni%20clanci%20i%20strucni%20radovi/Ivanovi%C4%87,%20Raji%C4%87-Stojanovi%C4%87\\_Povezanost%20socioekonomskog%20statusa%20roditelja%20i%20profesionalnih%20namjera%20u%C4%8Denika%202012.pdf](http://www.cisok.hr/UserDocImages/baza-znanja/Pregledni%20clanci%20i%20strucni%20radovi/Ivanovi%C4%87,%20Raji%C4%87-Stojanovi%C4%87_Povezanost%20socioekonomskog%20statusa%20roditelja%20i%20profesionalnih%20namjera%20u%C4%8Denika%202012.pdf)

Krapić, N., Kardum, I., Kristofić, B. (2008). Odnos crta ličnosti i sposobnosti s profesionalnim interesima. *Psiholgijske teme*, 17(1), 75-91.

Lančić, F., Majski-Cesarec, S., Musli, V. (2010). Školsko i profesionalno usmjeravanje učenika s kroničnim bolestima i drugim poremećajima zdravlja. *Arh Hig Rada Toksikol*, 61, 323-332.

Nacionalno vijeće za znanost (2009.) *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama*. (NN, 123/03). Preuzeto 26. svibnja 2015. s [public.mzos.hr/fgs.axd?id=17809](http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=17809)

Matković, A., Prekodravac, T. (2011.) *Priručnik za karijerno savjetovanje: „Karijera i obrazovanje u skladu – za sve!“* Preuzeto 10. studenog 2014. s [http://irtr.hr/data/documents/HZPOU\\_prirucnik\\_2012.pdf](http://irtr.hr/data/documents/HZPOU_prirucnik_2012.pdf)

Pađen, B. (2011). Pregled razvoja sustava profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj. U: Hrvatski zavod za zapošljavanje (Ur.): *80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi*. Preuzeto 13. svibnja 2015. s

[http://www.mobilnost.hr/prilozi/05\\_1341303476\\_Zbornik\\_radova\\_konferencije\\_80\\_god\\_CP\\_U\\_u\\_RH.pdf](http://www.mobilnost.hr/prilozi/05_1341303476_Zbornik_radova_konferencije_80_god_CP_U_u_RH.pdf)

Perin, V. (2009). Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u funkciji zapošljivosti pojedinca u suvremenom društvu. *Acta Iadertina*, 6, 131-142.

Petričević, D. (2012.) *Kurikulum zanimanja i kvalifikacija*. Zagreb: Andragoško učilište Zvonimir, ustanova za profesionalnu orijentaciju i obrazovanje.

Sobota, I. (2011). Profesionalno usmjeravanje kao odgovor na zahtjeve vremena. U: Hrvatski zavod za zapošljavanje (Ur.): *80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi*. Preuzeto 13. svibnja 2015. s [http://www.mobilnost.hr/prilozi/05\\_1341303476\\_Zbornik\\_radova\\_konferencije\\_80\\_god\\_CP\\_U\\_u\\_RH.pdf](http://www.mobilnost.hr/prilozi/05_1341303476_Zbornik_radova_konferencije_80_god_CP_U_u_RH.pdf)

Sullivan, S., Arthur, M. (2006). The evolution of the boundaryless career concept: Examining physical and psychological mobility. *Journal of Vocational Behavior*, 69, 19–29.

Sultana, R. (2013). *Fleksigurnost: Implikacije za cjeloživotno profesionalno usmjeravanje*. Zagreb: Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Preuzeto 10. studenog 2014. s <http://www.cisok.hr/pregledni-clanci-i-strucni-radovi>

Šverko, B. (2012.) *Ljudski potencijali: usmjeravanje, odabir i osposobljavanje*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Taber, B., Briddick, W. (2011). Adlerian based Career Counseling in an Age of Protean Careers. *The journal of Individual Psychology*, 67(2), 107-121.

Vizek Vidović, V., Potočnik, D. (2013). Mogućnosti i perspektive početnog obrazovanja savjetnika u profesionalnom usmjeravanju u Republici Hrvatskoj. *Institut za društvena istraživanja*. Preuzeto 10. studenog 2014. s

[http://www.mobilnost.hr/prilozi/05\\_1390905230 Euroguidance IDI rezultati istrazivanja\\_1.pdf](http://www.mobilnost.hr/prilozi/05_1390905230_Euroguidance_IDI_rezultati_istrazivanja_1.pdf)

Vlada Republike Hrvatske (2014). *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*. Preuzeto 10. studenog 2014. s <http://public.mzos.hr/Default.aspx>

Volmer, J., Spurk, D. (2011). Protean and boundaryless career attitudes: relationships with subjective and objective career success. *Institut für Arbeitsmarkt und Berufsforschung*, 43, 207–218.

Zećirević, M. (2011). Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u Republici Hrvatskoj s aspekta Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. U: Hrvatski zavod za zapošljavanje (Ur.): *80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi*. Preuzeto 13. svibnja 2015. s [http://www.mobilnost.hr/prilozi/05\\_1341303476 Zbornik radova konferencije 80 god CP U u RH.pdf](http://www.mobilnost.hr/prilozi/05_1341303476_Zbornik_radova_konferencije_80_god_CP_U_u_RH.pdf)

Weinger, S. (2000). Opportunities for career success: Views of poor and middle-class children. *Children and Youth Services Review*, 22 (1), 13-35.



## Popis priloga

### Prilog 1. Transkripti intervjuja s predškolicima

ISPITANIK 1	
1. Što želiš biti kad narasteš?	
	„Kuhar.“
2. Zašto to želiš biti?	
	„Ne znam.“
3. Što radi tvoja mama?	
	„Kuha. Mama još nigdje ne radi.“
4. Što radi tvoj tata?	
	„Moj tata je taksista.“

ISPITANIK 2	
1. Što želiš biti kad narasteš?	
	„Stjuardesa.“
2. Zašto to želiš biti?	
	„Zato što se leti avionom.“
3. Što radi tvoja mama?	
	„Radi u HEP-u kao noćni zaštitar.“
4. Što radi tvoj tata?	
	„Kondukter.“

ISPITANIK 3	
1. Što želiš biti kad narasteš?	
	„Umjetnik.“
2. Zašto to želiš biti?	
	„Jer dobro slikam.“
3. Što radi tvoja mama?	
	„Uvijek gleda serije.“
4. Što radi tvoj tata?	
	„Poslom za robu.“

#### ISPITANIK 4

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Kuhar.“

2. Zašto to želiš biti?

„Zato jer baš volim kuhati.“

3. Što radi tvoja mama?

„Radi u kancelariji.“

4. Što radi tvoj tata?

„On popravlja brodove.“

#### ISPITANIK 5

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Ne znam baš. Pa ponekad ne mogu zaključit' od nekih pet stvari ili šest ili ne znam koliko. Pa... poslovna tajnica mi nije dobar.“

2. Zašto to želiš biti?

„Vatrogasac mi baš nije dobro, ali se ne mogu odlučiti od jedne stvari još.“

3. Što radi tvoja mama?/Čime se ona bavi?

„Ničim.“

4. Što radi tvoj tata?

„Mislim da je on menadžer.“

#### ISPITANIK 6

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Građevinar.“

2. Zašto to želiš biti?

„Zato jer jako volim graditi od Lego kockica pa sam pomislio zašto i zapravo ne bi gradio nešto.“

3. Što radi tvoja mama?

„Pa još ništa.“

4. Što radi tvoj tata?

„On radi oko kablova za televizor.“

### ISPITANIK 7

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Astronaut.“

2. Zašto to želiš biti?

„Želim pregledat' Mars i upoznat' marsovce.“

3. Što radi tvoja mama?

„Operater za telefone.“

4. Što radi tvoj tata?

„On vozi pizze, ali trenutno je na bolovanju tri mjeseca.“

### ISPITANIK 8

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Glumac.“

2. Zašto to želiš biti?

„Pa jer se tamo glumi.“

3. Što radi tvoja mama?

„Pa ... pere.“

4. Što radi tvoj tata?

„Posao.“

### ISPITANIK 9

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Nogometaš.“

2. Zašto to želiš biti?

„Da imam puno novaca.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona ne radi. Samo mi tata radi.“

4. Što radi tvoj tata?

„U policiji.“

### ISPITANIK 10

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Pa ... želim biti ... radit' u frizeru.“

2. Zašto to želiš biti?

„Zato. Jer mogu šišat'.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona ne radi nigdi.“

4. Što radi tvoj tata?

„Pa on radi na poslu. Prije je mama radila tamo čistila na poslu i na kraju je dala otkaz. Tata radi, a mama ne.“

### ISPITANIK 11

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Slikarica.“

2. Zašto to želiš biti?

„Zato jer volim tako slikati i ... to.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona se bavi poslom.“

4. Što radi tvoj tata?

„On me čuva. Prije je radio.“

### ISPITANIK 12

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Pjevačica.“

2. Zašto to želiš biti?

„Zato jer volim pjevat'.“

3. Što radi tvoja mama?

„Pa mama mi se bavi pekarom. Radi u pekari.“

4. Što radi tvoj tata?

„A isto.“

### ISPITANIK 13

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Veliki dečko.“

2. Zašto to želiš biti?

„Da idem u školu.“

3. Što radi tvoja mama?

„Moja mama...Ona se bavi kad ide radit'. Jedan put je radila...Ne znam gdje radi, ali samo znam da je jedan put radila u Opatiji, ali više ne radi u Opatiji.“

4. Što radi tvoj tata?

„A tata radi na Kukuljanovu.“

### ISPITANIK 14

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Želim bit' plesačica.“

2. Zašto to želiš biti?

„Da, to me jako zanima.“

3. Što radi tvoja mama?/Čime se ona bavi?

„Učenjem.“

4. Što radi tvoj tata?

„Ništa. Tata je tek izašao iz bolnice.“

### ISPITANIK 15

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Policija.“

2. Zašto to želiš biti?

„Jer mi je zabavno hvatat' lopove.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona je...Ona pomaže ljudima.“

4. Što radi tvoj tata?

„On igra nogomet.“

### ISPITANIK 16

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Graditelj.“

2. Zašto to želiš biti?

„Što sam dobar u građenju.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona kuha na Rabu.“

4. Što radi tvoj tata?

„Tata isto na Rabu samo radi u nekom restoranu isto.“

### ISPITANIK 17

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Nogometaš.“

2. Zašto to želiš biti?

„Tako jer mi se sviđa.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona...ne znam čime se bavi.“

4. Što radi tvoj tata?

„On ide na brod.“

### ISPITANIK 18

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Balerina.“

2. Zašto to želiš biti?

„Jer volim plesat' i...pa ne znam samo plesati volim. A volim i još neke stvari. Pjevanje još.“

3. Što radi tvoja mama?

„Moja mama se bavi u školi. U srednjoj školi. I...pa učiteljica je tamo.“

4. Što radi tvoj tata?

„Moj tata...pa baš ne znam što on radi.“

### ISPITANIK 19

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Slikarica.“

2. Zašto to želiš biti?

„Zato jer to mi je fora.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona prodava police.“

4. Što radi tvoj tata?

„Ide na brod i u šumu.“

### ISPITANIK 20

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Frizerka.“

2. Zašto to želiš biti?

„Tako. To mi je fora.“

3. Što radi tvoja mama?

„U pekari.“

4. Što radi tvoj tata?

„Ništa. Sad će početi, al' ne znam čime.“

### ISPITANIK 21

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Nisam baš sigurna. Slikarica.“

2. Zašto to želiš biti?

„Jer mi to stvarno dobro ide i zato jer volim slikat'.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona još nije zaposlena nigdje, ali sad će dobit' posao. Nazvala je, ali prije je radila kao frizerka jako dugo.“

4. Što radi tvoj tata?

„On radi u Nigeriji.“

### ISPITANIK 22

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Brodograditelj kruzera.“

2. Zašto to želiš biti?

„To mi je fora. Fora mi je gledat' kruzere. Kruzeri su mi najbolja stvar. Zato.“

3. Što radi tvoja mama?

„Nacrtima za rađenje kruzera. Ona je arhitektica za kruzere.“

4. Što radi tvoj tata?

„On svira violinu.“

### ISPITANIK 23

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Vatrogasac.“

2. Zašto to želiš biti?

„Zato jer pomažu i gase.“

3. Što radi tvoja mama?

„Kuha.“

4. Što radi tvoj tata?/Čime se on bavi?

„Vodom.“

### ISPITANIK 24

1. Što želiš biti kad narasteš?

„Električar.“

2. Zašto to želiš biti?

„Jer je moj tata električar.“

3. Što radi tvoja mama?

„Ona se bavi bakterijicama u moru.“

4. Što radi tvoj tata?

„On radi na brodu kao električar.“



ISPITANIK 25	
1. Što želiš biti kad narasteš?	
„Policajac.“	
2. Zašto to želiš biti?	
„Zato što je to jako cool.“	
3. Što radi tvoj tata?	
„On se isto bavi policijom.“	

Prilog 2. Anketni upitnik za učenike završnih razreda osnovne škole

### ANKETNI UPITNIK ZA UČENIKE ZAVRŠNIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

Drage učenice i učenici,

ovo anketiranje se provodi za potrebe izrade diplomskog rada „Profesionalno usmjeravanje i profesionalni interesi“ pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Kornelije Mrnjauš na populaciji predškolaca, osmoškolaca i maturanata.

Anketni upitnik je anonimn, a za njegovo ispunjavanje bit će vam potrebno oko 10 minuta. Molimo da na pitanja odgovarate iskreno. Zahvaljujemo na ukazanom povjerenju i sudjelovanju u istraživanju.

*Tajana Lesar, studentica 2. godine diplomskog jednopredmetnog studija pedagogije*

**Molimo zaokružite odgovore na sljedeće tvrdnje koje se odnose na vas.**

**1. Spol:**    Ž    M

2. Koji si uspjeh postigao/la u 6. i 7. razredu i kakav očekuješ u 8. razredu?					
6. razred	Pao/la sam ovaj razred	2	3	4	5
7. razred	Pao/la sam ovaj razred	2	3	4	5
8. razred	Pao/la sam ovaj razred	2	3	4	5

3. Obrazovanje roditelja	
Koju školu je završila tvoja mama?	Koju školu je završio tvoj tata?
a) bez završene osnovne škole	a) bez završene osnovne škole
b) završena osnovna škola	b) završena osnovna škola
c) završena srednja škola Ako je vaš odgovor <b>c)</b> na sljedeću crtu upišite koja srednja škola _____	c) završena srednja škola Ako je vaš odgovor <b>c)</b> na sljedeću crtu upišite koja srednja škola _____
d) završen fakultet Ako je vaš odgovor <b>d)</b> na sljedeću crtu upišite koji fakultet _____	d) završen fakultet Ako je vaš odgovor <b>d)</b> na sljedeću crtu upišite koji fakultet _____

4. Radni status tvojih roditelja	
MAJKA	OTAC
a) Zaposlena	a) Zaposlen
b) Nezaposlena	b) Nezaposlen
c) U mirovini	c) U mirovini
d) Nešto drugo _____	d) Nešto drugo _____

#### 6. Što želiš biti u životu?

\_\_\_\_\_

## 7. Zašto to želiš biti?

---

## 8. Kako si dobio/la ideju da to budeš?

- a) zbog modela u djetinjstvu (roditelji)
- b) vidio sam to zanimanje čitajući časopis
- c) čitao sam knjigu
- d) gledao sam film
- e) to je moj životni moto
- f) zbog školskog predmeta
- g) zbog mogeg hobija
- h) nešto drugo \_\_\_\_\_

## 9. Što želiš upisati nakon završetka osnovne škole? Zaokruži (moguće je više odgovora) i na crtu dopiši traženo.

1.	gimnaziju (navedi vrstu) _____
2.	umjetničku školu (navedi vrstu) _____
3.	strukovnu dvogodišnju ili trogodišnju školu (navedi program/zanimanje) _____
4.	strukovnu četverogodišnju ili petogodišnju školu (navedi program/zanimanje) _____
5.	neću nastaviti školovanje (navedi razlog) _____
6.	nisam još odlučio/la
7.	ostalo (navedi) _____

## 10. Osoba koja me savjetuje koju srednju školu ću upisati je: (moguće je zaokružiti više odgovora)

- a) nastavnik
- b) stručni suradnik u školi (pedagog, psiholog, knjižničar)
- c) roditelj

- d) prijatelj
- e) savjetnik za profesionalno usmjeravanje
- f) netko drugi (*molimo navedite*): \_\_\_\_\_

11. Molimo vas da na ljestvici od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) zaokružite stupanj slaganja s ponuđenom tvrdnjom.					
	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
Smatram kako sam spreman/na donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja.	1	2	3	4	5

Zahvaljujem na suradnji! ☺

*Prilog 3. Anketni upitnik za učenike završnih razreda srednje škole*

### ANKETNI UPITNIK ZA UČENIKE ZAVRŠNIH RAZREDA SREDNJE ŠKOLE

Drage učenice i učenici,

ovo anketiranje se provodi za potrebe izrade diplomskog rada „Profesionalno usmjeravanje i profesionalni interesi“ pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Kornelije Mrnjaus na populaciji predškolaca, osmoškolaca i maturanata.

Anketni upitnik je anonimn, a za njegovo ispunjavanje bit će vam potrebno oko 10 minuta. Molimo da na pitanja odgovarate iskreno. Zahvaljujemo vam na ukazanom povjerenju i sudjelovanju u istraživanju.

*Tajana Lesar, studentica 2. godine diplomskog jednopredmetnog studija pedagogije*



5. Radni status tvojih roditelja	
MAJKA	OTAC
a) Zaposlena	a) Zaposlen
b) Nezaposlena	b) Nezaposlen
c) U mirovini	c) U mirovini
d) Nešto drugo _____	d) Nešto drugo _____

**6. Što želiš biti u životu?**

\_\_\_\_\_

**7. Zašto to želiš biti?**

\_\_\_\_\_

**8. Kako si dobio/la ideju da to budeš?**

- a) zbog modela u djetinjstvu (roditelji)
- b) vidio sam to zanimanje čitajući časopis
- c) čitao sam knjigu
- d) gledao sam film
- e) to je moj životni moto
- f) zbog školskog predmeta
- g) zbog mog hobia
- h) nešto drugo \_\_\_\_\_

**9. Što želiš upisati nakon završetka srednje škole? Zaokruži (moguće je više odgovora) i na crtu dopiši traženo.**

- 1.** Upisati fakultet u Republici Hrvatskoj (navedi koji)

	_____
2.	Otići studirati u neku drugu zemlju (navedi koju) _____
3.	neću nastaviti školovanje (navedi razlog) _____
4.	nisam još odlučio/la
5.	ostalo (navedi) _____

**10. Osoba koja me savjetuje što ću nakon srednje škole je:**

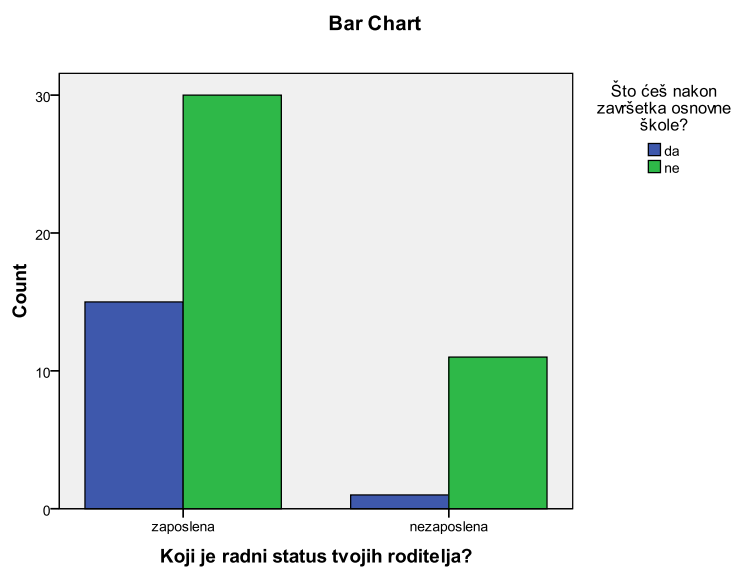
*(moguće je zaokružiti više odgovora)*

- a) nastavnik
- b) stručni suradnik u školi (pedagog, psiholog, knjižničar)
- c) roditelj
- d) prijatelj
- e) savjetnik za profesionalno usmjeravanje
- f) netko drugi (*molim navedite*): \_\_\_\_\_

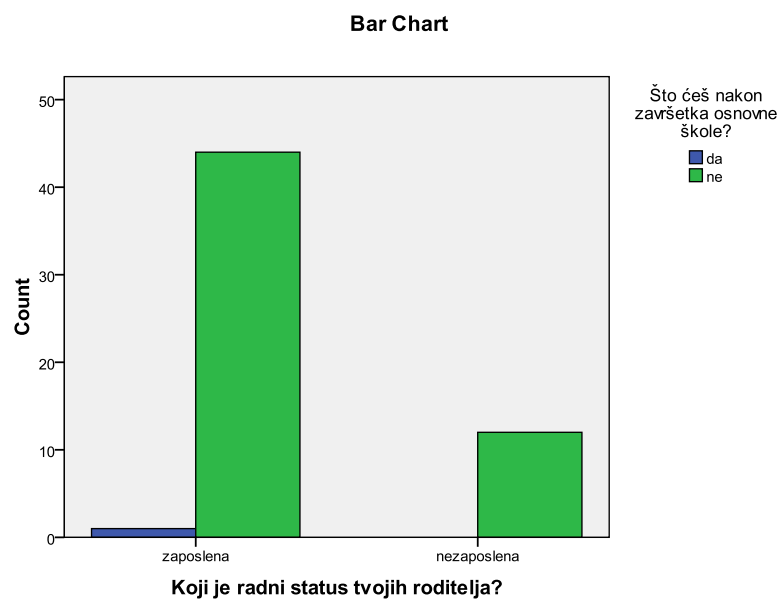
11. Molimo vas da na ljestvici od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) zaokružite stupanj slaganja s ponuđenom tvrdnjom.					
	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
Smatram kako sam spreman/na donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja.	1	2	3	4	5

Zahvaljujem na suradnji! 😊

Prilog 4. Rezultati varijabli nezaposlenost majke i neodlučnost učenika

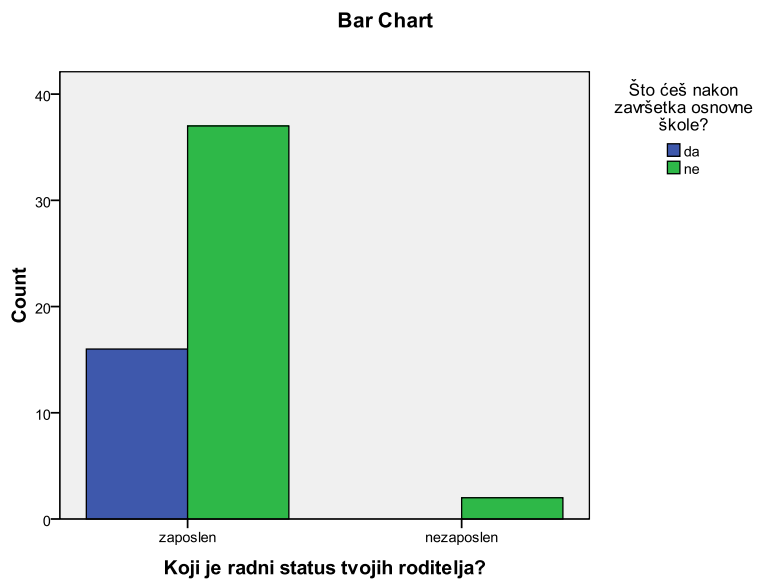


Prilog 5. Rezultati varijabli nezaposlenosti majke i odabir trogodišnjih strukovnih programa

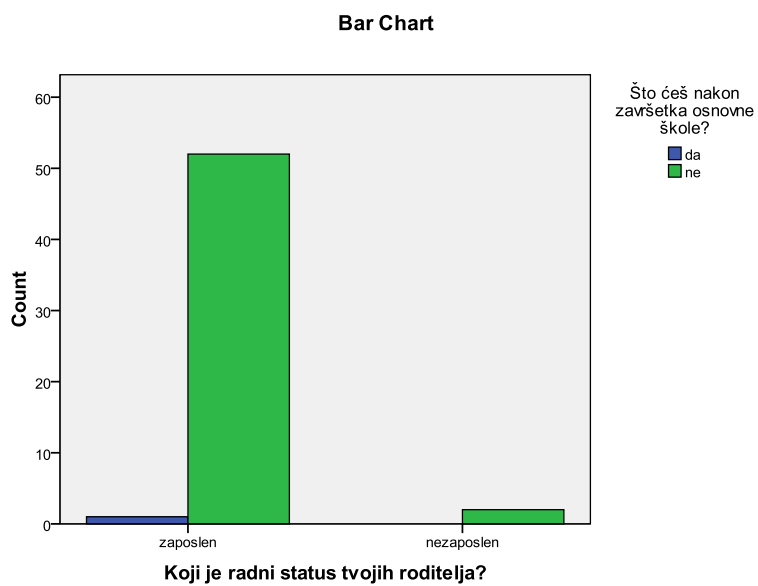




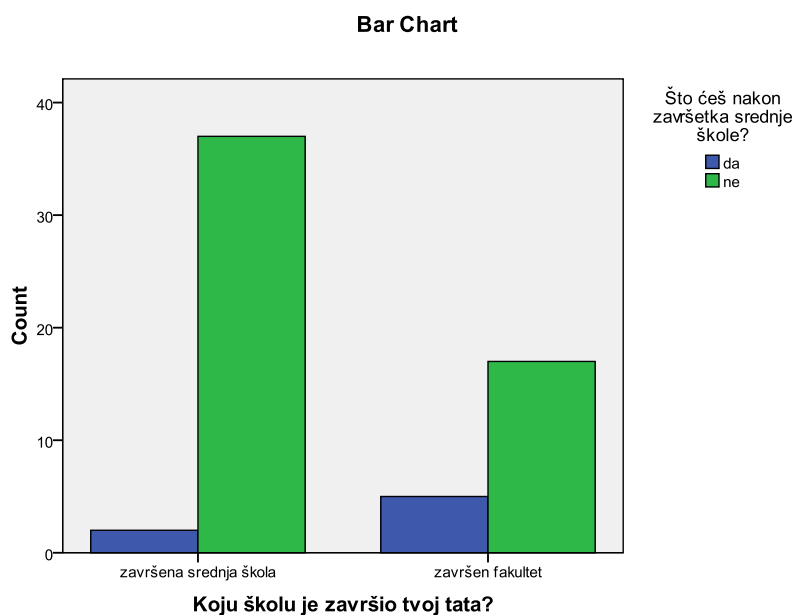
Prilog 6. Rezultati varijabli nezaposlenost oca i neodlučnost učenika



Prilog 7. Rezultati varijabli nezaposlenosti oca i odabir trogodišnjih strukovnih programa



*Prilog 8. Rezultati varijabli obrazovanje oca i učenika koji namjeravaju otići studirati u neku drugu zemlju*



*Prilog 9. Rezultati varijabli profesionalne zrelosti učenika s obzirom na njihov uspjeh u 1. razredu srednje škole*

**Correlations**

		zrelost Smatram kako sam spreman/na donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja.	Uspjeh_1 Kakav si uspjeh postigao/la u 1. razredu srednje škole?
zrelost Smatram kako sam spreman/na donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja.	Pearson Correlation	1	,369**
	Sig. (2-tailed)		,004
	N	60	59
Uspjeh_1 Kakav si uspjeh postigao/la u 1. razredu srednje škole?	Pearson Correlation	,369**	1
	Sig. (2-tailed)	,004	
	N	59	61

\*\* . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Prilog 10. Rezultati varijabli spola učenika i profesionalne zrelosti*

**Group Statistics**

	Spol Spol	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
zrelost Smatram kako sam	1,00 ženski	34	4,0588	1,15316	,19776
spreman/na donijeti informiranu odluku o izboru svog zanimanja.	2,00 muški	25	3,9200	,90921	,18184